

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Schleiermacher, Friedrich.; oversatte af Christian Winter.
Titel Title:	<u>Dr. Friedrich Schleiermachers Prædikener om det christelige Huusliv</u>
Alternativ titel Alternative title:	Prædikener om det christelige Huusliv.
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kjøbenhavn : P. S. Philipsen, 1839
Fysiske størrelse Physical extent:	225 s.

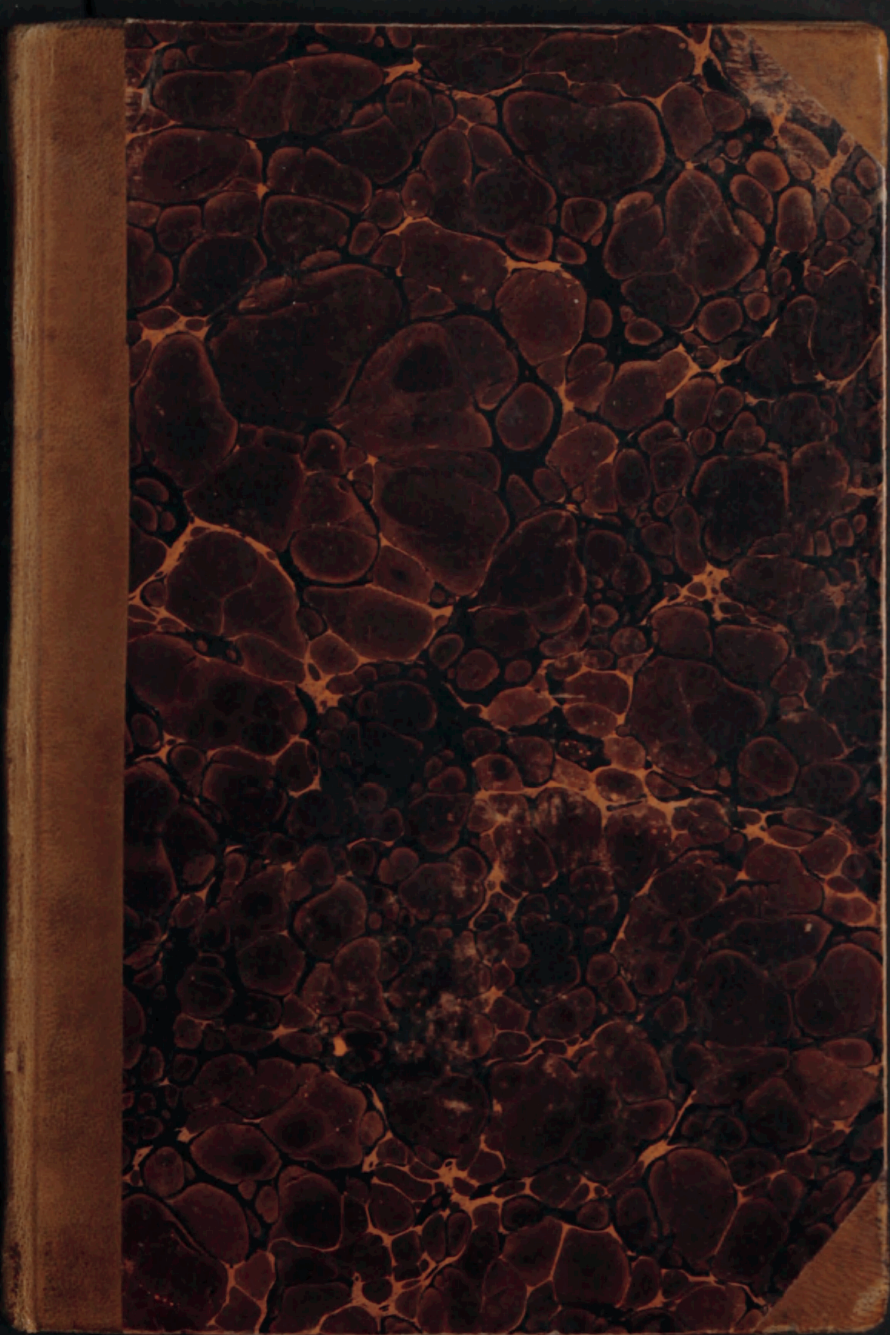
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

~~H28~~

62, - 143.

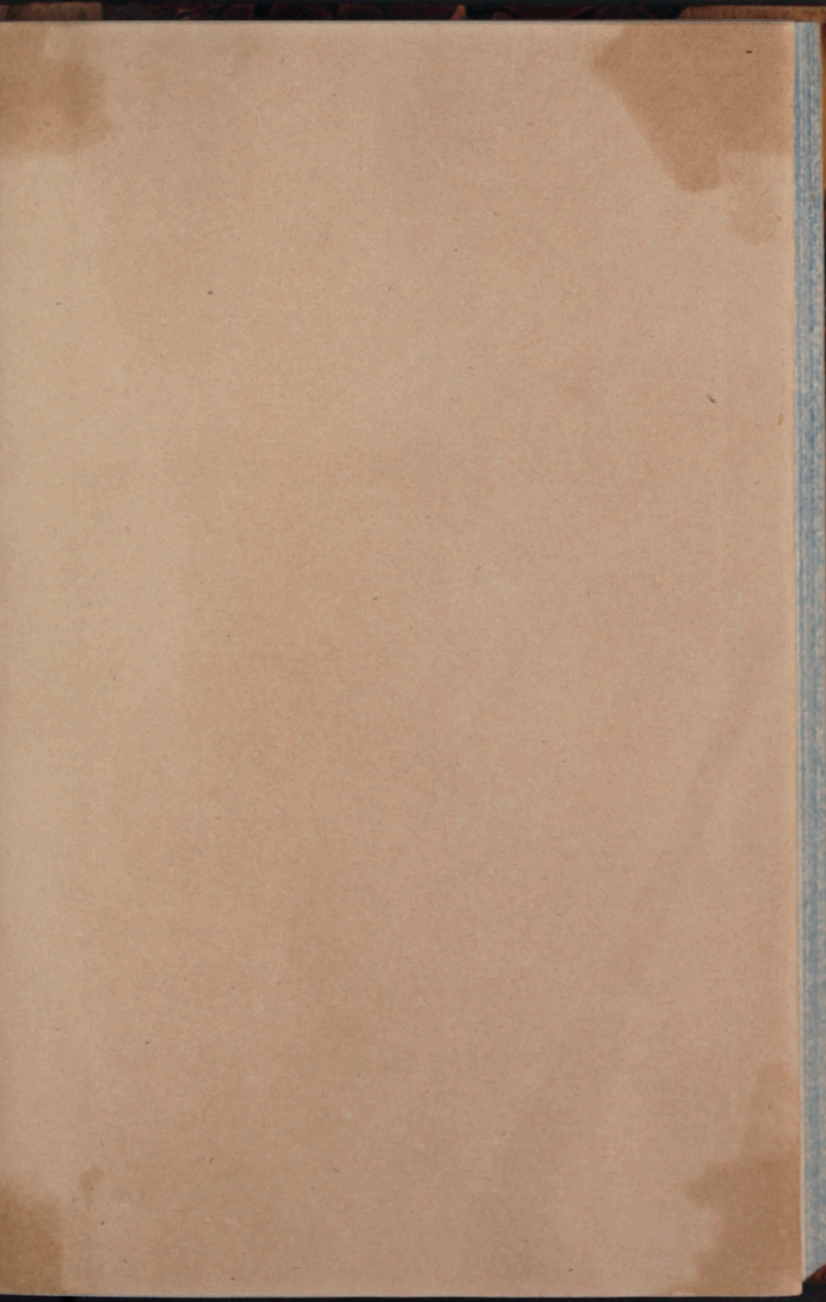
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 68°

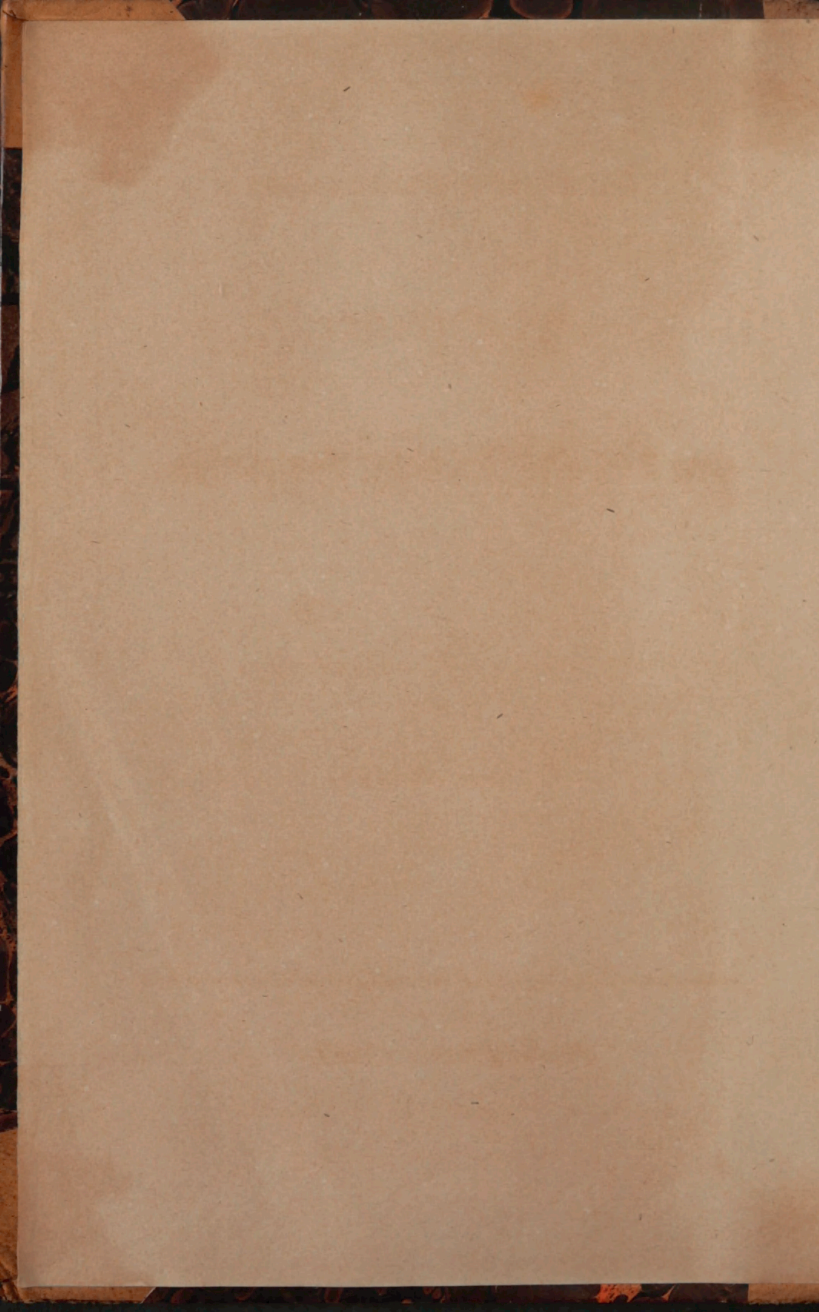

1 1 06 0 8 04053 3

+ REX

Dr. Friedrich Schleiermachers

Prædikener

om det christelige Gudslov,

oversatte

af

Christian Winther.

Kjøbenhavn, 1839.

Forlagt af Boghandler P. G. Philipsen.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Die Kunst der Buchdruckerei
von
Johann Friedrich Schlegel
in der
Königl. Preuss. Universitäts- und
Landesbibliothek Bonn

Kopenhagen, 1833.

Verlag von C. A. Reitzel, Buchhändler in Copenhagen.

Preis 1 Rthlr. 12 Schillinge.

Min Fader,

Dr. Rasmus Møller,

Bisfop, Commandeur af Dannebrog og Dannebrogsmænd,

tilegner jeg

med inderlig Kjærlighed og sønlig Taknemlighed

denne Oversættelse.

John Jones

Dr. Thomas Miller

of the Department of Education of the State of New York

Albany, N.Y.

and hereby acknowledged as being a true and correct copy

of the original

Indhold.

	Side.
I. Om Egtestanden; første Prædiken	1.
II. Om Egtestanden; anden Prædiken	28.
III. Om den christelige Børnetugt; første Prædiken . .	51.
IV. Om den christelige Børnetugt; anden Prædiken . .	77.
V. Om den christelige Børnetugt; tredje Prædiken . .	107.
VI. Om det christelige Huustyende; første Prædiken . .	129.
VII. Om det christelige Huustyende; anden Prædiken . .	150.
VIII. Om den christelige Gjestfrihed	174.
IX. Om den christelige Belgjørenhed	197.

Inhalts

I. Die Geschichte des Landes 1
II. Die geographische Lage 10
III. Die geographische Beschaffenheit des Landes 15
IV. Die geographische Beschaffenheit des Landes 20
V. Die geographische Beschaffenheit des Landes 25
VI. Die geographische Beschaffenheit des Landes 30
VII. Die geographische Beschaffenheit des Landes 35
VIII. Die geographische Beschaffenheit des Landes 40
IX. Die geographische Beschaffenheit des Landes 45
X. Die geographische Beschaffenheit des Landes 50

I.

Om Ægteskabet. Første Prædiken.

Paa anden Søndag efter Trinitatis.

Da vi for kort siden, mine andægtige Venner! havde endt den aarlige Omgang af vore christelige Høitider, udtalte jeg det Ønske for Eder, at den hellige Roselse, som vort Hjerte i disse Tider havde erfaret, dog ikke strax skulde forsvinde med dem, men at Indtrykket deraf ogsaa i den anden Halvdeel af Aaret maatte ledsage os, for at en mere levende Følelse af Samsundet med Frelseren og en fuldere Nydelse af det, som den evige Fader har gjort ved ham, ogsaa nu uden festlig Ansporelse maatte vedligeholde sig i os. Naar vi nu finde, at dette ikke skeer, og vi spørge om Aarsagen: saa høre vi sædvanligen det Svar, ja det er Livets Magt, som altid igjen drager os bort

fra Oploftelsen til Gud og ind i Verdens Tummel. Men mine Elskede! hvoraf bestaaer da dette Liv, som vi saa gjerne vilde tilskrive Skylden for vor af- tagende fromme Følelse, for vor Ustadighed og Flygtighed? Det bestaaer jo ikke af andet, end netop af de naturlige Forhold, som Vorherre selv har grundet, ved hvilke den christelige Menighed maa opbygges, og i hvilke atter alle den sande christelige Fromheds Betsignelser ogsaa skulle fæste Rod for at udbrede sig til alle Sider. Hvorledes kan altsaa dette Liv afdrage os fra Samsund med Gud og med Frelseren, da det dog kun er hans eget hellige Legeme, hvilket skal være gjennemtrængt af hans Livskraft? Og hvis dette virkelig skeer, maa da ikke den rette Betydning af disse Forhold være gaaet tabt, eller noget Forfængeligt og Forkeert, som har hestet sig dertil, have fordunklet os deres sande Bøsen?

Derfor har jeg troet, at det ikke vilde være af Veien, hvis vi engang anvendte denne Deel af det kirkelige Aar, uden Fester, til at overskue Hovedvæven af vore Livsforhold og at betragte dem i det guddommelige Ord's Speil, for deels at fornye for os den christelige Betydning af dem, deels ogsaa at oplive Bevidstheden af, at de, langt fra at afdrage os fra Samsund med Gud og fra den fromme Kjærlighed

til Frelseren, tvertimod skulle befæste begge i os selv, og ved os vække dem hos Andre.

Denne Række af Betragtninger ville vi i Dag begynde med det, som er Grundvolden til alle andre saavel simplere som mere indviklede Livsforhold, nemlig med den hellige Pagt mellem de forskjellige Rion, hvilken Pagt vi maae ansee som Guds første Indstiftelse, efterat Mennesket ved hans Almagts Ord var fremgaaet til Livet. Af denne hellige Pagt udvikle sig alle andre menneskelige Forhold; paa den grunder sig det christelige Huusvæsen, og af saadanne bestaae de christelige Menigheder; paa den beroer den menneskelige Slægts Forplantning, og derfor ogsaa Forplantningen af det guddommelige Ords Kraft fra een Slægt til en anden. Saa lader os da i Dag ved det guddommelige Ords Lys betragte denne Grundvold for den hele christelige Kirke.

Text. Ephes. 5, 22—31.

I Dvinder, værer Gders egne Mænd underdanige, som Herren; thi Manden er Dvindens Hoved, ligesom og Kristus er Menighedens Hoved; og han er sit Legems Saliggjører. Men ligesom Menigheden er Christo underdanig, saa-

ledes skulle og Dvinderne være deres egne Mænd underdanige i alle Ting. I Mænd, elsker Eders Hustruer, ligesom og Christus elskede Menigheden, og hengav sig selv for den, paa det han kunde hellige den, og han rensede den formedelst Vandbadet ved Ordet, at han maatte fremstille sig den, en herlig Menighed, som ikke haver Plet, eller Rynke, eller noget deslige, men at den maatte være hellig og ustraffelig. Saaledes ere Mændene skyldige at elske deres Hustruer som deres egne Legemer; hvo som elsker sin Hustru, elsker sig selv. Ingen hadede jo nogenstunde sit eget Kjød, men foder og vederqvæger det, ligesom og Herren Menigheden. Thi vi ere hans Legems Lemmer, af hans Kjød, og af hans Been. Derfor skal Manden forlade sin Fader og Moder, og blive fast hos sin Hustru, og de To skulle være eet Kjød.

Hovedsagen i disse Ord er for os, mine andægtige Venner! netop det, hvorom vi ogsaa ved Egtevielsen paa mangfoldige Maader pleie at erindre de christelige Brudepar. I det nemlig Apostelen her i Fremstillingen af den christeligt Egtestand afflører os Kjærlighedens inderste Dybde, paa hvilken Kirkens hele Bygning er grundet, fører han os tillige tilbage

til det hellige Forhold mellem Christo og hans Menighed. Dette, siger jeg, er Hovedsagen; thi deraf see vi tydeligt, at der i Ægteskabet, som den oprindelige Rod til alt selskabeligt Liv, ikke skal være noget, som kunde afdrage os fra Christo, vor Herre; det bliver os tværtimod betydet, at hense alle deri til hiint vort Hjertes høie Forhold til Frelseren. Men vi ville bedst fatte og naae Apostelens Tanke om et christeligt ført Ægteskab, naar vi henvende vor Opmærksomhed paa tvende Punkter af hans Beskrivelse; først hvorlunde han i den christelige Ægteskab viser os noget Jordisk og noget Himmelsk, hvilket er Gæt, og dernæst hvorlunde han i samme viser os en Ullighed, der igjen opløser sig i den fuldkomneste Lighed.

I. Først altsaa, mine Venner! lader os betragte, hvorlunde det Jordiske og det Himmelske, som Apostelen i sin Beskrivelse af den christelige Ægteskab opstiller for os, er ganske og aldeles Gæt, og ikke kan stilles fra hinanden.

Det Jordiske viser han os nærmest i de Ord: Manden skal forlade Fader og Moder, og blive fast hos sin Hustru, og de To skulle være eet Kød. I Sandhed stærkere og fuldkomnere kunde allerede selv dette Jordiske ikke fremstilles; og en renere Maalestof kunne vi ikke finde til derefter at bedømme de mang-

+ foldige Grader i ægtefabelige Tilstande, hvilke vi opdage overalt i den os omgivende Verden, selv i den, der vil gjelde for dannet. Thi desværre, hvor ofte see vi ikke blandt Christne Ægtefabet, betragtet ogsaa fra denne jordiske Side, i en, i Sandhed, græs-selig Skikkelse! de To, som skulle være eet Kjød, i Brede ophidsede mod hinanden, adskilte ved Tvedragt og Riv, som de ikke alene ikke undgaae, men, naar de først ere blevne bittere mod hinanden, med Flid opsoge; og at her de To ikke ere blevne eet Kjød, det behøver man ikke først at sige! — Hvor tidt see vi ikke Ægtefabet i en ængstelig Skikkelse, naar Hver for sig uden al glædelig Overbeviisning om indre Samstemning forsigtigt holder sig i sine Skranker, ved forekommende Væsen, ved Gftergivenhed, ved opofrende Fornægtelse søger at undgaae al Veilighed til Strid, og de fineste Hensyn om muligt skulle træde istedet for Kjærlighed. Og at heller ikke her de To ere blevne eet Kjød, naar dog kun den Eine befinder sig vel, medens den Anden gjør Bold paa sig, at heller ikke her er nogen sand Hengivenhed, men kun en omhyggelig overholdt Contract, det see vi let. — Hvor ofte see vi ikke Ægtefabet i en modbydelig Skikkelse, naar Ægtefolk vel leve samdrægtigt og roligt, men kun vante til hinanden ved den

lange Tid, og fordi hver Enkelt af dem saa lidt som muligt gjør Fordringer til den anden, og mere forstaaer at finde sin egentlige Tilfredsstillelse i andre Livets Forhold og i andet selskabeligt Samqvem. At heller ikke i en saadan ligegyldig og død Forbindelse de To ere eet Kjød, thi det er dog Get levende, det er vist; at heller ikke der nogen saadan indvortes Trang kan have hersket, der forlader Fader og Moder, for netop at blive fast hos den Mand, den Kvinde, og at altsaa dette heller ikke er den jordiske Side af et christeligt Egtteskab, det er vel sikkert nok. Dog hvorfor skal jeg foreholde Eder endnu flere saadanne Billeder, og ikke uden Omsoeb hellere sige: overalt, hvorsomhelst i denne inderligste Forening enhver Enkelt endnu har sin egen Fryd og sin egen Smerte, lad den ogsaa nok saa meget tage mere Hensyn til den Andens, end dens egne, overalt hvorsomhelst Kvinden endnu maa formeane sig selv til at være stille, og Manden maa formeane sig selv til at give den svagere Deel den skyldige Væge, og om end disse Formaninger paa det Omhyggeligste bleve fulgte; overalt, hvorsomhelst der endnu gives modsatte Ønsker og Attraaer at udjævne, og om end disse Udjævnelser aldrig udebleve, ja stedse skeete paa den fineste Maade; der er Ap-

stelsens Ord stedse endnu ikke opfyldt, der throner ikke og har heller aldrig thronet den Kjærlighed, som i Sandhed gjør til Gæt.

Men, mine elskede Venner! om vi ogsaa tænke os, at en ægteskabelig Pagt, betragtet fra dens jordiske Side, ganske svarer til den dybe Betydning af hine apostoliske Ord om Kjærlighedens Liv, der er blevet til Gæt; ja tænker Gder, at den Gne slet ikke behøver at forglemme sig selv i Kjærligheden til den Anden, at tværtimod hver Bevægelse i den Gnes Hjerte bliver opfattet og deelt af den Anden, og at allerede en uvilkaarlig Anelse om den Gnes Dnsker ogsaa henleder den Anden til samme Gjenstand, at ingen Glæde bliver eensidig nydt og ingen Smerte eensidig følt, at lige Lyst og lige Stræben opfyldte Gemytterne, at der bestaaer et i Sandhed fælleds Liv, ja at endog Modgangens Dage, i Følelsen af at Hun og Han i Sandhed hore sammen, blive baarne saa værdigt, at man, naar de engang ere forbi, kan glæde sig over at have gennemlevet dem; lad alt dette være saaledes, og et Ægteskab fra denne Side aldeles svarende til Apostelens Ord: saa ville vi alligevel, naar det ikke er andet end dette, vanskeligt torde haabe, at det ogsaa kun bliver dette, men stedse være tilboiellige til at troe — som det jo

ogsaa ofte skeer — at denne skjonne Harmonie kun er en Glands af den første Tilboielighed, som i Tidens Længde meer og meer vil bleges, naar en roligere og sædvanligere Tilstand følger efter Hjertenes livligere Bevægelse. Ja en saaledes dannet Pagt er sjelden og skjon, og meget Godt af alle Slags kan fremgaae deraf; men har denne jordiske Fuldkommenhed ikke sin Grund i en høiere, saa mangler den endnu stedse den rette Holdning, saa svarer Egteskabet endnu ikke aldeles til det Billede, som Apostelen har udkastet for os, fordi vi endnu overalt savne Eigheden med Christi Forhold til Menigheden.

Thi dette er den anden Side af det apostoliske Billede; det minder os om den, der saaledes elskede Menigheden, at han hengav sig selv for den, paa det han kunde hellige den.

See dette, mine Venner! dette er den himmelske Side af det christelige Egtesforbund; dets høiere Maal er dette, at den Gne maa kunne hellige og lade sig hellige af den Anden. Tage I dette bort, saa savner hiin Overeensstemmelse i den Grad en værdig Gjenstand, at den dog igjen maa opløse sig i intet. Og hvad for en betydelig Fordeel vilde der da vel komme ud af et saa ængt Samsund i Livet, hvis det stedse kun søgte at drage Næring af det ydre

— Liv og at virke paa dette? Det dobbelte vilde dog vel ikke være noget Bedre end det enkelte! Om hver for sig alene, eller To, forbundne for og med hinanden, førte et saadant maadeholdent, muntert, danset, men stedse dog efter den Christnes Maalestof kun sandseligt og i den høiere Betydning aandlost Liv; saa kunne vi ikke anslaae Forskjellen saa høit, og saa vilde man heller ikke kunne sætte saa stor Verømmelse paa Ægtestanden, som Apostelen gjør. At udvikle Livets Munterhed og Gude selv med saa ydre Hjælpe midler, i enhver Art af Strid og Anfægtelse at bevare Maadehold, — som jo netop den ægtefabelige Kjærlighed saa fortrinligt bevirker — det er vel noget skjønt og stort; men for os Christne dog ikke i og for sig stort, men kun forsaavidt alle saaledes udviklede og vedligeholdte Gvner og Virksomheder i den menneskelige Sjæl tillige ere den guddommelige Aands Bærktøi, og, for at blive dette, maae have deres rette naturlige Tone og vedligeholde den i fast Stemmning. Og havde vi af et ret christeligt Ægteskab ingen anden Glæde end den, at det viser os et velsklingende Spil af naturlige Krafter, og var den ægtefabelige Kjærlighed kun henvendt derpaa som paa dens højeste Maal; saa vilde jeg her ikke vide at finde nogen Lighed med Forholdet mellem Christo og

hans Menighed. Men deri bestaaer først den christelige Kjærlighed i Egteskabet, naar begge Parter stedsse meer og meer ved hinanden vækkes i Aanden, naar i den Enes Natur det, der modsætter sig Aandens Indvirkning, ved den Anden stedsse meer og meer bliver tæmmet og formildet, naar den Ene ved sin Kraft opløster og understøtter den Anden, hvis han i denne Henseende begynder at blive svag, naar enhver af dem mere og mere klart speiler sig i den Andens Die, for at see, hvordan han seer ud med Hensyn til Samfundet med Gud, kort, naar Hver i denne Forbindelse føler Aandens Kraft saa forhoiet og styrket, som den ellers ikke kunde være. Naar saaledes det fælleds Samliv i den hele Varme og Fylde af de mangfoldige Velsignelser, som Gud har tillagt denne Stand, bliver følt og nydt ikke som det jordiske, men begge To gennemtrænges af den Følelse: Vor Vandel er i Himmelen; naar den gjensidige Kjærlighed ved den fælleds høiere Kjærlighed til Frelseren saaledes bliver helliget, at Qvinden kan sige til Manden, Du er for mig ligesom Kristus for Menigheden, og Manden til Qvinden, Du er for mig ligesom Menigheden for Christo; naar denne Kjærlighed stedsse meer og meer befæster sig, jo mere det ved Erfaring udviser sig, at de begge To i forenet Kraft med

fordoblede Skridt nærme sig Helligjørelsens fælleds Maal, dette, mine Venner! er den himmelske Side af det christelige Ægteskab. Og om Ægteskaber, forte saaledes, kunne vi med Rette sige, at de ere sluttede i Himmelen; thi det har været Aandens hemmelighedsfulde Tiltrækning selv, som tilførte Manden sin Hustru og Hustruen sin Mand, det er den uforklarlige men sande og daglig meer og meer sig stadfæstende Forudsølelse, at enhver af de To forud var bestemt for den anden, som ham særegen tilhørende, som hans eiendommeligste Gie, som den kraftigste Medvandrer paa den fælleds Bei. Men hvor dette mangler, lad saa ogsaa alt andet være nok saa skjønt og priisværdigt, der mangler dog den rette Troskab og Paalidelighed, og med dem det ægteskabelige Livs rette christelige Værd og Indhold.

Men netop ligesom hiint Jordiske, mine Venner! er et Intet uden dette Himmelske, saaledes kan heller ikke dette Himmelske bestaae uden hiint Jordiske, ikke uden det inderligste Fælledsskab i denne Verdens Glæder og Smertes, Sorger og Arbejder.

Det er en gammel Fordom, blandt os alt for lang Tid siden erkjendt som saadan, men i tidligere Tider vidt udbredt i den christelige Menighed, nemlig den, at en Christen, for at hengive sig til Aandens

Indvirkninger, for at skabe sin Sjæls Salighed og allerede i dette Liv at erhverve noget høiere end det Forgjængelige, gjorde bedst i saavidt muligt at drage sig tilbage fra Verden, og med dens Glæder og Forretninger ogsaa at undflye dens Smerter og Sorger. Af denne Fordom, som om det Himmelske kunde være i denne Verden og boe affondret fra det Jordiske, opstod hin langvarige og vrangte Foragt for denne hellige Stand selv, af hvilken saa megen Forvirring og Udyd er fremgaaet; og nu efterat vi længe have indseet, at Ingen er for god til at trænge til dette af Gud forordnede Naademiddel, hvorfor skulde vi nu indslutte denne Stand selv paany i hiin Fordom? Og det skeer dog, naar man paastaer, at vel ikke det enkelte Menneske, men dog de To forøenede, netop fordi de forstode at være hinanden nok, skulde have den fuldkomneste Ret til ogsaa, saavidt som nogenlunde muligt, at affondre sig fra Verden og afflutte sig særskilt; hiin Fordom bliver dog fornyet, hvis man mener, at den ægtefabelige Kjærligheds Pagt ved et mangesidigt virksomt Liv ikke bliver helliget, men vanhelliget, ikke beriget, men for en stor Deel berøvet de det tiltænkte Glæder. En farlig Bildfarelse! thi selv den inderligste Kjærlighed kan kun i den Grad gjøre Mennesket dygtigt til det Gode og

rense ham fra det Onde, som han tragter efter at opfylde sit hele Kald, og ikke unddrager sig nogen Deel af sin Bestemmelse; og kun for saavidt kunne tvende af Gud forenede Mennesker være hinanden nok, som et virksomt Liv for enhver hidfører de Fristelser og Provelser, mod hvilke de gjensidigen skulde forvare sig, og skærper begges Dine til at udforske Hjertets Dybde og gennemskue det skjulte. En betænkelig Forblindelse tillige! thi selv af den meest elskede Sjæl kunne vi i Længden kun have Fryd og Glæde, naar vi øine den i dens naturlige Virksomhed, og, efterat Tiden har afrystet de første Blomster, vi nu see Livets Frugter modnes derunder! Men hvor langt er ikke ogsaa denne Fordom fra at vorde retfærdiggjort ved Apostelens Ord! Thi naar denne henviser os til Christi og Menighedens Forhold, er da vel disses Pagt grundet paa et sødligt, beskueligt Liv? maatte Herren ikke have Noie med at tage de Tusinde til Fange? og bestaaer hans Menighed ikke af Tjenere, som kun ere salige, naar Herren til hver Time finder dem aarvaagne? Og naar Apostelen siger, at Dvin- derne skulle være deres Mænd underdanige, har da hiin indsluttede Stilhed foresværet ham, i hvilken snarere paa den naturligeste Maade hver Forskiel mellem Byden og Adlyden ophæves, idet enhver Lyst

til at herske kun kunde være et sletbegrundet Lunde
 der, hvor lidet eller intet er at gjøre? Dvertimod har
 han unægtelig tænkt paa de nødvendige Stillinger og
 Forhold, hvori enhver christelig Arne staaer til et
 borgerligt Selskabs større Huusholdning, i hvilke For-
 hold Manden alene optræder for sit Huus, og altsaa
 ogsaa med Hensyn til disse maa styre og ordne, og
 i hvilke Qvinden ikke umiddelbart, men kun ved sit
 Forhold til Manden tager Deel. I det nu Apostelen
 opstiller os som Bud denne Orden, der af sig selv
 heraf udvikler sig: saa viser han os derved, at det er
 Guds Villie, at ethvert christeligt Huusvæsen skal
 være indflettet i hiin større Ordning af de mennes-
 skelige Ting, og altsaa ogsaa ved værdig Driftighed
 udfylde sin Plads deri. Derfor bliver ogsaa, uden
 at tage Hensyn til Standens Forskjellighed og den
 større eller mindre Lethed i at unddrage sig de an-
 strængende Arbejder i Samsundet, enhver tilkommende
 christelig UGtemand udtrykkelig erindret om den gud-
 dommelige Indstiftelse, at Manden skal æde sit Bred i
 sit Ansigtis Sved, og hver tilkommende UGtehustru,
 at det ikke blot er bestemt hende med Smerte at fode
 Børn, men ogsaa med anstrængt Omhyggelighed og
 Opmærksomhed at vogte og pleie dem og det hele
 Huusvæsen.

Og dette, mine elskede Venner! maac vi derfor ikke blot ansee som maaskee et Værk af Noden, eller som en Afbrydelse af vore aandige Glæder og Nydelsler, hvilken Gud for vor Svagheds Skyld har anordnet, for at disse ikke skulde blive os altfor hverdags og tabe deres Værd; men ligesom overalt kun i Samlivet fremblomstrer Lykke og Held for Mennesket, og enhver først i en hensigtsmæssig Fordeling af Forretningerne sikkest bliver sig sine Kræfter bevidst, saaledes komme vi ogsaa først ved denne guddommelige Indstiftelse til ret Bevidsthed af de Gaver, som den guddommelige Aand særegent virker i hvert Njon, og først i den kraftige Samvirken af begge for vort jordiske Kald finde vi tillige vort Arbeide og glæde os ved vort Arbeide i Herrens Vinggaard.

II. Men netop det, som jeg nu anforte for at vise, at, naar vi skulle erfare den christelige, ægtefabelige Kjærligheds Kraft og Betsignelse, hiint Himmelste ikke bør ville være uden det Jordiske, fører mig til vor anden Betragtning, idet just deri en stor Ulighed fremtræder, og det derfor er nødvendigt at overtude os om, at ogsaa denne opløser sig i den fuldkomneste Lighed.

Thi naar Apostelen siger, Mændene skulle elske deres Koner, som Kristus har elsket Menigheden:

saa vide vi, at dette er en Kjærlighed, som ikke blot tilsteder, men ogsaa fordrer Gjensjærlighed, idet vi jo stedse blive formanede til at elske den igjen, som først har elsket os saa høit, men at det ogsaa er en Kjærlighed, som fra en anden Side er ophøiet over al Gjensjærlighed, idet Menigheden ikke kan gjøre Christo, dens Forløser, nogen Gjengjæld og intet kan gjøre for ham, men kun stedse renere og fuldkomnere lade sig gjenløse af ham. Kan nu saaledes Qvinden end intet videre gjøre for sin Mand, men stedse kun modtage af ham; saa er Qvindens Stilling til Manden slem, og Konen er altid den tabende. Og naar det hedder, I Qvindeer skulle være Eders Mænd underdanige som Herren, thi Manden er Qvindens Hoved ligesom Christus Menighedens; og Qvinden altsaa stedse skal være underdanig, men Manden alene tør befale, ligesom jo Menigheden aldrig og intetsteds kan byde over Kristus, men han stedse og i enhver Henseende bliver Herren: saa staaer det ogsaa for saavidt slemme med Qvindens Forhold til hendes Mand. Og ligesaa lidt vilde ogsaa vi Mænd være tilfredse med den Plads, som herved bliver os anvist, efterdi vi nok føle, at vi paa den Maade ikke kunne udfylde den, og at jo mere Egteskabet skal være en aandig

Kjærligheds Pagt, vi desto mindre kunne rose os af at rage saa høit op over vore Qvinder, som Christus over Menigheden. Men heller ikke dermed maatte vi vel lade os noie, om nogen sagde os, at Forfatteren til Brevet taler i hine Tiders Tone, da deels Hgteskabets Pagt først skulde begynde at være en aandig Kjærligheds Pagt, da deels det qvindelige Kjon stod endnu langt tilbage for det mandlige, og at Talen derfor maatte vendes anderledes, og tages mindre noie, hvis den skulde være passende for Nutiden. Thi det er os ikke kjært, at noget, som vi finde i Guds Ord, først skal vendes anderledes: heller ikke ville vi gjerne tillade os, ikke at tage det noie dermed, af Frygt for at vi ved vor spidsfindige Udtydning skulde gaae Glip af den rette Trost af det guddommelige Ord. Lader os derfor søge at trænge saa meget dybere ind i Meningen af disse Apostelens Ord; men for at dette kan lykkes os, maae vi betragte dem ret i deres Sammenhæng.

For altsaa at begynde med det sidste, saa lader os, mine andægtige Benner! i Forening med de Ord, at Qvinderne skulde være deres Mænd underdanige, og at Manden er Qvindens Hoved, ogsaa tage dem med, der gjenkalde os den bibelske Fortælling om den første Indførelse i Verden af den hellige Pagt

mellem de forskjellige Kjøn, at nemlig Manden skal forlade Fader og Moder, og blive fast hos sin Hustru. Hvor tydeligt er der ikke i disse Ord, der beskrive den almindelige guddommelige Indstiftelse, henpeget paa en Kraft, som udgaaer fra det qvindelige Gemyt og bemøgtiger sig det mandlige. Manden søger sig en Hustru, saasnart han, borte fra det fædrene Huus og løsladt fra Tugt og Være, er i Stand til at begynde en selvstændig Tilværelse; han søger, — men vee ham, om han vælger vilkaarligt, være sig, at een eller anden klog Beregning leder ham, eller at han med utaalmelig Eidskabeligheds bevidstlose Vilkaarlighed griber sin Gjenstand. Paa denne Bei er ingen Visshed, om han har fundet hende, med hvem han vil kunne forbinde sig til Kjærlighedens rette Liv! der er intet, der borger ham en Hengivenhed, som skal holde ham skadesløs for alt, hvad han forlader og opgiver! Skal han blive fast hos sin Hustru: saa maa der fra hende udgaae en Kraft, som saaledes holder ham fast, at han føler sig fritaget fra al Sogen og al sin Længsel stillet; og netop denne Kraft maa det have været, som, uden at vide hvad den gjorde, først tiltrak og fængslede ham. Men naar Qvinden udtaler sit Ja, hvorved Manden bliver hendes Hoved, et frit

udtalt Ja, uden hvilket ingen Mand i en christelig Menighed skal vorde en Qvindens Hoved; saa seie hun, at han ifølge Guds almene Indstiftelse og særegne Raad er blevet hendes Hoved ved en ubevidst og uvilkaarlig Virkning af denne i hende hvilende Kraft; og at den rette christelige Troskab, den fuldkomne usvækkede Hengivenhed i Begges hele Liv ere afhængige af denne Krafts vedvarende Virkning, en Troskab og en Hengivenhed, som hæver en christelig Egttepagt over alt Forgiængeligt og Tilfældigt, og fremstiller den selv som et evigt Bærk af den evige Kjærlighed, værdigt at sammenlignes med dens helligste og største Bærker.

Lad den derfor kun bestaae urokket, — og vi vilde vistnok heller ikke rokke den ustraffet — hin guddommelige Indstiftelse, at Qvinden er Manden underdanig, og Manden Qvindens Hoved; lad den bestaae, eftersom et christeligt Egtteskab kun kan finde Sted i den christelige Menighed og i den borgerlige Menighed, og i begge Manden alene, hvem Gud har anvist det bindende Ord og den ydre Handling, er egnet til at staae i Spidsen for Huusvæsenet, men Qvinden aldrig ustraffet indblander sig umiddelbart i hine større Anliggender; lad den bestaae, vi finde dog deri ingen forstyrrende Ulighed, men denne op-

løser sig i den herligste Eighed. Thi anordner Manden end alt i Huset saa meget mere, som det nærmere staaer i Forhold til hine større Forbindelser; styrer han end udenfor ganske alene, og skaber derved, uden Qvindens Medvirken og Afgjørelse, tilligemed Glæde og Hæder ogsaa igjen Smerte og Sorg for Huset: desuagtet, hvis han kun, som det er lovbefalet ved hiin første guddommelige Indstiftelse, stedse igjen udenfra vender tilbage, blivende fast ved den Hustru, som Gud har givet ham, qvæger han sig i trofast Kjærligheds Pakt, naar han er træt, styrker han sig, naar han sandt Modstand, saa føler ogsaa den trofaste Qvinde i alt, hvad han foretager, ordner og skaber, sin Kraft og sin Belsignelse; og stedse staae de Tvende der, saa lige for Gud og i deres egen Bevidsthed, som i det Dieblif, da ved Begges lige frie Ja Manden først blev Qvindens Hoved og hun ham underdanig.

Og nu, mine elskede Venner! lader os ogsaa endnu engang gaae tilbage til hiint Ord, at Mændene skulle elske deres Hustruer som Christus Menighed, og dertil knytte det andet, at han er sit Legems Saliggjører, og at han har hengivet sig for Menigheden, paa det han kunde hellige den. Thi naar vi finde, at saa tidt der bliver talt om Begyn-

delserne til Frelsen i de samme Udtryk, hvormed vi nylig have skildret Mandens søgende Kjærlighed; hvorlunde ogsaa Christus er kommet for at søge; hvorlunde han har forladt den Herlighed, som han havde hos Faderen, for at stifte sig et eget Liv og Rige paa Jorden, og at det ene og alene er Kjærlighedens Kraft, som drog ham til os; hvorlunde hans Egne ikke oprindeligen have udvalgt ham, men han dem, men nu vistnok paa det Inderligste igjen elske den, som først har elsket dem saa høit; endelig hvorlunde Christus nu bliver saa fast hos Sine, at han af Faderen vil forskaffe dem det, som de ville bede om i hans Navn, og at han, skjondt legemligt saa langt adskilt, dog aandelig vil være med dem evindeligen: saa overraskes vi mægtigt af den Eghed mellem hiin Kjærlighedens dybe, hellige Hemmelighed i det enkelte Liv og denne Forløsningens store Hemmelighed, og vi troe at forstaae Apostelens ophoiede Anviisning, at Mændene skulle elske deres Hustruer, som Christus Menigheden. Men for at hiin Ulighed ikke igjen skal gjøre os uvisse, som om nu Manden alene kunde gjøre alt for Qvinden, men at Qvinden, ligesaa lidt som Menigheden for Christo, skulde kunne være Manden noget og være ham velgjørende; og for at ikke først Qvinderne, men dernæst for deres Skyld ogsaa

Mændene skulle bedroves herover, som om, ifølge denne hemmelighedsfulde Sammenligning heller ikke det var noget, hvad vi nyligen formildende have udsagt, at, skjøndt Manden ordner og hersker, saa vederqvæger og styrker Qvinden ham netop dertil: saa lader os kun betænke, at en Sammenligning med Christo jo umuligen kan passe sig paa alt, og derfor heller ikke i alle Punkter Qvindens Forhold til Manden blive sat lige med Menighedens Forhold til Christo. Og naar vi nu spørge, i hvilke Punkter da fortrinligviis og i hvilke ikke? saa svare os hine Ord: Ikke deri, at Christus er alt og vi intet, og at altsaa ogsaa Qvinden i sin Forbindelse med Manden stedse kun kan modtage og være alt kun ved ham; men deri, at Christus har hengivet sig for Menigheden, paa det han kunde hellige den. Denne hengivende Kjærlighed skal Manden tage sig til Forbillede, fra sit store Hjem, den bevægede Verden, gjerne vende tilbage til den huuslige Stillehed, for ved alt, hvad hist er modt ham og hvad han har udrettet, ved alt, hvad der er fremgaaet af hans Indre og hvad deri blev indsluttet, meddelende, rensende, opløstende at virke paa sit Hjertes udvalgte Qvinde. Ikke deri ligger Eigheden, at Christus er vor Konge, som om der nu tilkom Manden et udelukkende og uindskrænket Herredømme, men deri,

at Han er for Menigheden som sit Legems Saliggjører og Frelser. Men hvorledes han har været vor Frelser, det vide vi, at han nemlig har udlost os af Trældommen; thi det er Guds Børns Frihed, til hvilken vi ere udløste. Denne befriende Kjærlighed skal nu Manden tage sig til Forbillede, og paa den Maade være Qvindens Hoved, at han stedse meer og meer befrier hende indvortes og udvortes fra enhver Trældom, til hvilken dette Kjon lettest hengiver sig; at han fjerner alle Indskrænkninger fra hende, for at det fælleds Livs Kraft maa herske i hende uhindret. Da vil ogsaa paa denne Side Alligheden opløses i Eighed, idet Manden, skjøndt det beherskende Hoved, dog overalt ikke feler sig blot medlidende med Legemet, men ogsaa skjønnest opmuntret, kraftigt begejstret til alt Godt ved den aandelige Friskhed og Sundhed hos hende, som lever Livet med ham; saa at det stedse hurtigere hos begge gaaer i Opfyldelse, hvad der kun i den fjerne Frastand af det evige Liv, som vi see imøde, er forjættet Menigheden i dens Forhold til Christo, nemlig at, naar det fuldkommen har vilst sig, hvad vi ere, skulle vi vorde ham lige, eftersom vi skulle see ham, som han er; at Qvinden nemlig, skjøndt dvælende i sin stille beskedne Kreds, stedse meer og meer bliver Manden lig, efterdi hun

i al hans Handlen og Bæren forstaaer og giennemtrænger ham. Som jo ogsaa den daglige Erfaring i christelige Ægteskaber paa det glædeligste lærer dette, og vore Koner paa denne Maade ogsaa virkelig nyde og glæde sig ved deres billige Andeel af alt, hvad deres Mænd i de forskjellige Kredse saavel af det offentlige Liv som af den menneskelige Kunst og Videnskab udrette eller stræbe til.

Naar altsaa paa den ene Side rigtignok Qvinden er og maa være underdanig, men paa den anden stedse meer og meer bliver frigjort ved den, der elsker hende efter Christi Billede; naar Manden vel er Hovedet, men kun forsaavidt som han i ubrodelig Trosskab med inderlig Kjærlighed bliver fast ved Hustruen: saa forsvinder hvert Ekin af den Ulighed, som om den Gne herskede og den Anden var underordnet, i den skjønnere og høiere Følelse af et fuldkomment Samsund i Livet, ligesom ogsaa de himmelske og herlige Billeder forsvinde for Apostelen i den ene Tanke, at To skulle være Et.

Naar saaledes hver Ulighed opløses i den lige og af Begge lige glædeligt folte Samstemning af Hjernerne; naar saaledes det fælleds Liv er sammenvoret til een reen, aandig Enhed, hvori det herlige Billed af Frelserens alt saliggjørende og til Samsund

med Gud oploftende Kjærlighed beskues; naar saaledes de luttrede Hjærter i forhoiet Kraft føle sig drevne til et virksomt Liv, for hos sig selv og hos dem, som Gud har givet dem og blandt hvem han har sat dem, at skabe Guds Værk: saa er dette efter Apostelens Mening Fuldbendelsen af Ægteskabets hellige Pagt, hvilken er Grundstenen for Frelserens Menighed.

Men alt dette Herlige, og hvad der endnu fremdeles var at uddille af det Sagte, bliver paa et andet Sted i den hellige Skrift af en gudbegeistret Mand indbefattet i disse meget simple Ord, „Ægteskabet skal holdes ærligt hos Alle.“ Ja, lader os endnu til vor Selvprøvelse og Ydmygelse betænke dette. Alt det Fortræffelige, som Apostelen foreholder os om det christelige Ægteskab, er dog igjen intet andet end den jævne Ærlighed i samme. Hvor i Ægteskabet det Jordiske og Himmelske ikke er forbundet paa det noieste; hvor ikke de To laane hinanden deres Kræfter, for at være trofaste og fuldkomne hver i sit Kald; hvor ikke al Forskjel meer og meer udjævner sig til Bevidsthedens fuldkomne Genhed: der mangler ogsaa den rette Ærlighed i Ægteskabet. Det er enten ikke blevet sluttet ærligt, det har ikke været noget sandfærdigt Ja for Gud, hvormed Begge have hengivet sig hinanden, men der er syndet for selve

Guds Naahyn; eller det er ikke blevet ærligt holdt, men den Ene eller den Anden har, og det ikke ubevidst, taget meer eller mindre tilbage af sit Ja. Skjondt ogsaa dette stemmer overeens med det Forrige; thi naar vi selv afforte noget af et givet Ord, saa var det dog ingen velbetænkst og fast Villie, da det blev givet. Dette maa enhver overveie, hvor meget og stort der horer til, at Hgteskabet ærligt kan blive holdt i den christelige Betydning. I Sandhed, det kan kun skee, naar de begge To have optaget vor Herre og Mester i deres Hjerte, og naar han er den Tredie i den ved Kjærlighed til ham helligede Pagt. Thi Han afforter aldrig noget af sit Ord, men mindes stedse det Lofte, at Han, i hvem vi alene kunne være stærke og salige, vil være der tilstede, hvor To i hans Navn ere forenede. Amen.

II.

Om Egteskabet. Anden Prædiken.

Hvad vi nu nylig have sunget, mine andægtige Venner! har allerede vist Eder, at min Sjæl endnu er fuld af den vigtige Gjenstand, som beskæftigede os i den sidste Morgenandagt, og at jeg ogsaa i Dag endnu vil tale derom. Men det skeer med en værdmodig Følelse; thi da jeg overlagde hos mig selv, hvorledes det vel nu staaer til blandt os med Egteskabet, syntes det mig, som om vore christelige Menighedder ikke uden dyb Undseelse kunde besvare sig dette Spørgsmaal. Jeg kunde nemlig have Lyst til strax at sige, hvis denne Kilde til sande Livsglæder usformet flød blandt os, saa kunde der overalt ikke findes saa megen Misfornøielse, Fortræd og Kummer i Christenheden. Thi et christeligt Egteskab saaledes som vi nyligen have udmalet os det, maa fremkalde en saa rolig Ligevægt, en saa urokkelig Sikkerhed i Sjælen, at selv det, som maaskee andre Forhold

medføre af Forstyrrende og Fiendtligt, paa en saaledes befæstet Sjæl meget snart maatte tabe sin Indflydelse. Dog desværre behøver jeg ikke at hentyde til denne almindelige Bemærkning alene. Thi hvor ofte er det ikke tydeligt at see, hvor ofte bliver det ikke ligesom tilstaaet, at det ægteskabelige Liv selv er den umiddelbare Kilde til Utilfredsheden. Og lad os kun ikke berolige os med falske Trostegrunde, maa skee i den Formening, at Utilfredsheden altid lader høre mere fra sig, men Lykken derimod helst trækker sig tilbage i Stilheden, og at det deraf kommer, at et eller andet forstyrret, ulykkeligt Ægteskab i sin egen Omgangskreds ingensinde letteligt bliver skjult, men at Ingen taler om de fleste lykkelige Ægteskaber, og at man endnu mindre veed, i hvilken Grad de ere det; men hvis vi kjendte al ægteskabelig Lykke, saa vilde vi undres over, hvor saa Utilfredse og Ulykkelige der egentlig forholdsmæssigen findes i denne hellige Stand. Saaledes kunde vel Gen og Anden tale, men vi ville ikke troste os derved. Thi om ogsaa aandigt Velbesindende, betragtet i og for sig som Livets Hjælp, drager sig tilbage i Stilheden: saa kan og bør det dog ikke skjule sig i sin Kraft, og der gives ingen sikkrere Maalestof for det Godes Rigdom og Fylde end den, hvor lidt Ondt der kan spire op

ved Siden deraf. Selv ikke det vilde jeg tage for gode Vare, hvis nogen sagde: hvor der er meget Lys, der maa ogsaa være megen Skygge; Christendommen har oplyst os saa meget om den høiere Betydning af denne hellige Pagt, og den vækker ifølge heraf saa høie Forventninger, at allerede nu forekommer os meget som Ulykke og Forstyrrelse, hvorved vi endnu vilde være tilfredse, ja lykkelige, hvis vi gjorde mindre Fordringer. Thi jeg mener, hvis vi havde Ret til at sætte en stor Deel af Misforholdelsen i denne Stand paa en i den Grad skjærpet Følelses Regning; saa maatte just denne skjærpede Følelse ogsaa meest aabenbare sig ved Synet af hiin Misforholdelse. Nu mangler det vistnok ikke paa hjertelig Deeltagelse, hvor vi see et ulykkeligt Ægtekab; men Mængden af de mindre lykkelige og aandig ufrugtbare bliver dog betragtet med mere Eigegyldighed, end det sommer sig en christelig renset og skjærpet Følelse, og man eftersøger ikke de dybere liggende Aarsager til disse Mangler med den Alvor og Strengthed, som det vel maatte skee, hvis vi ret vare gjennemtrængte af dette Forholds Hellighed. Tydeligst aabenbarer dette sig, mine elskede Venner! naar det Vaand, som er knyttet i Kirkens Navn og indviet af den, igien maa løses. Hvor hyppigt gjentages ikke endnu disse

sorgelige Tilfælde! og hvor ligegyldigt blive de ikke endnu betragtede af Mange, hvor letsindigt behandlede, istedet for at de som en fælleds Brode skulde iagttages med dyb Undseelse, og det Syndige deri paa det strengeste af alle sande Christne paatales. Ligesom det fremgaaer heraf klarest, at vi endnu ikke tænke paa og føle for denne hellige Gjenstand, som vi burde: saa lad da i Dag vor Betragtning især dvæle herved.

Cert: Matth. 19, 8.

Han sagde til dem; Moses tilstedte Eder, at skille Eder fra Eders Hustruer, for Eders Hjerters Haardheds Skyld; men af Begyndelsen haver det ikke saaledes været.

Dette er Forleserens Ord af en Samtale, foranlediget ved Phariseernes Spørgsmaal, om det ogsaa var tilladt, at Manden skillede sig fra sin Hustru af nogensomhelst Aarsag. Efterat Christus nu uden Omsvøb havde erklæret sig derimod, hvad Gud har sammenføiet, det skal Mennesket ikke adskille, og efter at man havde indvendt ham, at Moses havde tilladt det: saa gav han det nu oplæste Svar, ledsaget af andre strenge Ord, som I vel mindes. Hvor vi nu

faa tydeligt have Herrens Tale for os, der kunne vi ikke læugere tvivle og stride, men maae kun søge, fuldkommen at forstaae den, og netop derved indpræge den ret dybt i vore Hjerter. Vi ville altsaa i Dag gjøre det til Gjenstand for vor Betragtning:

 Hvad man skal mene om Opløsningen af Egteskabet blandt Christne.

Vi holde os derved til Frelserens Ord, og spørge først, hvilke da Aarsagerne ere, hvorved den bliver foranlediget; og dernæst, hvorledes det har sig med vor Berettigelse dertil.

I. Hvis vi nu ved det første Spørgsmaal, ved hvilke Aarsager Egteskabets Oploselse foranlediges, ville holde os til vor Erfaring, og til den Maade, paa hvilken slige Tilfælde sædvanligen fremstilles, saa kunde vi anføre saa mangfoldige, at vi aldrig vilde blive færdige; men holde vi os til Christi Ord, saa angiver Han kun een Grund, nemlig Hjertets Haardhed. Rigtig nok gjør han kun dette, idet han gaaer ind i den gamle jødiske Lovgivers, Mosés, Tankegang; og man kunde tage i Betænkning, om der ikke til vor Tid og i vore aldeles afvigende Forhold med Rette endnu kunde anføres endnu ganske andre Grunde, som maaskee snarere kunde undskyldes og retfærdiggjøres. Men det passer os dog bedst at blive

staaende ved Christi Ord, og jo meer vi betragte dem i Forbindelse med hans Grundsætning, at hvad Gud har sammenfoiet, skal Mennesket ikke adskille, desto tydeligere ville vi see, at, hvor en saadan Skilsmiøse fandt Sted, maa forudsættes Hjertets Haardhed. To Ting har nemlig Gud umiddelbart sammenfoiet, Medlemmerne af eet Huusliv, og et Folks forskjellige Huusliv. Thi altsom ethvert Menneske bliver sig selv bevidst, finder han sig i et Huusliv blandt Forældre og Sødskende, og dette er ikke hans Bærk, men det er fra Gud; og ethvert Huusliv, som vil søge sig en Plads, hvor det kan indrette sig, finder en saadan i sit Folks Midte og under dettes Beskyttelse, og dette er heller ikke altid et særskilt Bærk af Menneskene, men Indstiftelse og Indretning af Gud, hvortil Driften er plantet i det menneskelige Hjerte. Hvis altsaa Noget vilkaarlig adskiller sit hele Liv fra sit Folks, maa der da ikke i hans Hjerte være en Mangel paa Følelse af Værdien i denne af Gud ordnede Sammenhæng? og denne Mangel er netop Hjertets Forhærdelse. Naar Born formasteligt adskille sig fra deres Forældre; naar Sødskende blive kolde og fremmede mod hinanden, — Foranledningen være saa hvilken den vil; — ville vi da ikke eenstemmigt sige,

at Hjertets Haardhed dog maa ligge til Grund derfor? Og naar de adskille sig fra hinanden, som Gud har sammenfoiet, til i begge hine evige Indstiftelser af Sammenhold at vedligeholde den menneskelige Slægt, hvilke han har sammenfoiet efter den samme Lov som Alles første Forældre: naar disse skilles ad, skulde det være anderledes? Det vil vel Ingen paa-
 staae. Men deri ville vi, haaber jeg, være enige, at, efter som alt, hvad Gud ved at sende sin Son til os har gjort, har til Hensigt at blodgjøre enhver Haardhed i det menneskelige Hjerte, igjen at opvarme alt det Kolde, og at oplive alt det Dødede, det allermindst kan tilkomme os Christne at tillade os noget for vort Hjertes Haardheds Skyld, og at vi for en saadan Trangs Skyld meget haardt maae anklage os selv. Lader os derfor kun bringe denne vort Hjertes Haardhed nærmere for Die, for at see, hvorledes alt det, der pleier at forberede og indlede Ægteskabsfiksmissen hos os, kan henses dertil.

Og her maa jeg først anklage en i Samfundet vidt udbredt og blandt alle Stænder ikke sjelden Hjertets Haardhed som den første Grund til megen Utilfredshed i det ægteskabelige Liv. Ethvert Ægteskab blandt os — af Undtagelser herfra ere der vel for faa til særskilt at omtale dem, — beroer paa et Kald i det

borgerlige Samfund, der borger for Huuslivets Bestand; men i begge tilsammentagne skal ogsaa Mennesket finde sin fulde Tilfredshed. Det gjør ogsaa Enhver, der tilbørlig forstaaer at skatte begge. Naar Manden arbejder i sit Kald, for at have noget at ernære sine med og meddele den Trængende; naar han opfylder de Fordringer, som det Almeenvæsen, hvortil han hører, gjør til hans Driftighed, og tager den ham tilkommende Deel i Anordningen af det huuslige Liv: saa vil han vel sjelden have nødig endnu at opsoge andre Beskæftigelser eller Opmuntringer. Det samme gjelder om Konen, naar hun vil opdrage Børnene, og holde Orden i Huusvæsenet, saaledes som det efter Enhvers selskabelige Forhold stikker sig. Men ikke alene fra Virksomhedens Side, men ogsaa fra Livsnydelsens skulle Begge herved føle sig tilfredsstillende. Hvilken riig Kilde til Glæder i Betragtningen af deres gjensidige Arbejder, i deres Hjertes Udgydelser derover, i den Interesse, som enhver af dem tager i den andens særegne Gebeet, i det fremmelige Liv med deres Børn, og i den Andeel, som de unde Andre i deres huuslige Lykke! Maa det nu ikke være forhærdede Hjerter, uimodtagelige for denne dem ved Naturen og Samfundets Indretninger

anviiste Kreds af Beskæftigelser og Glæder, for hvem deres Kald bliver en Byrde, den de saa meget som muligt søge at unddrage sig, og det huuslige Liv en altfor snever Kreds, i hvilken man, selv om den af sig selv udvider sig ved Venner og Slægtninger, dog ikke uden Træthed dreier sig, saa at den Ene eller Begge endnu søge andre Glæder og Opmuntringer, der ligge udenfor den fælleds Kreds, og som ikke Begge dele med hinanden? Og hvor naturligt opstaaer ikke heraf Egegyldighed og Kulde! og naar nu, afvante fra hinanden, hver for sig jo længer jo mindre føler sig tilfredsstillet ved den Anden, hvor liden, i sig selv ubetydelig, Foranledning behøves der da ikke ofte, til at hidføre Oploselsen af det allerede indvortes tilintetgjorte Ægteskab!

Men om det endog ikke kom saa vidt: saa vil det dog for største Deel sagtens blive saadanne udartede Ægteskaber, i hvilke en anden Hjertets Haardhed meest udvikler sig, som vi ikke sjelden iagttage hos Forældre mod deres opvoksende Born, og som forbereder ligesaa sorgelige Virkninger for den tilkommende Slægt. Naar nemlig Ungdommen af christelige Ægteskaber, ufordærvet, lidt efter lidt selv modnes til denne hellige Forbindelse; naar den er underviist i Guds Ord og lærer at agte paa det Bedre, som

skeer rundt om i det christelige Samsfund; maa der da ikke udvikle sig hos den en hellig Frygt med Hensyn paa dette, det vigtigste Skridt i Livet? vil den ei, jo mere den bliver sig selv bevidst, saa meget mere inderligt bede Gud om, især i denne Henseende at bevare og lede den, at den ikke, blændet af det ydre Skin, ubesindig skal forspilde sin bedre Livslykke? Ja dette er visseelig den naturlige Gang, og over den vil ogsaa Guds Velsignelse hvile. Og hvor forhædede altsaa maae saadanne Forældres Hjertes være, hvilke istedetfor at pleie den ædleste Spire i deres Børns Sjæle og beskytte den mod Udartelse og Overdrivelse, snarere voldsomt oprykke eller tidlig kvæle den og indpode i dens Sted et giftigt Ukrud? Og skeer ikke dette, naar Forældre i Spot eller Alvor lære, at det er et tomt Sværmeri, at et i aandig Betydning lykkeligt Ægteskab vil kunne tilfredsstille det menneskelige Hjerte? naar de lære, at det herved langt mindre kommer an paa en Overeensstemmelse mellem Gemytterne, for at begrunde en indre, end paa en Overeensstemmelse mellem Omstændighederne, for at begrunde en ydre Belysning? O hvor mange ulykkelige og fordærvelige Ægteskaber, som deels selv igjen frembragte lignende, deels efter langvarig Lidelse igjen bleve opløste, ere ikke sluttede ved en saadan

Hjertets Haardhed hos Forældrene, hvad enten nu Børnene ved almindelige Anviisninger af dette Slags bleve forledte, eller at Forældrene ved bestemte Overtalelser meer eller mindre voldsomt have virket til, at de lode sig indlemme i et Forbund i en saa vrang Mening.

Dog rigtig nok ikke sjelden er det heller ikke Forældrenes umiddelbare Brode, men frivillig løber Ungdommen, ved et Ægteskab uden Betsignelse eller fast Holdning, i Fordærvelse; men da er det deres eget Hjertes Haardhed. Er Ungdommen mere modtagelig for forfængelige Glæders Larm og Glands end for den rigere og høiere aandige Nydelse, har den med Dren, som allerede andetsteds fra ere opfyldte, og med haardnakked Trods hørt paa Guds Ord, hvilket den i den christelige Kirke ikke kunde undgaae, og med næsten meensvoren Tunge og ukydsk Forbehold givet sit Ord ved den fuldkomne Indtrædelse i den christne Kirke: o da ere saa forhærdede Hjertes vel modne til ligesaa forstokket ogsaa at høre Guds Ord ved Alteret, hvor de slutte Ægteskabets hellige Pagt, og ligesaa troloft at besværges, hvad de hverken forstaae i dets dybere Betydning, eller ikke engang have i Sinde at holde saaledes, som de have forstaaet det.

Imidlertid om end et Ægteskab er sluttet paa denne eller hiin Maade, hvilket egentlig ikke skulde være sluttet, eller om end et Ægteskab, som forhen syntes at grønnes og blomstre, ved Forvildelser, der stedse ere grundede paa et forhærdet Hjerte, begynder at skrante og visne: saa er dog ikke alt tabt, hvis ikke en ny Hjertets Forhærdelse kommer til. Thi førend, af hvilken som helst Grund, det formastelige Ønske, at opløse det, opstaaer og bliver lydeligt, hvor mange Dieblikke maae da ikke indtræffe, hvori de forvildede, men endnu ikke for alle bedre Følelser afdøde Hjerter blive bevægede til Veemod, og da hver Enkelt mere tilbøielig til med Bødsfærdighed at bekjende sin Andeel i den syndige og forvirrede Tilstand, end at kaste al Skyld paa den Anden! Hvor ofte hidfører ikke det kirkelige Liv saadanne Dieblikke især ved sine Sakramenter og sine høitidelige Mindedage! hvor ofte maae de ikke fremkomme ved glade huuslige Fester! hvor meget vil ikke bekymrede Benner og Slægtninges trofaste Kjærlighed være betænkt paa at forøge dem! Naar da kun een Gang i et saadant Dieblif Gen af de Tvende overvinder sin Eigegyldighed og Bitterhed, hvor meget er der da ikke endnu at haabe! hvor snart vil ikke den sunkne, gjensidige Kjærlighed, ved Mildhed fra den ene og Taknemmelighed fra den anden Side, atter lidt efter lidt begynde at hæve sig,

og det løsnede Baand igjen knytte sig fastere! O! hvor mangt et Ægteſkab kan ikke, efter en ſaaledes overſtaaet Storm, være blevet lykkeligere og mere riigt paa Beſignelſe, end det forhen var! Naar derimod, paa den anden Side, alle de Advarſler og Bækkelſer, ſom Gud ſelv har ladet følge med Livet, blive for-gjæves: i hvor høi Grad maa da Hjertet være forhærdet i ſelvſjærlig Utaalmodighed med den Andens Feil, i ſelvbehagelig Blindhed for ſine egne, i ſtrafværdig Eige-gyldighed mod den paatagne Pligt, hos Gud at indeſtaaee for den Andens Sjæl ſom for ſin egen, og ligesaa lidt i indre ſom ydre Modgang at forlade Ægteſkællen! ja, hvor maa ikke ſelv den almindelige Chriſtenſjærlighed, ſom byder os ſaameget mere at være enhver tilrede med aandelig Hjælp, jo nærmere han er ſat os, ja den almindelige Menneſkeſjærlighed, ſom anbefaler vor Næſtes Nygte og Rolighed til vor Omſorg, — hvor aldeles maa alt dette ikke være forſvundet og Hjertet forhærdet til fuldkommen Uſjærlighed!

Jugen maa komme og ſige, at der gives Tilfælde, hvor det ikke er Uſjærlighed men Kjærlighed ſelv, ſom hidſerer det Ønſke at opløſe et Ægteſkab, der er blevet ulægeligt; thi det er utilgivelige Skuſelſer eller hykkelſke Paaskud. Skal det være Kjærlig-

hed til den anden Part, som maaskee kunde blive lykkeligere i en anden Forbindelse? Ligger Grunden til det Onde hos den Anden, vilde jeg spørge: hvo kunde da bedre pleie og helbrede ham, end netop du, hvis du kun, istedet for denne falske til hans Lyksalighed sigtende Kjærlighed, besad den højere christelige, der sigter til hans Helligelse? og mangler du denne, saa mangler du den formedelst Hjertets Saardhed. Eller er du selv ganske eller for en Deel den Syge, at jeg ikke skal sige den Skyldige, hvo giver dig da Ret til letjündig at fritage din Ugtesfælle fra sin hellige Pligt, som ikke du alene har paalagt ham, men som han for Guds, Naahyn har paataget sig? Ja, kun med forhærdet Hjerte kan du troe, at din Ugtesfælle vilde kunne blive lykkeligere, end det just med dig vilde skee, saafremt du kun, alt som eders Forhold fører det med sig, vilde hengive dig til ham, for at lade dig forbinde, helbrede og styrke under Guds Bistand. Men noget Andet, som man stundom horer, at et Sind, som tvileløst og mismodigt sukker under et ældre Baand, igjen vilde kunne vorde lykkeligt just derved, at man tillod det at tilfredsstille en syndig Eidskab, det forbigaaer jeg her, thi det sommer sig ikke for os at tale derom. — Men dernæst skal det igjen være Kjærlighed til Børnene, som

retfærdiggjører det Ønske at opløse et Ægteskab, der kun viser dem Riv og slette Exempler, hvorved de stedse vilde krænktes, og nødvendigviis maatte tabe Ærefrygten, som er den første Grundsteen for en heldig og frugt bærende Opdragelse. Slemt nok i Sandhed, men hvorfra kommer denne Kjærlighed og Omsorg saa sildt? Havde I tidligere med omhyggelig Kjærlighed henviist hinanden til eders Kjærligheds Panter: o dette havde sikkest maattet gjenoplive eders egen uddøde Kjærlighed, og kun, idet eders Hjerte ogsaa forhærdedes mod eders Børn, kunde I komme saa vidt. Begynder det først virkelig at blodgjøres imod dem, saa blive I ogsaa milde og bløde imod hinanden, og I ville heller med fælleds Kræfter paany begynde deres Dannelses afbrudte Arbeide. Og at alt dette forholder sig saaledes, mine Elskede! og at ingen Art af sand Kjærlighed nogenstunde kan give Stødet til at opløse Ægteskabets Baand, kunne I heraf sikkest mærke. Hvis nemlig Noget endnu vilde gaae videre og sige, at det fortrinligviis er Kjærligheden til Christo, som raader til heller at opløse ethvert uværdigt Ægteskab; thi Ægteskabet skulde jo være Billedet af Christo og Menigheden, og disses gjensidige Kjærlighed, og et saadant, som altsaa ikke mere kunde være dette, gjorde bedre i at

filles, end at det vanhelligt skulde staae midt imellem det Hellige: derover vilde I dog alle komme i Harnisk, og tilraabe Elige, at hvis de tidligere havde havt Kjærlighed til Christo, saa vilde der efter enkelte Feiltrin af den ene mod den anden være kommet dem Dieblikke af from Sonderknuselse, hvis Betsignelse paany vilde have helliget deres Pagt; og om de end først nu rigtig begyndte at elske Menighedens Hoved, saa skulde de dog vel ikke ved en hjertelos Adskillelse ville hævde den, som ikke vil sonderbryde det knusede Nor, og ei udslukke den rygende Laande.

Saaledes er det altsaa, fra alle Sider betragtet og stedse, kun Mangel paa Kjærlighed, det er Hjertets Haardhed af een eller anden Art, som gjør Hgteskabets hellige Pagt istand til Oplosning og forbereder denne; men vistnok maa, endnu meer end alt dette, en syndig Egegyldighed i Forveien have opfyldt Hjertet, for Haanden virkelig udrækkes til at adskille det hellige Baand, og begge Parter bære denne Brode, om end ofte i meget ulige Grad. Forholder dette sig nu virkelig saaledes, og burde derfor Intet blandt Christne saa dybt ryste os, som Oplosningen af den Pagt, der skal give os Billedet af Christi og Menighedens Forhold: saa synes

II. vort andet Spørgsmaal, Hvad vi skulle mene om Besoielsen til Egteskabsfiskelse? allerede besvaret af sig selv. Thi Han har ikke givet os denne Besoielse; han siger, den som skiller sig fra sin Kone, er at ansee som han brod Egteskabet; thi hvad Gud har sammenfoiet, skal Menneſket ikke adskille. Han undskylder kun Moses, som tillader Egteskabets Oploselse, med at han har gjort det formedelst Hjertets Haardhed. Men blandt os, som tilhore ham, hvis Hjerte brast af Kjærlighed, skal der ikke gives saadanne forhærdede Hjertes. Hvad følger altsaa, om der dog gives slige? om dog undertiden et ængsteligt Raab om Hjelp lyder, at der ved Egteskabets Ophævelse maa gøres Ende paa en Qual, som ikke kan udholdes? Hvad andet, end at vi, eftersom Dyrigheden horer og antager Klagen, maae lade see, hvad der seeer imod Herrens Villie, at vi med liden Tro til et lykkeligt Udfald oppebie og see til, om vel den lidende Deel vil blive frisk og komme sig, naar den bliver udfriet af Forbindelsen med den anden. Men eftersom vi vide, at dette altid seeer mod Herrens Villie, følger heraf ogsaa ligesaa nødvendigt, at vi altid, saasnart et saadant Tilfælde indtræffer, af Hjertet skamme os over vort christelige Almeenvæsens usuldkomne Tilstand, at vi

paa det alvorligste stedse igien forbinde os til, deels at modarbejde og udrydde den Hjertets Haardhed, hvoraf det fremgaaer, der er saa ondt for Herren, og især ved Tugt og Formaning til Herren at forebygge den hos Ungdommen; deels troligen at tage os af alle dem, der befinde sig i lignende Fare, med broderlig Advarsel og Raad af Guds Ord, som beroligende Talere og velmenende Boldgiftsmænd, for at det ikke heller med dem skal komme saavidt. Dette følger ligesaa naturligt, og gjøre vi Alle dette efter bedste Gyne: saa tør vi haabe, at de sorgelige Tilfælde, som en Tidlang saa utilberligt havde taget Overhaand, stedse sjeldnere ville indtræffe, og at der tilsidst slet ikke meer vil være Tale om en Nodvendighed af at opløse det ægteskabelige Baaud.

Og saa vilde jeg intet videre have at sige, hvis der ikke paa den ene Side gaves Mange, som just sætte Priis paa dette som en høiere Frihed, hvilken Medlemmerne af vor evangeliske Kirke nyde, at denne ikke vover at indgribe i det huuslige Livs Hemmeligheder, at den ikke med Magt hindrer dem, der ville løse det ægteskabelige Baaud og knytte et andet; og hvis ikke paa den anden Side af Andre dette netop blev lagt vor Kirke til Last, at den ikke holder Ægteskabet saa helligt og ufrænkeligt, som Herren har be-

falet. Herom maa jeg nu med faa Ord endnu sige min Mening.

Moses var for sit Folk ikke blot Stifter af Guds-tjenesten og de hellige Skikke, men ogsaa af dets borgerlige Forfatning; og det var kun i den sidste Egenskab, at han tillod Ægtefælskædeligheden formedelst deres Hjerters Haardhed, hvilken han i den første Egenskab søgte at bekæmpe. Netop saaledes forholder det sig ogsaa hos os. Den evangeliske Kirke er rigtignok i andre Tider og Egne sat anderledes i Forhold til det borgerlige Samsund; men intetsteds er det egentlig den, der udover den sorgelige Forretning, at løse Ægtebaandet; men dette skeer ved en af Regjeringen indsat og med Dommermyndighed udrustet Dyrighed. Kirken bliver kaldt til Hjælp, eller hvor dette ikke skulde skee, der vilde den frivillig træde til, for at forsøge, om Misforholdet ikke lod sig hæve, om de Uenige ikke kunde forsones. Er deres Bestræbelser forgjæves, saa tier den og serger; men det er kun den verdslige Magt, som adskiller. Men at Ægtefælskabet i Virkelighed bliver adskilt, hele Livets Fællesskab opløst, og hver Part ved denne Adskillelse beskyttet mod den anden, hvis denne vilde forurolige hiin i det valgte Tilflugtssted, det skeer ikke mindre i alle christelige Kirkesamsund end i vort, og

i vort ikke mindre end i andre med dyb Smerte og med det inderlige Duske, at begge i Adskillelsen maatte komme til Sundhed, og naar de ere helbredte for deres aandelige Sygdom, forenes til ny Kjærlighed. Men vistnok er det noget Andet at tilstede en saadan Adskillelse, og at tilstede at de Adskilte med Andre kunne slutte en ny Ægtepagt. Og her kunne vi ikke nægte Forskjellen; saadanne Forbindelser indvier den romersk-katholske Kirke ikke, vor derimod gjør det. Men idet den gjør det, adlyder den Dyrigheden, og eet er at adlyde, et andet at bifalde. Den adlyder i den Følelse, at maaskee let en Enkelt kunde blive for haardt straffet, hvis ægteskabelige Liv blev tilintetgjort meer ved almeen eller fremmed Brode, end ved hans egen; den adlyder, for at ikke den selvsyge Haardhjertighed, den lidenskabelige Vildhed skal drive fordærvede Mennesker til en raa Forbindelse, der spotter al guddommelig Ordning og christelig Sæd. Og idet den saaledes giver efter for at bevare de rette christelige Ægteskaber selv for uværdige Omgivelser, er den sig inderlig bevidst, ikke at holde Ægteskabet mindre helligt end andre.

Men hvis Nogen vilde troe, at denne Mulighed for en Mand, der har skilt sig fra sin Hustru, at gaae til en anden, eller for en fraskilt Kone at gifte

sig igjen, skulde hore til vor evangeliske Kirkes ædle
 Friheder; saa skulde man snart holde en saadan for
 en Udlænding, thi han er længer fjernet fra denne
 Kirkes Aand, end man tør tiltroe nogen af dens
 Medlemmer det. Han spørge dog Kirkens Tjenere,
 naar de ere i det Tilfælde at indvie et saadant Ægte-
 skab, med hvilken Glæde i Hjertet de indskærpe Saa-
 danne de christelige Ægtefolks Pligter, som allerede
 een Gang have sagt sig fra dem? hvilket Indtryk de
 vente deraf, naar de foreholde Saadanne Billedet af
 et christeligt Ægteskab, som allerede een Gang ved
 Ubestandighed have vanhelliget det? med hvilken Til-
 lid de hore et Ja af en Mund, som allerede een
 Gang har omvendt det til et Nei? med hvilket Haab
 de udtale det Ønske, at intet uden, efter Guds Villie,
 Døden maatte adskille dem, der allerede een Gang i
 formastelig Egenraadighed selv have adskilt sig? Dog
 ikke Kirkens Tjenere alene, spørger Alle, der vise
 sig meest som deeltagende Medlemmer af det kirkelige
 Samfund, hvor liden, Lykke forudsigende, Medfølelse
 de kunne lade blive saadanne Forbindelser til Deel.
 Seer til, hvor smerteligt de Bedres almindelige Følelse
 klager over Letsindighed, naar den, ved hvis egen
 Skyld Ægteskabet er hævet, unddrager sig den een-
 somme Bod, for at knytte et nyt, og hvor stærkt

denne Følelse stedse skjærpes, hvis det endnu stod i hans Magt med Unger og Bonner igjen at erholde den forspildte Kjærlighed. Ja, har der været en Tid, da den offentlige Mening mere lunkent og ligegyldigt syntes at yttre sig om denne Gjenstand: saa var det den Tid, da ogsaa den kirkelige Deeltagelse var forsomt, og Samsundet kun hængte løseligt sammen. Og hvor I endnu høre noget lignende, der ville I høre det af dem, som endog endnu tilhøre vort Samsund mindre, og de ville anføre Grunde, som ere vor Tro aldeles fremmede. Med Ret tør vi altsaa frifinde vor Kirke for den Vebreidelse, som om den billigede og beskyttede saadanne nye Forbindelser, og vi tør haabe, at, jo mere den Aand, som egentlig er den evangeliske, bliver herskende blandt os, og jo mere den yttre sin Indflydelse paa dem, hvis Pligt det er efter deres Samvittighed saavel at anvende og forklare som og at forbedre Lovene, desto mere ængstelig Omhu og Forsigtighed vil der ogsaa vise sig i de lovlige Begunstigelser af slike Forbindelser. Thi visseelig, de ere ikke onskværdige for den evangeliske Kirke, men i de fleste Tilfælde skammer vort fromme Sind sig ved dem, og de forekomme os ogsaa kun som en Nødhjælp formedelst Menneskenes haarde Hjer-

ter, og vi veed meget vel, at Kirkens og det borgerlige Selskabs Vel kun kan fremgaae af Ægtefæder, som i deres Begyndelse og i deres Fremgang ere holdte hellige og Gud velbehagelige.

Gid kun denne ægte christelige Følelses Stemme aldrig maatte forstumme for det Letsind, som hist og her endnu lader sig høre, gid alvorlig Overveelse af den hellige Gjenstand maatte bringe enhver, der mener det ærligt med Christi Ord og Bærk, tilbage fra al Deelagtighed i hiin letsindige Anskuelse, der gjerne vilde behandle alt, hvad der vedkommer Ægtefædet, som et borgerligt Anliggende! Gid vi kun med forøenede Kræfter paa enhver Maade maatte modarbejde enhver Art af Hjertets Saardhed, som udsætter Ægtefædets Gudvelbehagelighed i dens Udspring og i dens Fremgang for Fare! saa at alle Ægtefæder, som den christelige Kirke indvier, maae være sluttede i Himlen, og blandt os ikke mere gives nogen Syndens Magt, som kunde mægte at adskille dem. Amen.

III.

Om den christelige Børnetugt.

Første Prædiken.

Mine andægtige Tilhørere! De christelige Huse, grundede ved den hellige Pagt, over hvilken vi hidtil have talt, ere ifølge den guddommelige Indstiftelse bestemte til at være Planteskoler for den tilkommende Slægt. Der skulle den Ungdoms Sjæle, der efter os skal dyrke Guds jordiske Bünbjerg, dannes og udvikles, der skal den Fordærvelse, der boer i dem som Børn af syndige Menneſker, lægges i Baand, og deres Renselse fra samme begyndes, der skal Længselen efter Samsund med Gud vækkes hos dem, der skulle de ved Tugt og Anstrængelse forud øves til fremtidig Dygtighed i enhver god Gjærning. Hvad kunde altså saa ligge os nærmere, end nu ogsaa at tale med hinanden om denne de christelige Forældres vigtigste Forretning. Dog det er ikke alene Forældrenes Forretning, ellers vilde ogsaa denne Gjenstand mindre høre herhid; thi vi ere jo ikke alle Forældre og af Gud

velsignede Forældre, som her have forsamlet os, heller ikke alle egentlige Opdragere og Lærere. Men, mine elskede Venner! her gjelder ogsaa den store almindelige Lov for det menneskelige Liv, at ikke to eller tre ere nok til at fremme et Gud velbehageligt Værk. Saaledes opdrage heller ikke Forældrene alene, eller i Forening med dem kun de, af hvilke de udtrykkelig have forlangt Hjælp ved Underviisningen og Opsygten. Dvertimod ligesom vi alle leve i nærmere eller fjernere Forhold til Ungdommen og indvirke paa den, ligesom det ligger os alle, som Medlemmer af den christelige Kirke, paa Hjerte, at christelig Aandsstemning og Kraft maa vækkes hos Ungdommen; saa kunne vi ogsaa med Rette sige, at den samtlige unge Slægt blandt os bliver opdraget af den samtlige Aldre, og at det paaligger os alle, paa den rette, Gud velbehagelige Maade at bidrage Vort dertil.

Men hvor vanskeligt forekommer det ikke at behandle en Gjenstand, som denne, i Almindelighed, paa en Maade, som sommer sig i vore Forsamlinger. Thi hvorledes kan man vel i saa enkelte Foredrag paa frugtbar Maade tale over et saa vidtloftigt Gebeet af menneskelig Visdom og Kunst! og hvor uendelig forskjellige Anskuelser deraf maa man ikke forudsætte, hvilke altsaa først maac bringes til Enighed. Imid-

lertid, at opreife en Bygning af menneskelig Viisdom
 og Konst angaaende vore Børns Opdragelse, det vilde
 her heller slet ikke somme sig for os, men det kommer
 kun an paa at vække og befæste saadanne Overbeviis-
 ninger hos os, som ere istand til at lede os rigtigt
 til hvert Dieblif. Og hvis vi kun vilde dette, ville
 selv de meest modsatte Meninger virke mindre forstyr-
 rende. Thi naar rigtignok Nogle troe, at Mennesket
 er saa aldeles et Værk af Opdragelsen, at, hvis man
 kun tilbørligt lagde an derpaa, ret kunstigt beregnede
 og seiede alt i hinanden, kunde man af ethvert Barn
 gjøre, hvad man vilde, ved Dvelse fremloffe enhver
 Naturgave af det og paa samme Maade indpode det
 enhver Kundskab, enhver Færdighed; og naar Andre
 derimod, maaskee ligesaa dorfske og skjodesløse, som
 hine ere hoffærdige og overdrevent ivrige, opstille den
 Mening, at vi med al vor Meie og Konst tilsidst dog
 intet udrettede mod Naturens Magt; hvad vi moi-
 sommeligt havde bygget i lang Tid, det styrtede Di-
 sciplen, naar han begyndte mere at være overladt til
 sig selv og hans indre Natur frit kunde udvikle sig,
 ofte omkuld ved en eneste Beslutning; og at enhver
 dog egentlig selv maatte fremme sin Helliggjørelses og
 Uddannelses Værk, saavidt dette overhovedet staaer

til Mennesket: saa synes det visnok, som om man umuligt paa een Gang kunde tale til disse To. Men naar jeg siger til de Sidste, saa lidet I end kunne love jer af Opdragelsen, skjondt I dog agte i ethvert Forhold med dem, der allerede ere vorne, at opføre eder efter Guds Villie, saa maae I dog endnu mere have i Sinde at opføre eder efter Guds Villie mod eders Born, og herom alene ville vi tale med hinanden; og naar jeg siger til de Forste, saa meget I end mene at kunne udrette hist, naar I troe at have alt i eders Haand, ville I dog ikke mene, at alt var i og for sig ligegyldigt og overladt til eders frie Raadighed, men at der gives en Guds Villie, som I maae søge at træffe; saa ville dog vel Begge tilstaae dette, om de ellers ville tale som Christne. Men meget Mere kunne vi her ikke ville, mine Elskede! og fra et andet Synspunkt ikke tale om nogen Gjenstand; vi kunne kun spørge: Hvad er der gjort ved Bornenes Opdragelse i Gud? hvis vi ikke ville forfeile, hvad der for deres Skyld er Guds Bud til os, hvad maae vi da meest undgaae, hvorpaa maae vi meest see? Med disse Overveielser ville vi da i Dag under Guds Bistand gjøre Begyndelsen.

Text: Colosf. 3, 21.

I Fædre! opirrer ikke Eders Børn, paa det de ikke skulle tabe Modet.

Det er i Sandhed mærkværdigt, mine andægtige Venner! at Apostelen her, hvor han taler om alle det huuslige Livs Forhold, medens han dog affhandler andre Gjenstande udforsligere, aldeles intet mere siger om denne vigtige Sag, Børnetugten, end de her oplæste Ord. Og selv i en lignende Sammenhæng i Brevet til Epheserne finde vi vel endnu en Formaning tilføjet, som vi ogsaa med det Første ville gjøre til Gjenstand for vor Betragtning; men ogsaa denne indledes netop med det samme, som vi her have læst. Saa maa da sagtens af alt, hvad vi bør undgaae ved at lede vore Børn, dette være det vigtigste, efterdi den nye Pagts hellige Skrivt jo saa bestemt alene fremdrager dette; ja det synes næsten, som om alt det øvrige da, naar kun rigtigt vaages derover, kunde have mindre at betyde. I det Haab altsaa, at vi vist have truffet det Vigtigste, ville vi i Dag lægge, netop denne Advarsel, ikke at opirre vore Børn paa Hjerte.

Men ligesom vi aabenbart i Forholdet til Ungdommen ikke blot give, men ogsaa modtage, vi ikke

blot skulle danne og lede den, men den tillige er givet os af Gud til vor Styrkning og Glæde: saaledes troer jeg, ville vi da først forstaae Apostelens Mening i dens hele Omfang, naar vi først betænke, hvad denne Advarsel betyder med Hensyn til det, vi skulle være for Børnene, men dernæst ogsaa af hvilken Bigtighed den er for det, som Børnene skulle være for Forældrene.

I. Idet jeg nu ved Betragtningen af vor Text opkastede mig det Spørgsmaal, hvorfor vel blandt alt det, hvorimod der burde advares, netop just dette syntes Apostelen det Bigtigste, at Ungdommen ikke maatte opirres: saa syntes mig, han maatte derved have tænkt sig, at netop dette, naar det skete, var det unaturligste af alt og det fordærveligste af alt. Og herom vilde jeg nu gjerne lige saa fast overbevise Eder, mine andægtige Venner! som Apostelen har overbevist mig derom.

Mennesket har saare mange Fjender i sin Ungdom; Fordærvelsen er indplantet det menneskelige Hjerte under saa mange Slags Stikelser, og udvikler sig tidligere eller sildigere i ethvert efter den Grad og i den Form, som det er anlagt i hans Sindsbeskaffenhed. Og kun forholdsmæssig sjeldne ere Exempler paa en sildig Udvikling af syndige Tilboieligheder;

kun sjelden skeer det, at, medens meget Godt og
 Skjont under faderlig og moderlig Tugt og Under-
 viisning udfolder sig hos Bornene, endnu slet intet
 kan anes af den Fordærvelse, der ulmer i dem, men
 dette først da pludseligt og ustandseligt bryder frem,
 naar Sjælen bliver grebet af et lidenskabeligt bevæget
 Livs Løkkelser. Tvertimod har sædvanligviis alt det,
 som vil blive farligt, allerede tydeligt nok viist sig i
 de unge Gemytter, førend de ombytte det fædrene
 Huus med Verdens større Skueplads. Naar de nu i
 denne Tid ere blevne bevarede med den noiagtigste
 Omsorg og Omhu fra deres Side, hvem Gud og
 Naturen har betroet Magt over dem; naar alle Ind-
 virkninger paa deres Sjæl meer eller mindre ved disse
 vare tilveiebragte; faaer det da ikke meget bestemt det
 Udseende, som om alle Udyder og Feil, der have ind-
 sneget sig under Bornenes Samliv med Forældrene,
 ogsaa ved dette vare komne til Syn? Ja jeg troer,
 at christelige Forældre, som vandre oprigtigt for Her-
 ren, ikke ville vove at rense sig for denne Bebreidelse.
 Slumrede i Bornene de samme Anlæg som i os, saa
 var det jo ligefrem vort Exempel, der virkede skadeligt,
 den gamle Synd fremlokkede den unge; var det snar-
 ere modsatte, saa er det sædvanligviis Modstanden
 mod de Krænkelser, som vore Feil true dem med, der

sætter deres i Virksomhed; ja hvor ofte see vi ikke, at selve Forældrenes Omhed, naar den tager en urigtig Retning, hos Børnene kun begunstiger Udviklingen af vrang Tilboieligheder og lidenskabeligt Væsen. Alt dette er desværre beklagelsesværdigt nok, det er ydmygende, vi skulle heller ikke tage os paa at retfærdiggjøre det, efter som det uimodsigeligt er vor Brode og antyder Grændserne for vor Helliggjørelse og Buisdom; men ligesom vi dagligen see det for os, og kun prise den lykkeligst, hvem det mindst træffer, saa finde vi det dog menneskeligt og naturligt. Men naar Børnene i Samlivet med os blive opirrede, og der af Oprørelsen opstaaer Sky og tilbageholdt Modvillie, og hvad ellers uundgaaeligt endnu hænger sammen dermed, og som var Apostelen for modbydeligt til særskilt at anføres; dette er det unaturligste af alt. Thi Oprørelsen, mine Elskede! er en fjendtlig Bevægelse, den er altsaa ikke mulig hos Børnene uden at Kjærligheden formindskes, eller snarere, for at sige det reent ud, uden at den, om endog kun for et Dieblif, ndslukkes. Nu have vi nylig felt, hvor usaligt, ja hvor unaturligt det er, naar der i Ægtefæltet istedet for Kjærlighed, eller og kun ved Siden af Kjærligheden, opstaaer Uenighed og Utilfredshed; men dog maae vi betænke, at Ægtefæltet først forbinde sig med

hinanden, naar alle Anlæg og Færdigheder allerede ere uddannede hos dem, og at de først senere kunne iagttage meget hos hinanden, der da usformodet bryder frem og forstyrrer Freden. Vi maae tage i Overveielse, at Ugtefolk udsøge hinanden ofte af Kredse, der indbyrdes ere langt fjernede, og at den Gne meget let medbringer noget, for den Anden Fremmed, hvortil de kun gradeviis gjensidigen kunne vænnes. Men hvor ganske anderledes er nu ikke alt dette mellem Forældre og Børn! Hele Børnenes Væsen er fra sit Udspring af beslægtet med og hørende til Forældrene, tusind Ligheder tiltale os heraf umiskjendeligt, og med enhver saadan Udvikling synes Samdrægtighed og Kjærlighed at maatte forøges. Umiddelbart i Forældrenes Nærhed opvove Børnene; Barnets første Blik falder paa Moderens hjærlige Dye; hende er det, af hvem den Diendes første glade Smil ligesom vinker at bemærkes, og det første, som Moderen meddelende lærer Barnet, er at kjende og elske Faderen; og jo meer de unge Sjæle udfolde sig, desto mere maae de føle, hvorlunde de have Alt af og ved Forældrene. Der er altsaa Kjærlighedens inderligste, meest usforstyrrede Helligdom; og naar her hos Børnene, der jo oprindeligen ere lutter Kjærlighed og Hengivenhed, alligevel opstaaer Fjernelse, Brede, Uvillie; naar Kjærligheden, som aldrig

kan udryddes i deres Hjerte, istedetfor at vende sig til dem, der af Gud og Naturen ere satte dem nærmest, snarere helder til fremmede Gjenstande; saa at de af hvilkensomhelst anden kunne taale, hvad fra Forældrenes Side opirrer dem: saa er dette vistnok det unaturligste, som kan hændes. — Og ligesaadan er det ogsaa forholdsvis unaturligt, naar Børnene opirres mod andre Børne, som indvirke paa deres Liv og arbejde med paa deres Udvikling. Thi om end ikke af Naturen ligesaa beslægtede med dem, ere de dem dog givne af Forældrene; og virke de i Samklang med disse, saa ere de inddragne med i den hellige Naturkreds; Barnet føler sig fort fremad og understøttet ved dem, og deraf maa opstaae en Hengivenhed, som vel kan taale, at meget nægtes og meget paalægges. Saaledes finde vi det ogsaa, naar blot alt gaaer den rene, menneskelige Gang; og det Modsatte opvækker altid hos os den modbydelige Følelse af det Unaturlige.

Men ligesom det nu er det Unaturligste, saaledes er det ogsaa det Fordærveligste. Er det nu engang den Lod, som vi ikke kunne undgaae, og som kun rammer de Frommere, mere Erfarne og Vise mindre haardt, at vi ved vore Svagheder og Feil maae hjælpe til at bringe vore Børns feilagtige An-

læg for Lyset; er ogsaa det uundgaaeligt, at meget ikke bemærkes af os strax, saasnart det danner sig hos dem, eller at vi, om vi og bemærke det, dog ikke strax ere i Stand til at behandle det, men først maa bie, indtil det ogsaa træder udvortes frem og kan paavises dem selv: saa kommer det da, ifald vort Værk skal have Fremgang, alt an paa, hvor hengivne de ere os, naar vi ville helbrede, hvor stor Tillid de have til os, at vi mene det godt og handle rigtigt, endog med meget, som de vanskeligt fatte. Er end meget blevet forsomt fra første Begyndelse; nu vel, hvis vi kun, saasnart vore Dine aabnes, og vi see, hvilket Ukrud Fienden har saaet, medens vi sov, strax modiggen lægge Haand paa Værket, og ere visse paa at finde et tillidsfuldt Hjerte, som troer, at, naar vi græde, maa der ogsaa gives en Årsag til Taarer, at naar vi forsærdes, maa der ogsaa virkelig være Fare tilstede, at, naar vi vælge haarde Midler, kunne de mildere ikke hjælpe! Staaer det saaledes, da er endnu intet tabt; vi have i Bornenes ærefrygtfulde Tillid en Bundsforvandt i selve Pladsen, som Fienden har indtaget, og for de saaledes forenede Kræfter vil Fienden ogsaa være nødt til at vige. Ja have vi end, som det kan hændes og ofte hændes os, taget en feil Vej, saa er endnu intet tabt, hvis vi kun, saa-

snart vi bemærke, at vi have anrettet ny Skade, idet vi vilde modarbejde en gammel, modigt vende om og begynde forfra. Tid kan spildes, mangen Glæde kan forspildes eller udsættes; men i Sagen er intet tabt; thi Stridskræfterne mod det Onde ere ikke forringede, naar kun Kjærligheden ikke er udsluffet, og Tilliden staaer fast.—Men hvor ganske anderledes, mine elskede Venner! er det da, hvis det, som uden vort Vidende maaskee, men vistnok ikke uden vor Brede, har indsneget sig i Bornenes Hjerter, er det bittere, fiendske Væsen selv: hvorfra skulle vi da faae Mod? Hvilken Tillid kan besjæle os? Hvor skulle vi tage fat? Om Saltet mister sin Kraft, hvormed skal det saltes? Naar Kjærligheden er udsluffet, og Tilliden blegnet, hvor er da Noglen, hvormed vi atter kunne aabne os Hjerterne? Hvor er Tommen, ved hvilken vi ville styre de unge Gemytter bort fra Fordærvelsens Bei? Svaret ligger meget nær; desværre behøve vi ikke at søge længe, vi ville finde det i mange forsømte og forvirrede christelige Huse. Thi ere Bornenes Hjerter blevne opirrede mod os, og ere de derved blevne skye; har den naturlige Tillid forandret sig til en sløv Mistænkelighed, som om vi overalt søgte Vort og ikke Deres: saa kan selv denne onde Fiende vel ogsaa endnu, Gud skee Tak! blive overvunden, men kun

paa een Maade, den kan kun ligesom udhungres, idet vi unddrage den al Næring. Kun en lang Række af Erfaringer om det Modsatte, om hvilke selv det Hjerte, der er blevet foldt og mistænkeligt, ikke mere kan nære den Formodning, at vi kun ville gjenvinde og styre dem ad en anden Wei, kan gradviis udslutte Mistænkeligheden, og, ved igjen at skaffe Kjærligheden Plads hos dem, ogsaa igjen aabne os Udgangen til de hidtil aflukkede Hjerter. Hertil udfordres uudtommelig Taalmodighed, den fuldkomneste Selvbeherkskelse, den reneeste Selvfornægtelse, en langsom og mejsommelig Wei, og denne troer jeg ikke bliver betraadt i alle christelige Huse, hvor Børnene ved Oprørselse ere blevne fye. Men hvis vi nu ogsaa paa denne mejsommelige og langsomme Wei gradviis vinde eet Skridt efter et andet; vi have imidlertid en Kamp at bestaae med andre Fordærvelsens Skikkelser, som netop, fordi Kjærlighedens naturlige Forhold er forstyrret, ikke ville nøle, men saameget mangfoldigere fremavles og saameget hurtigere tage Overhaand; og hvad have vi tilovers mod disse, hvis Formaningen ikke finder et villigt Ore, og de gavnlige Dvelfer, som vi maaskee paalagde Børnene, ingen boielig Billie? Ja, da er intet andet tilbage end den raae Magtens Wei; og det er netop det, som vi desværre hyppigt nok see i vore

Omgivelser. O en farlig Veil! hvor lidt der ved
 Magt kan virkes paa Mennesker, det see vi tilstrække-
 ligt i andre menneskelige Forhold, og finde os, lige-
 som ved en hemmelig Trolddom, stedsse i Forbund mod
 den raace Magt og dens Bærk. Og med Ret. Thi
 jo mindre et Menneske viger for Magten, desto tyde-
 ligere viser han, at ingen slavisk Aand boer i ham,
 at han er sig den, over Magten ophoiede, ædle Aand
 i sin Natur bevidst; og jo mere Gen stræber ved
 Magt at virke paa en Anden, saameget desto tyde-
 ligere viser han, at han ikke besidder Fornuft og Kjær-
 lighed, hvorved Mennesket alene skal styres, eller at
 han ikke forstaaer at anvende dem. Og vi skulde
 indføre Magten i vore Huses fredelige Helligdom, og
 anvende den paa vore Born, i en Alder, hvori de
 allerede ere modtagelige for Fornuftens og Kjærlighe-
 dens Indvirkninger? Til deres Indre, hvorpaa vi
 dog egentlig ville virke, kan Magten ikke trænge frem;
 den kan kun standse de ydre Udbrud af deres Feil,
 som ere os besværlige og forstyrrende. Saaledes
 kunne vi med Magt beskytte os selv mod dem, og
 gjøre det med Rette, hvis vi desværre ere satte i den
 Nødvendighed; men opdrage kunne vi aldeles ikke ved
 Magt. Deres Feil ville kun fæste saa meget dy-
 bere og stærkere Rodder, ligesom en Plante, hvis geile

Bært bliver beskaaret foroven. Ja, jo mere vi komme til hiint Yderlige, jo mere blive vi naturligtvis bedrovede, fordi det Slaveri, hvori vore Børn ere nedssunkne, derved bliver os aabenbart. Derfor er det ogsaa sædvanlig os Forældre, der trættes i denne Magtens Kamp, tidligere eller sildigere overlade vore Børn til deres egen Vei og den guddommelige Opdragelse, og sørgmodige ja retsom overvundne blive tilbage, og have intet andet, hvormed vi ledsage dem, end fromme Ønsker for dem, om hvilke vi ikke vide, om de maaskee ere forgyves, og Angers Taarer for os, hvilke i det høieste kuns for Fremtiden kunne blive en Advarsel for os selv og Andre.

Saa stor Ret, mine elskede Venner! har Apostelen havt, fremfor alt med Hensyn til det, vi skulle foretage med vore Børn, i at fremhæve denne Advarsel. Thi vogter man sig kun for dette, at Børnene ikke blive skye, saa kan man ogsaa let gjøre alt andet godt igjen; men er denne Ulykke skeet, saa er ogsaa alt andet tillige fordærvet og fortabt.

II. Men, mine elskede Venner! Talen bør ikke alene være om, hvad vi, til hvem Gud har betroet Ungdommens Hjerte, bør gjøre for denne ifølge hans Villie, men ogsaa ligesaa meget om, hvad Ungdommen ifølge hans Anordning skal være for os. Thi derved haaber jeg ikke at sige Nogen iblandt os noget

nyt, men tvertimod at jeg kan beraabe mig paa Enhvers glædelige Erfaring, hvormegen Betsignelse der ligger for os Borne i Samlivet med Ungdommen, hvorlunde dette meer end alt andet holder os friske og glade, saa at det hyppigt ansøgte Hjerter forbliver hyggeligt og tilfreds i sit Arbejde; og hvorlunde vi tillige herved fortrinligviis vorde rensede for vildsvorende Eidskaber og bragte videre paa Helliggjorelsens Bei. Men rigtignok kan kun et kjærligt og Gud velbehageligt Samliv bevirke dette; hvorledes derimod alle disse Betsignelser gaae tabte, naar vi opirre de unge Gemytter, derom ville vi vist alle overtyses, naar vi overveie, hvorved egentlig den blandt os opvorende Ungdom vilde kunne yde os saadanne Fordele.

Fader os først tænke paa, at den selfabelige Verden omkring os frembyder en evigt bevæget Skueplads, en Trængsel af mangefold forvirrede Forhold, hvori man ved hvert Skridt mere foler sig standset end fremhjulpet, og maa see sig om til alle Sider, for at man ikke skal støde an eller selv anstødes. Herom vil enhver være istand til at aflægge Vidnesbyrd, enten han saa vandrer i de høiere eller lavere Kredse; Tingene kan med Hensyn til sit Udvores fremtræde her paa een Maade, hist paa en anden, i det Væsentlige er den eens. Hvis vi under Sammenligning med

denne Tilstand klagende ønske os de forrige Tiders stille Genfoldighed, som vi have hørt fortælle om, tilbage, saa lader os betænke, at det ikke staaer i vor Magt og at en Saadan ikke kunde holdes vedlige, hvis Menneftenes Samsfund og Fælledsfkab skulde udvide sig til alle Sider; thi hiin Genfoldighed beroede kun derpaa, at enkelte Kredse og Egne vare mere særskilt affondrede fra hinanden. Men Menneftenes Samsfund skal ifølge Guds Hensigt mere og mere udvide sig, allerede af den Grund — at jeg ikke skal tale om andet — at Guds saliggjørende Ord stedse mere og mere maa kunne strække sig til alle Kanter og gribe alle Mennefter af alleflags Folkeslag, som hidtil vare fremmede; imidlertid jo mere dette Samsfund udvider sig, desto vanskeligere bliver Enhvers Livsvei, desto mere maa Enhver see sig for, at han ikke hilder sig i sine egne Bestræbelfer, desto mere bliver Enhver deels indviklet i Andres Sorger og Feiltrin, deels ogsaa bevæget ved Andres Onsker og Lidenskaber. Hvorhen skal den Fromme, der vil bevare sit Sindts Ro og Stilhed, vel hellere tage sin Tilflugt, fra disse Driftighedens Labyrinth, fra denne Mangfoldighed af Forsigtighedsmidler og Planer, fra denne forvirrende Berøring med forfængelige og egenkjaerlige Sindtsbevægelser hos den jordiffj sündede Mængde, end nærmest til sin egen

Arnes snevne Kreds? Der skal Livets oprindelige rolige Skikkelse igjen træde os imøde, der skulle vi, saalænge det gaaer an, forglemme Verdens brogede Færd, det skal atter blive os levende, at Gud har skabt Mennesket eenfoldigt; vi skulle atter væge og styrke os ved et lifligt Billede af simpel, usminket Glæde. Men af hvem kunne vi fortrinligviis vente denne Hjælp? Ikke af de vorne Huusfæller, som enten allerede selv ere nedsjunkne i Livets Besværligheder og Sorger, eller hvis Deeltagelse for os er saa ovet ved Erfaring, at det ikke let undgaaer deres skjærpede Dø, hvorsomhelst der er modt os noget Nedslaaende eller noget Gunstigt. Disse føre os naturligviis kun altfor ofte igjen tilbage til det, hvorfra vi ønskede at løsrive os. Nei denne nødvendige Forglemmelse af Verden kan kun den endnu sorgløse muntre Ungdom omkring os indgyde vort Hjerte, Ungdommen, som, naar vi vende tilbage til den huuslige Kreds, ikke seer andet hos os end vor Glæde ved igjen at komme, og selv ikke føler andet, end at den savnede os og nu har os igjen. Hvor styrkende den Kraft er, som ligger i denne livlige Indvirkning, der paa een Gang dra- ger os midt ind i Menneskets oprindeligste Forhold, hvor hurtigt derved alle Spor af selv det dristigste og meest indviklede Liv blive udslettede af Sjælen; —

salig er den, som daglig erfarer dette. Men denne Salighed er nødvendigviis tabt for den, i hvis Huus de unge Gemytter ere opirrede, thi han forefinder hjemme endnu sørgeligere Forvirringer end dem, han forlod derude. Thi hvorved Børnenes Opirrelse mod en Boren end kunde være opstaaet, førend den har kunnet opstaae, maa dette være gaaet i Forveien, at han har stødt deres Anliggender, som ubetydelige og under sin Agt, fra sig, at de hos ham ikke have modt nogen Interesse, naar de aabent yttrede ham deres Følelser, at han, istedetfor ved Husets Dørtærskel at afryste sine verlende Stemninger, har bragt dem ind med, og har yttret dem paa en lunefuld Maade, istedetfor ved Hengivenhed ganske at befrie sig derfra. Uden en saadan Kulde fra vor Side, uden en saadan Ujævnhed i vor Opførsel og før denne opstaaer ingen Opirrelse. Men er denne opstaaet, og er Ungdommen bleven sky: da er naturligviis ogsaa dens Frihed i Opførsel tabt, og den er selv allerede bleven Deeltager i Sorgen og Forsigtigheden. Den Glæde, med hvilken Børnene vilde komme os imøde, er dæmpet ved den Følelse, at naar vi komme, kommer ikke alene en høitaget, men ogsaa en frygtet Gjenstand; den indeslutter sig i bange Forventning om, hvilken Stemning der vil aabenbare sig, og for enhver saadan har

den eet eller andet, den omhyggeligt vil skjule. Hvorledes derved alt det Piinlige i Livet udenfor, ja næsten alle Uværdigheder, som der møde os, forplante sig lige til Husets Inderste og vanhellige det; hvorledes vi derved berøve os selv den meest vægørende Styrkelse, som vi i det huuslige Liv faae ved vore Børn: vee den, der, om end kun stundom, erfarer dette, eller og oplever det med een eller anden af de Smaa, som Gud har givet ham!

Men ligesom det større Samfund, hvortil vi høre, er et saare forvirret Bæsen, saa er det allerede netop derved, men ogsaa ellers, endnu oveniksjobet et høist ufuldkomment. Dette trænger vistnok ikke til noget Beviis eller videre Udvikling; enhver føler det; men det er ogsaa at haabe, at jo meer Nogen føler det, desto dybere rodfæstes hos ham en Længsel, der er aldeles henvendt til det fuldkomne. Skjondt vi nu her leve i Troen og ikke i Beskuelsen: saa kunne vi dog, ligesom vi ikke kunne forestille os en Beskuelse, hvori der jo altid endnu maatte blive nogen Tro tilbage, heller ikke forestille os nogen Tro, hvori jo allerede een eller anden, om end dunkel og vaklende, Beskuelse indeholdtes. Saa kunne vi da ogsaa, besjælede af den Tro, at det vil blive bedre paa Jorden, gjerne skue ind i denne bedre Fremtid; og intet

styrker os saa meget til Udholdenhed i enhver Kamp, til Standhaftighed ved enhver Anstrængelse, end en saadan Udsigt, fuld af Haab. Men hvorledes kunne vi see Fremtiden, uden netop i vore Børn? de ere os de Nærmeste, hvem vi kunne tillægge en Arv i en bedre Tingenes Orden. Og saa meget hellere tabe vi os i denne Følelse, som vi ved Frelserens Ord selv ere henviste til denne Trost, idet han jo i lignende Betydning siger, at Himmeriges Rige tilhører Børnene, hvor de Børne dengang ikke vilde indgaae. Er det derfor altsaa eengang uundgaaeligt vor Lod, at vi see vore egne og beslægtede Svagheder udvilde sig hos vore Børn: saa vilde vi paa den anden Side gjerne ogsaa see de Kræfter, som kunne lette dem mangen Kamp og fremskynde mangen Seier; noget vilde vi gjerne kunne see ved egen Anskuelse af det, vi haabe, at Sonnerne ville være bedre, og derfor have det bedre, end deres Fædre. Og ligesom vi med Hensyn til den Tid, naar vi føle Enden af vor egen jordiske Virken nær, ikke gad ligne Noget heller end hiin Stamsfader Jacob, der endog i en fremmed Egn, dog i Tillid til det guddommelige Lovte saae det forjættede Land, som hans Slægt skulde eie, og i sine alt til mandlig Alder modnede Sonner oinede de senere Efterkommere, og velsignede enhver paa en

særegen Maade, idet han prophetisk nedbad det for Enhvers eiendommelige Natur fortrinligen passende Gode — med en rigere og mere gængende Bevidsthed i det Mindste kan Mennesket ikke forlade Jordens Skueplads, end naar han formaaer at anvise enhver blandt Sine en særegen Plads i Guds Riges Virksomhed og en eiendommelig Nydelse af dets Goder — ligesom nu dette er trosteligt for vor Afgangs Tid: saa gives der ogsaa allerede nu, saa ofte, som Livets Forhold trætte os og vor Virksomhed trykker os, intet mere opløstende Middel end en saadan Udsigt til det, vore Born ville kunne udrette og hvad der vil blive dem til Deel. Men ligesom denne prophetiske Anskuelse hos Jacob ikke alene var en Frugt af hans Tro paa det guddommelige Ord, men dertil ogsaa horte hans noie Kjendskab til alle hans Børns Egenskaber: saaledes kunne ogsaa vi kun komme til en saadan trostende Anelse, naar vore Børns Indre er os aabent, naar vi ere trængte ind i deres Sindes Dybder, og have gennemskuet alle deres Hjertes Folder. Og hvorledes skulde dette være muligt, hvis vi ikke have levet med dem i glad Gendrægtighed, hvis de ikke have vandret for vore Dine med Frihed og Oprigtighed? Her befinde vi os altsaa atter ved vor Textes Advarsel. Ifølge Naturen skal der ikke

gives nogen tilforladeligere Dom af een menneskelig Sjæl over den anden, end Forældres over deres Børn; men dette gjælder kun, naar Forholdet forbliver naturligt og reent. Jo mere Spænding der finder Sted mellem os og dem, desto lettere ville vi tage fæll af dem. Gre de ved Opirrelse blevne skye, saa tillukke de os Udgangen til deres Indre, en Bark lægger sig om det unge Gemyt, gjennem hvilken selv Blisdommens og Kjærlighedens Die ikke kan trænge. Da vakler vor Dom ligesom vor Følelse, ingen glad Anelse om deres Fremtid kan spire for os, og vi berøve os selv den kraftigste Trost, som er os saa nødvendig, naar vi føle os trykkede af Dieblikkets Ufuldkommenheder.

Saaledes staaer det altsaa, mine andægtige Venner! paa begge Sider. Det Bedste gaaer tabt for vore Børn og for os selv, hvis vi opirre dem. Ligesom de paa deres Side ikke bedre kunne vogte sig for at opirres, end ved den ærefrygtsfulde Lydighed, som er det første Bud, som har Forjættelsen: saa lader os paa vor Side aldrig vige fra den til Børnene hengivne Kjærlighed, der aldrig søger bort, men kun deres Gavn, og som har sin umiddelbare Lon i den Klarhed og Ro, som saa naturligt fremgaaer for os af et uformorket Samliv med den unge Slægt. Men skulde jeg endnu gaae videre og angive, hvorved

da især Børnene pleie at opirres, for at dette saa meget desto sikkrere kunde forebygges; saa vilde dette føre os langt ud over vor Betragtningss Grændser og eiendommelige Art. Derfor kan jeg kun gjentage det Almindelige: værre aarvaagne, passer paa de første Begyndelser og vender om itide, hvis I ere i Begreb med at betræde en urigtig Veie. Thi saa fortræffeligt det end vilde være, hvis vi desangaaende havde ret noiagtige og faste Regler; hvo vilde vel tiltroe sig selv at kunne iagttage dem alle? hvo kunde rose sig af, saa meget at være Herre over alle sit Sindss Bevægelser, at han var vis paa at undgaae, hvad der stred imod de Forskrifter, han havde givet sig selv? Nei, selv med den grundigste Kundskab ville vi ikke undgaae, at der jo forekommer enkelte Dieblikke i Livet, hvori virkelig eet eller andet er og fremtræder i os, som vi i Almindelighed maae erkjende som Aarsag til Oprørsen. Men heller ikke dette være fremført, for at gjøre de Troendes Hjerter forsagte. Vende vi kun om itide, og er det vort Alvor stedse meer og meer at tæmme os selv: saa vil ogsaa dette være uden Skade; men Borgen for denne guddommelige Tilgivelse ligger i en dobbelt Gave, hvormed Gud har udrustet den menneskelige Sjæl, at den nemlig fra Begyndelsen af paa den

ene Side er et glemsomt Væsen, paa den anden Side et anende. Ja glemsomt er det usfordærvede unge Gemyt især for ubehagelige Indtryk, efterdi det til sin Opholdelse ikke behøver at tage sin Tilflugt til Frygten, men til Kjærligheden. Kun den bittere Gjentagelse af det Modbydelige formaaer lidt efter lidt at skjærpe Ungdommens Sukommelse derfor. Med denne Guds Gave kunne vi derfor let troste os over de Feil, som vi kun enkeltviis, nu og da i denne Henseende begaae. Og ligeledes kommer det os til Gode, at den menneskelige Sjæl fra Ungdommen af er et Væsen fuldt af Aelse. Børnene lære snart at skjelne, mellem hvad der kun er forbigaaende Bevægelse og hvad der er faststaaende Retning hos os. Ligesaa lidt som en enkelt Omhed og Venlighed bestikker dem, naar ellers i Livet Forsømmelse og Haardhed fremhersker; ligesaa rigtigt ville de, om end og menneskelig Svaghed skulde medføre eet og andet, som kunde forstyrre dem, sole sig frem til vort Livs herskende Mand, og i barnlig Bedhængen blive os hengivne, naar kun vi med trofast Kjærlighed ere dem hengivne, naar vi alvorligt søge deres sande Vel, naar vi tillægge vort Samliv med dem den Værdi og Betydning, som tilkommer det. Lad altsaa vort Livs Heelhed og vort Hjertes Jnderste være reent

for Gud og for dem, lad det kun alvorligt ligge os paa Sind at fjerne alt, hvorved Kjærligheden kan formørkes og den aabne Genfold krænkes: saa vil det ikke hændes os, at vore Børn vorde opirrede og flye; og da kan Guds Velsignelse herske over hele Opdragelsens hellige Bærk iblandt os. Amen.

IV.

Om den christelige Børnetugt.

Anden Prædiken.

Naar vi, mine andægtige Venner! isærdeleshed, som vi ogsaa have gjort i Dag i vore Psalmer, indslutte vore Børn med i vor Bøn; saa skeer dette vel aldrig ene og alene i den Hensigt at anbefale deres timelige Liv og deres jordiske Vee og Vel med alt det, hvoraf det er afhængigt, til Guds naadige Forsorg; men endnu langt mere for fra oven af at nedbede Held og Lykke for deres Kræfters rigtige og Gud velbehagelige Udvikling. Denne Bøn, mine Elskede! grundes da først paa den ydmyge Overbeviisning, at, hvis vore mangfoldige, en stor Deel af vort Liv optagende, Bestræbelser for vor Ungdom virkelig skulle blive den saa gavnlige, som vort Hjerte ønsker, denne Ungdom maa være en Gjenstand for den guddommelige Aands Virksomhed; men den grundes dernæst ogsaa tillige paa den glade Fortrosthing, at den ogsaa virkelig er det. Just denne Fortrosthing er det jo, i Kraft af

hvilken vi allerede i de første Eksamensdage ved
 Daabens Sacrament bringe den himmelske Fader vore
 Børn til Optagelse i den christelige Kirke, det vil sige
 i Forbund med den guddommelige Aand; og saa tidt
 vi tage Deel i en saadan Handling, bekvæmde vi os
 paany til hiin Overbeviisning og denne Fortrosthed.
 Derfor burde vi da ogsaa, som billigt er, være ret
 enige og samdrægtige i vor Indvirkning paa Ungdom-
 men, af hvad Slags denne Indvirkning saa er, og
 dette vigtige Arbejde burde hos alle Christne tage een
 og samme Retning. Thi er Guds Aand levende og
 virksom i vore Børns Hjerter; hvad kunne vi da ville
 være andet end dens Redskab? For den alene, og i
 dens Navn, ikke for os, kunne vi arbejde paa dem.
 Af den opvoksende Slægt at ville danne noget til Lon
 for eller til Contrafæi af den aldrende, det ville vi
 overlade til dem, der ere sig selv de nærmeste og
 høieste, fordi de mangle den herlige Tro paa en gud-
 dommelig Aand, der er levende og virksom i Menne-
 sket, og selgelig ogsaa Troen paa en Fremskriden i
 alt det, som udgjør Menneskets egentlige Værdighed.
 Vi, mine Elskede! kunne af vore Børn kun ville
 danne noget til Guds Ære; de ere os den herligste
 Deel af Viimbjerget, hvori vi skulle arbejde. At gjøre
 dem modtagelige for de guddommelige Indvirkninger

af den Aand, der ogsaa er dem forjætted, idet vi paa den ene Side tidlig soge at dæmpe alt det i dem, som engang kunde modstaae og bedrove den, paa den anden Side bestræbe os for ved Ord og Daad at vække Længsel hos dem efter det, der kun kan trives ved Aandens Bistand; at rense dem ethvert menneskeligt Billede, der foresvæver dem som efterlignelsesværdigt, og ved ethvert forkasteligt at skjærpe deres Sands, paa det de maae blive istand til at opfatte og fastholde Frelserens Billede: dette er al christelig Borsetugts Væsen, dette maa være det eiendommelige saavel overhovedet i vort Samliv med den unge Slægt, som og især i al Kjærlighed og Omhu, som vi offre den. Men jo mindre denne Kjærlighed har noget egoistisk ved sig, jo mindre denne hele Bestræbelse alene gaaer ud fra og afhænger af Naturens Drift, desto mere kan og skal ogsaa begge Dele være fælleds for os alle i vort Forhold til den hele unge Slægt. Vi kunne alle uden Forskiel, som Herren siger, annamme de Smaa i hans Navn, thi de ere stillede os Alle for Die, ligesom Han fordum fremstillede hiint Barn for sine Disciple; og ligesom det er Guds herligste Betsignelse umiddelbart fra ham at være betænkt med en Deel af den unge Slægt, saaledes kan der for dem, der ikke saaledes ere betænkte, ikke findes

noget værdigere Maal end at fremme dette store Værk paa enhver Maade, og ikke at forsmaae noget, som deraf kan blive dem til Deel. I saadan broderlig Aand lader os idag med hinanden tænke videre over denne Gjenstand. Hertil bede vi Gud om hans Betsignelse.

Text. Ephes. 6, 4.

I Fædre! opirrer ikke Eders Børn, men opfoder dem i Tugt og Herrens Formaning.

Med samme Forskrift, mine andægtige Venner! som jeg nylig udaf et andet Brev af Apostelen havde gjort til Gjenstand for mit Foredrag, finde vi her en anden forbundet. Ligesom hiin Forste skulde udtale alt, hvad vi efter Apostelens Mening paa det Omhyggeligste maae undgaae ved Børnens Opdragelse: saaledes, kunde jeg næsten sige, skal denne Anden, at opfode Børnene i Tugt og Herrens Formaning, indeholde alt det, om hvilket Apostelen troer, at det bør forekomme i vort Samliv med Ungdommen. Rigtignok naar vi betænke, af hvor mange Slags det er, hvorpaa vi i Ungdommens Dannelse og Underviisning anvende Flid og Møie, og hvorlunde vi Alle, uden Undtagelse, dog ikke alene gaae ud paa, at de maae trives i Fromhed og christelig

Sind, men ogsaa at de maae blive duelige i ethvert verdsligt Arbeide, som kan komme dem tilhaande, og at hvilkesomhelst priisværdige og smukke Gvner hos den menneskelige Aand maae kunne udvikle sig hos dem: saa kan ogsaa det, som Apostelen her siger, forekomme os at være noget enkelt og utilstrækkeligt. Men han har vistnok troet at have sagt ikke noget enkelt og tilfældig udrevet, men at have truffet det Hele. Lader os betragte Apostelens Ord fra dette Synspunkt, om dog alligevel ikke heri er givet et Omrids af hele Grundlaget for enhver Gud velbehagelig Førelse af Ungdommen. Men vi maae da betragte dem saaledes, at vi spørge, hvad der endnu horer til, for at alt, hvad vi foretage med Ungdommen, paa den ene Side maa blive den til Tugt, paa den anden til Herrens Formaning.

I. Hvad horer der altsaa til og hvad menes dermed, at alt hvad vi foretage med den blandt os opvørende Ungdom, hvad vi lære den, hvad vi paalægge den, hvad vi tilslade og nægte den, skal blive den til Tugt? Fremfor alt maae vi nu vel overveie, hvilken Mening er af det Udtryk, hvorpaa det her kommer an.

Tugt, mine kjære Venner! er slet ikke, skjondt vi i det daglige Liv for det Meste pleie at bruge det saaledes, det samme som Straf, men det er noget

ganske andet. Thi Straffen følger paa Ulydigheden, men Tugten forudsætter Lydigheden; Straffen medfører Lidelse for Bornene, men Tugten Arbejde; Straffen forbinder, snart mere snart mindre vilkaarligt, noget Ubehageligt og Bittert med det Urette og Dadelværdige; men Tugten paalægger en prisværdig Anstrængelse af Kræfterne enten til at udrette noget eller til at undvære noget, hvoraf en indre Glæde af sig selv fremgaaer. Og ligesom der af Lovene aldrig kan fremgaae noget bedre end Syndens Erkjendelse, men ikke Kraften til det Gode; saaledes kan heller ikke af Straffen, hvis Virksomhed beroer paa Frygten eller paa den bittre Erfaring, nogensinde opstaae andet end at man udvortes vogter sig for Synden, men ikke at man vender Hjertet fra det Onde. Thi at boie Hjertet til det Gode, — det kan kun Kjærligheden bevirke, som skal udjage al Frygt og med den al Straffens Kraft. Men idet Tugten med sine Øvelser har til Niemeed at holde alle Sindets Bevægelser inden Besindighedens Grændser, og at underkaste Naturens lavere Drifter de høieres Herredomme, bevirker den en gavnlig Erkjendelse af Villiens Kraft og en Aelse af Frihed og indre Orden. Dette er Tugten; og i saa høi Grad er den noget ganske andet end Straffen, at jo mere vi, — og det vil enhver tilstaae

— endnu maae lade Straffen Spillerum hos vore Børn paa en Tid, da deres Villie alt var istand til at høre sig og deres Undseelse til at vækkes, desto uforkasteligere Vidnesbyrd aflægge vi mod os selv, at vi have forsomt og gjort for lidt med Hensyn til Tugten. Thi folte vi, at vi ret opdroge dem i Tugten, at de altsaa i alle Henseender vare beskæftigede med Øvelse i Selvbeherskelse, og lette at styre ved Undseelsens ædlere Følelse; saa vilde vi ikke finde det nødvendigt at kalde Frygten til Hjælp, for ved eet Sandfæltigt at dæmpe et Andet. Og ligeledes ville vi ogsaa have erfaret, at, jo mere Tugten har vundet Plads, desto mere maa Straffen tabe i Virksomhed, efterdi det unge Gemyt allerede er øvet i ikke at lade sig bestemme ved Følelsen af Lyst eller Ulyst.

Men ligesom nu Tugten paa den ene Side er modsat Straffen; saa er den ogsaa paa den anden Side fjernet fra hlin uvirksomme Ro, i hvilken desværre saa Mange troe at turde see paa deres Børns frie Udvikling, uden at betænke, at Vorherre vel har stillet os Himlen for Die kun for at beskue den, og at glæde os ved de Betsignelser, som tilflyde os af dens Kræfter og disses Bevægelser, men at han ikke har sat os i den menneskelige Verden paa Jorden blot som Tilskuere, men som Herskere i hans Navn,

som hans Redskaber, ved hvilke han paa Menneske-
 slægten vil opfylde det, som hans Naade har tiltænkt
 den, i det enhver Stærkere leder og bearbejder den
 Svagere, og især den modnere Alder Ungdommen.
 Dette Herredomme og denne Bearbejdelse bliver nu
 udøvet paa Ungdommen ved Tugten; men ere vi
 uvirksomme, saa hindre vi de guddommelige Forjættel-
 ser. Og hvis ogsaa der, hvor Straffen er overveiende,
 Haabet allerede ligesom er opgivet, som om Guds
 Aand kunde bemægtige sig de unge Gemytter, idet
 man paa enhver Naade kun tragter efter at holde
 hver Side i den sandfælige Natur i Tomme ved en
 anden, retsom der ikke gaves noget høiere; saa hersker
 der, hvor man vil nøies med sorgløst at være Til-
 stuer af Ungdommens Udvikling, igjen et falsk Haab,
 som kun altfor let lader staae til Skamme. Thi om
 ogsaa Formaningene alene skal træde i Tugtens Sted,
 saa ligger herhos enten den falske Indbildning til
 Grund, som om Ordet kunde udrette alt, og der ikke
 behøvedes Handling; eller, hvis Sorgløsheden ikke
 blot skal være uden Gjerning, men ogsaa uden Ord,
 ligger der en fordærvelig Fordom til Grund, enten
 den, at en Virksomhed af den guddommelige Aand
 skulde kunne begynde hos Børnene, uden at Gud der-
 til skulde betjene sig af Forældrene og Andre som sine

Redskaber, eller vel endog den, at det Gode skulde kunne vækkes og udvikle sig af Naturen uden hiin Aand, som lever i de Christnes Menighed og ved Apostelen tilraaber os at opdrage vore Børn i Tugt. Jo mere vi altsaa paa den ene Side ere fjernede fra hiin ligesaa slaviske som tyranniske Usælsked, der vil nøies med det, der ved Straffen kan opnaaes; jo mere vi paa den anden Side holde os frie for denne for-
 dærvelige Fordom, der giver sig en Mine, som om vore Børn ved sig selv kunde blive til noget i det, som er os meest magtpaaliggende: desto mere maae vi erkjende og føle, hvad for en Værdi der ligger i Tugten. Men vi maae ikke blot udøve den, kun som noget Særegent, for sig bestaaende, i enkelte Tilfælde, saasnart vi hos vore Børn opdage et Overmaal, som skal indskrænkes, eller en Mangel, som maa afhjælpes: men, ligesom Apostelen intet anbefaler os uden den Formaning at opdrage vore Børn i Tugt; saaledes vil vor Opdragelse først da være den rette, naar alt det, vi foretage os med vore Børn, og al den Virksomhed, vi paalægge og tilstede dem, bliver dem til Tugt, og blive dem paalagt og tilstedet som Tugt og som intet andet. Dette klinger maaskee besynderligt og vel strengt, men det er lige saa sandt,

som det ogsaa ved nærmere Betragtning vil vise sig at være mildt og fjærligt.

Thi hvor fandtes vel christelige Forældre, som ikke tragtede efter, saavidt som kun deres Stilling tillod det, at lade deres Børn undervise i alleslags nyttige Kundskaber, og at lade dem øve i alleslags priselige Konster og Færdigheder. Sikkertligen dadle vi ogsaa alle, der forsomme dette, som saadanne, der forsynde sig haardt mod deres Børn, og mod Herren, der har betroet dem disse. Men rose vi ubetinget Alle dem, som gjøre det? Jeg troer, nei; thi naar vi see, at Forældre, eller de, som staae i deres Sted, gjøre slikt paa en tankeløs Maade, efter som det kan falde, saa nægte vi dog dem selv Roes herfor, om de endog have truffet det godt, og prise kun den almeeen herskende gode Skik og Orden, som de have fulgt, skjøndt de ikke vidste, hvorfor. Eller naar vi see, at Forældre handle med Overlæg og efter Grunde, rose vi dem da sikkert stedse, og ere os deres Grunde ligegyldige ved vor Dom? Naar Forældre, uden at oppebie, hvad for Tilboieligheder og Gøner der ville udvikle sig hos deres Børn, eller uden at tage Hensyn til dem, der allerede have udviklet sig, egsindigen holde ved, at indskrænke dem til det, der ligger paa den særegne Livsvei, som de selv have

valgt, og kun vilde indpode dem dette, paadet de kunne blive dem selv saa lige som muligt: klage vi da ikke bitterlig over en uchristelig Vold, som tilføies Ungdommen? Og Ungdommen selv, naar den har gjort Fremskridt nok til at kunne forstaae deres Opdrageres Handlemaade, maa det da ikke blive den til Forstyrrelse og Forargelse, naar den soeler, hvormegen Selvsyge der er blandet i deres Forældres og Forsorgeres Kjærlighed? — Eller naar der allerede ved Underviisningens og Ovelsens Art og ved sammes Gjensstande bliver anvist Ungdommen en bestemt Levevei, fordi der paa denne vise sig lokkende jordiske Udsigter, fordi mangehaande Gunst og Understøttelse kan lette denne fremfor andre og gjøre den behagelig, fordi der ved Enden af denne meer end andetsteds vinker Rigdom og Gæ: klage vi ikke ogsaa der over svære Forsyndelser af en aldeles forblindet Egenraadighed, som drifter sig til for en uvis jordisk Fordeels Skyld at bortlede Naturen fra det, hvortil Gud har skabt den, og ved Tvang at forkue og vanskebe den? og Ungdommen selv, maa den ikke ogsaa fristes til, som i og for sig ligegyldigt at behandle og ringeagte det, den bliver holdt til, og kun at agte den timelige Vinding for det Høieste, eller den maa til ikke ringere Skade for sin Sjæl forlise sin Gæsfrygt mod dem, den dog

skal følge. Ja selv naar Forældre omhyggeligt efterspore de Naturgaver, som udvikle sig hos Børnene, men da ogsaa anstrænge alle Kræfter over Maade, for dog, som om det kun gjeldte i et Væddeløb at naae Maalet, saa hurtigt som muligt, om dette end ofte skeer ved at opoffre enhver Livsglæde for deres Børn og ved at sætte alt blivende Held paa Spil, at have den Glæde, at deres Børn løbe foran den øvrige Ungdom, forat deres gode Opdragelse maa glimre for Verden, enten man nu seer hen til Strengheden i deres Disciples Opførsel eller til de erhvervede Skatte af Kunst og Videnskab: hvor ondt gjør det os da ikke i vor inderste Sjæl! hvor ynkes vi ikke over, at selv de ædleste Gaver hos den paa denne Maade ledede Ungdom kun kunne føre til forsængelig ureen Vandel! See vi nu hen til alle disse Afveie, mine Elskede! hvor vanskeligt maae vi da ikke finde det i dette vigtige Anliggende at holde vor Samvittighed reen! Og hvorledes ville vi alene bevare den ukvrænket? Sikkerlig kun da, naar vi ved al Ungdommens Underviisning og Døvelse hverken opstille os selv et jordisk Diemeed, og heller ikke henlede dens Opmærksomhed paa noget Verdsligt og Udvortes, som derved skal opnaaes; men, uanset hvert andet Udfald, kun bestræbe os for, at den selv kan see og erfare

hvilke Hjælpemidler den besidder, hvormed den engang vil kunne drive Guds Gjerning paa Jorden, og at disse Midler bringes i dens Villies Magt, idet den lærer saavel at overvinde Dorskhed og Udspreddelse, som og at vogte sig for, lidenskabeligen at fordybe sig i eet eller andet Enkelt. Men hvad betyder dette vel andet, end netop det som ogsaa Apostelen vil? Thi ledet paa denne Maade vil ogsaa Underviisning og Dvælse af ethvert Slags kun blive til Tugt for Ungdommen; og kun idet den bliver tugtet derved, erhverver den et sandt Gode, nemlig retskaffen Dygtighed til enhver Guds Gjerning, som det paa dens Livsvei kan falde i dens Lod at udrette.

Men hører end videre, hvor langt Tugtens Gebeet strækker sig! Ogsaa ved den Omgang, som vi tillade vore Børn med deres Lige, ogsaa ved de for deres Alder passende Glæder, som vi unde dem, maa der fornemmelig sees paa, at de geraade dem til Tugt. Ogsaa dette synes rigtignok især haardt, naar endogsaa det skal blive Tugt, hvad der er bestemt til Forfriskning og til fri Leeg. Men de blive dog ogsaa ikke mindre opdragne ved Omgang og ved Leeg, end ved Underviisningen og Dvælsen; og naar altsaa Apostelen fordrer, at de skulle opdrages til Tugt, saa forkaster han, ogsaa for denne Deel af Opdragelsen,

ethvert andet Synspunkt. Skulle vi nu ikke betragte vore Omgivelser; og hvis, vi ikke kunne nægte, at der faare ofte selv med den bedste Billie bliver forsømt meget med Hensyn til Børnenes Omgang og Lege, saa at de derved tage Skade paa deres Sjæle, skulle vi da ikke see efter, om maaskee dette jo netop kommer deraf, at man forsømmer dette Synspunkt, og anordner hiin vigtige Gjenstand fra et andet? Jeg vil ikke tale om de Forældre og Opdragere, der ene og alene bestemme Ungdommens Omgang efter udbortes og verdslige Hensyn, hvor slet dette sædvanligen falder ud, hvorlunde de derved snart blive stive og ubøielige, snart paa en ynkværdig Maade smidige og myge, men den skjønne Barndom paa denne Maade forstorstedelen glædeløs spinder hen for dem; jeg vil tværtimod kun henpege paa dem, der ret omhyggeligt og forsigtigt vælge Omgangen for deres Børn saaledes, at de see lutter priselige Exempler for sig, men al Riv og lidenskabelig Opbrusen saavidt muligt undgaaes. Thi ogsaa dette rammer langt fra Maalet, idet nemlig nogle blive forsængelige og opblæste, andre mismodige og forsagte, men ingen af dem kommer til gavnlig Selvkundskab. Lad os derimod ikke tænke paa noget andet end ganske simpelt hen, at deres Omgang skal blive til Tugt for dem, som vor

Om gang for os, paa det de maae lære at holde Sam-
 qvem selv med saadanne Gemytter, der ere meget
 forskjellige fra dem, og idet enhver er hjælpsom og
 eftergivende, lære selv at skabe sig et glædeligt Liv,
 men ogsaa tæmme forstyrrende og fiendtlige Sindsbe-
 vægelses: da vil der ogsaa her bedst være sørget for
 dem, saafremt vi kun tillige holde over Maadehold og
 Orden, men især fjerne saadan Fristelse fra dem, som
 muligt kunde overstige deres Kræfter. Saaledes ville
 de ogsaa, naar vi betragte deres Lege fra Tugtens
 Synspunkt, saa at de i disse lære at benytte og beherske
 alle de Kræfter, til hvilke der i deres Arbejder gøres
 mindst Fordring, heraf have den største Vinding og
 den mest Glæde, og da vil der være mindst Fare
 for, at de skulle blive forlystelsessyge, eller, idet den
 blotte Fornoielse behager dem som Modsetning til
 Anstrængelser, arbejdsfye og dorste, ja maaskee endog,
 hvis deres Moerskab nærmer sig Lediggang, ugudelige
 og tilboielige til at give det Onde Indgang.

Saa ganske, mine Elskede! synes mig, har Apo-
 stelen Ret i, at der for enhver Ungdommens Virksom-
 hed, som vi bør have Opsigt med og ordne, ikke be-
 høves nogen anden Regel end den, at Alt maa blive
 dem til Tugt. Jo fuldkomnere vor Opdragelse skal
 være, desto mindre maa der forekomme, af hvad vi

ikke forstod at hidlede derfra. Og jo mere dette skeer af sig selv ved det hele Sammenhæng af det fælleds Samliv, uden at vi have nodig at forandre eller afbryde dets naturlige Gang, desto mere Gud velbehagelig og desto sikkrere paa et heldigt Udfald er vistnok vor Kjærligheds og Wiisdoms Virken paa Ungdommen.

II. Dog, mine andægtige Venner! hvor herlig en Ting det end kan være at opdrage vore Børn i Tugt: hvad er og bliver dog det Høieste, som derved kan udrettes? At Veien kan beredes Herren, ad hvilken han kan drage ind, Templet smykket, i hvilket han kan boe; men dertil, at Herren virkelig drager ind for at beboe det, dertil mægter Tugten ikke at bidrage noget. At alle menneskelige Kræfter i den Grad, som de ere istand til at tjene Guds Aand i Mennesket, ogsaa blive gjort færdige og smidige, at de blive vante til kun efter Opfordring og Tilladelse af en høiere Kraft, der i Forældres og Opdrageres Person advarer og befaler, at røre sig, men ellers ikke; dette er det vistnok priselige og herlige Bærk af Tugten. Men om vore Børn end nok saa godt lære med trofast Lydighed at tæmme deres egen Lyst og foie sig efter Forældrenes Villie? hvad er da derved vundet, hvis ikke den Tid kommer, da Aandens Glæde istedetfor Kjødets tæmmede Lyst opvaagner hos

dem, da de af egen Villie foretage og udøve det Gode, hvortil hidtil vor Villie har opfordret dem, det vil sige, hvad er der vundet, hvis ikke Guds Aand virkelig kommer og tager Bolig i deres Hjerter? Thi for har Opdragelsens Sorg og Møie ikke opnaaet sit Maal; da først ere de Kræfter, som vi have vaakt og øvet, komne til deres rette Herre; da først kunne vi glæde os ved engang at see vor Ungdom som selvstændige Medlemmer af det christelige Samsfund at virke med og ved Siden af os. Og at ingen Tugt formaaer at bevirke dette, vide vi vel alle. Men, kunde man spørge, ligesom dette overstrider Tugtens Gebeet, overstrider det ikke saaledes ogsaa Grændsen for al menneskelig Indvirkning? Kunne vi overhovedet bidrage noget dertil? Siger ikke Herren selv, Veiret blæser, hvorhen det vil, og vi kunne ikke engang vide, endfige befale, hvorhen det skal fare? Ja, mine Elskede! Sandheden af hine Christi Ord ville vi ogsaa i denne Betydning erkjende, og derfor med Glæde tilstaae vor Afmagt, saavel for at al Være kan være Guds alene, som og til sørgelig Trost for alle christelige Forældre, hvem Gud har tiltænkt den Sorg, at de ikke skulle see deres Børn umiddelbart fra deres opdragende Hænder at fremgaae som Templer for den guddommelige Aand, og til hvis Smerte vi ikke endnu

bør føie den bebreidende Dom, at det var deres Skyld, at deres Børn endnu ikke have annammet Guds Aand. Men lader os ved denne Tilstaaelse af vor Afmagt ikke forglemme, at den samme Frelser, som siger, Veiret blæser, hvorhen det vil, desuagtet har befalet sine Disciple at gaae hen og lære alle Folk; og at det netop var denne frie Fremfaren af den guddommelige Aand, som aabnede deres Mund, over hvem den kom fra oven, saa at de præste Guds store Gjærninger; nemlig fremfor alt hans Gjærninger i den menneskelige Aand, thi større gives der ikke. Dette er altsaa det, som ogsaa vi formaae, og som ogsaa er os befalet, at vi i det daglige Samliv med vor Ungdom præse Guds store Gjærninger, og paa denne Maade søge i de unge Gemytter at vække hiin Længsel efter Menneskets salige Tilstand, som hidlokker den guddommelige Aand til at nedstige i Menneskenes Hjerter, og det er netop dette, som Apostelen kalder at opdrage dem i Herrens Formaning, hvilke hans Ord vi endnu skulle overveie.

Men her maa jeg begynde med at undersøge og prøve en sely blandt de Velsindede vidt udbredt Mening, som let i Apostelens Ord kunde finde Stadfæstelse, hvis man nemlig sagde: Da han nævner dette, at opdrage Ungdommen i Herrens Formaning,

som det andet, næstefter hiint at opdrage dem i Tugt; saa maa han ogsaa holde med dem, der mene, at man med Rette maa vogte sig for altfor tidligt at tale til Ungdommen om guddommelige Ting og fore dem til Frelseren; men at Ungdommen først efter Tugten, i hine modnere Aar, naar den allerede maatte have fuldendt sit Værk, skulde blive modtagelig for Herrens Formaning. Men vi maae vel frikjende Apostelen for denne Mening, saameget mere, som sagtens Ingen dengang vilde have havt denne Anskuelse, selv ikke de, som nu forsøgte den. Thi i hine, den christelige Verdens første Tider, da den ikke blot overalt var ganske tæt omgivet af det hedenske og jodiske Væsen, men ogsaa var udsat for disses Modsigelse og Modvirken, maatte det ofte have indtruffet, hvis man havde opsat Herrens Formaning til hiin Tid, at det unge Sind allerede for var blevet indviklet i det uchristelige Væsen. Men gjelder ikke det selvsamme, kun under en anden Form, om enhver Tid, saalænge der overhovedet endnu bestaaer en Kamp mellem Lys og Mørke? Omringes vi ikke tæt nok paa alle Sider af alslags ugudeligt Væsen, og søger dette ikke at vinde Plads og at forstyrre det christelige Samsunds hellige Indretninger? Er Fienden sovnet ind, der er aarvaagen nok til, medens vi sove,

at saae Klinte blandt Svøden? Og gjør han nu dette stedse, hvad vil han da ikke gjøre, hvis vi vel ploie Ngeren, men lade være at saae Svøden? vil han da ikke gaanske opfylde den med Ukrud, saa at den gode Sæd ikke mere finder nogen Plads? Derfor finder Apostelens Lære, at opdrage Børnene i Herrens Formaning, ogsaa sin Plads ved Siden af Tugten, saasnart vi blive vaer, at det Ugudelige indsmigrende nærmer sig de unge Gemytter. Og med Rette; thi hverken kunne vi lade det fri Raadighed, eller vide vi at sætte det nogen anden Dæmning, efterdi vi kun kjende Gæt, hvori Frelse kan findes, nemlig Forløsningens Kraft. Saasnart derfor Uvidenhedens Tid er omme, saasnart Synden rører sig og Loven ogsaa allerede har medført Syndens Erkjendelse, sommer det sig ogsaa for os at at gjøre Trangen til en høiere Bistand solelig for den vildfarende Sjæl, at bringe Gud nærmere til den, og at opvække i den saavel Kjærlighed til Frelseren, som er Livets og Salighedens Kilde, som og Kjærlighed til Gud, der har skienket os sin Son. Og dette er Herrens Formaning.

Men af hvad Marsag kunne ogsaa retsindige og fromme Christne nære hjiin Befymring, at Ungdommen selv for tidligt og da til sin Skade kunde opdrages i

Herrens Formaning? Det er tydeligt, at de mene, at Ungdommen endnu ikke vil kunne forstaae, hvad vi kunde sige dem om Gud og Frelseren, og at den derfor vilde danne sig enten noget Brangt og Sandfælsigt deraf, hvorved da deels det Helligste vilde blive nedværdiget og deels Veien aabnet for Vantroen, naar Ungdommen senere indfaae Tomheden i dens Forestillinger, og dog meente, at det var det samme, hvori den var oplært; eller at vor Underviisning vilde blive den til et dødt Bogstav, som den tankeløst holder fast paa og estersnaffer, og derved deels det Hellige svækkes, deels Længselen derefter, som senere vilde have udviklet sig, i Forveien sløves. Men lader os dog engang spørge, begribe vi Gud? mægte vi at omfatte og maale Frelseren? Formaae vi at indbegribe hans hemmelighedsfulde Indflydelse paa os i bestemte almeeengyldige og almeeenforstaaelige Udtryk? Og nægte vi os af denne Grund Beskjæftigelse med Gud og Frelseren eller Samtale og Belæring angaaende begge, fordi vi ikke ere istand hertil? Og endnu mere, hvorledes vilde vi da overhovedet begynde og fortsætte vore Børns Underviisning, og hvor voldsomt maatte vi ikke undrage os alle deres Fordringer, hvis vi i Underviisning og Samtaler vilde undgaae alt det, som de endnu ikke forstaae? Er nogetsomhelst

af det, der først frembyder sig for dem, og hvorfra vi ikke mægte at afdrage deres Opmærksomhed, dem begribeligere end den Evige? Kunne vel deres første Forestillinger endog om denne Verdens Ting være uolagtige og rigtige, og danne de sig ikke tvertimod alt paa deres egen barnlige Maade? Men alligevel viser den stadige Sammenhæng af deres Udvikling, at selv i denne barnagtige Maade var Sandhedens Spire tillige grebet, som siden stedse kraftigere udfolder sig, og til rette Tid affaster det barnagtige Svøb, der mere beskyttede end vanskabte den. Paa den Maade tør vi jo end mere haabe, at, naar vi tale med dem om den, der selv er Sandheden, ogsaa en levende Sandhedsspire, skjøndt i tarveligt Svøb, vil fæste sig i deres Sjæl; og vi have derfor heller ingen Marsag til at unddrage dem Kundskaben om Gud og Frelseren. Men søt ogsaa vi vilde gjøre det, vilde vi da ogsaa kunne det? Og maae vi ikke sige, Gud skee Tak, at vi ikke kunne det? thi da maatte jo, endnu langt mere end det desværre alligevel skeer, af vort huuslige og selskabelige Liv alle Spor være forsvundne af, at vi høre til eet Guds Folk og danne en Menighed af Troende. Nei, saaledes kan dette paa ingen Maade blive skjult, at jo Ungdommen tidligt nok skulde høre om Gud og Frelseren. Men hvad den Frygt angaaer

at en altfor tidlig Underviisning om Gud og guddomsmelige Ting kun skulde blive Børnene til et dødt Bogstav: saa vilde den vistnok være grundet, hvis vi kun vilde rette vor Underviisning paa at tilfredsstille en Bidebegjerlighed, som var vaagnet hos dem angaaende disse saavel som de andre ydre Gjenstande. Men dette vilde i det Mindste ikke være nogen Herrens Formaning; thi Formaning har altid Hensyn til det, som Mennesket skal foretage og ændre især ved sig selv. Naar vi altsaa ville røre vore Børn i deres Indre, da vil Apostelen især, at vi skulle henvise dem til Herren. Naar vi altsaa gribe dem i saadanne Bevæggelser af Glæde eller Sorg, som grændse nær til Synd, da skulle vi gjøre dem opmærksomme paa Forskjellen mellem det gudelige og ugudelige Væsen. Og mene I ikke, at et Gemyt, i hvilket ogsaa det Bedre alt har rørt sig, da bedst vil forstaae denne Forskiel? Naar vi see dem opblæste, om endog kun af halvveis barnagtigt Overmod eller trykkede af Mismod, da kunne vi strax, hvor meget mere altsaa, naar allerede større og alvorligere Tilskikkelser ogsaa indgribe i deres Liv, henlede dem til Menneskets Afhængighed af Gud, og til dens Salighed, der, idet han kun tragter efter at opfylde Guds Villie, paa den ene Side under al menneskelig Modgang holder fast

ved den Trost, at end ikke et Haar kan falde fra hans Hoved uden den Faders Villie, fra hvem kun gode Gaver komme, men paa den anden Side kun bruger alle jordiske Goder som en af Gud betroet Gave til at fremme hans Værk. Og mene I ikke, at de kunne forstaae dette, saasnart de blot have faaet noget Begreb om Forpligtelser, og have mærket noget til Livets Forviklinger? Naar vi iagttage og see, at der i deres oprorte Sind opstaaer Anklage og Undskyldning mellem de stridende Tanker; da skulle vi gjøre dem opmærksomme paa Loven, som Gud har skrevet i Menneskenes Hjerte og aabenbaret ved sin Søn, og vi skulle lære dem at fornemme og erkjende dens Stemme. Og mene I ikke, at de ere istand til at vende Diet mod denne Ledestjerne, saasnart Uvished og Splid er opstaaet i deres Indre?

Men ikke blot til Gud skulle vi paa denne Maade fore dem, men lige saameget ogsaa til Frelseren, af hvis Fylde de, ligesom vi, fra første Begyndelse af skulle ose al Kundskab om Gud og alt Samfund med Gud. Dette er ogsaa den umiddelbare Mening af de apostoliske Ord: thi Herren er Kristus, og i hans Formaning er Guds Formaning kun indsluttet, ligesom overalt Sonnen forudsætter Faderen. Og ligesom Frelseren selv bød sine Disciple, at de ikke skulde for-

mene de smaa Born at komme til ham, og derved
 gav tilkjende, at hans Nærværelse ogsaa skulde efter-
 lade dem en Velsignelse: saaledes tør vi hverken tvivle
 om vor Ret eller vor Forpligtelse til ogsaa tidlig at føre
 vor Ungdom til den, der er kommet ogsaa til deres
 Frelse, paa det han kan velsigne dem. Har han ikke
 selv takket sin Fader for, at han har aabenbaret den
 Hemmelighed, som de Vise og Forstandige paa hans
 Tid ikke vilde annamme, for de Umyndige, der lov-
 syngende hilsede ham som den, der skulde komme.
 Hvorfor skulde det heller ikke især somme sig hiin
 spæde Alder, hvis Sjæl overalt søger at nærme sig
 med Billeder, at søge Gud i Billedet, ham, af hvem
 vi ikke selv tør gjøre nogen Afbildning, i det Billede,
 til hvilket han selv har henviist os, at see og ære Fa-
 deren i Solen, og umiddelbart og nærmest at hen-
 vende deres fromme Længsel paa det guddommelige
 Væsens menneskelige Contrastei, paa den himmelske
 Herligheds jordiske Afglans! Hvorfor skulde Ungdom-
 men, saasnart den begynder hos sig selv at skjelne
 mellem Godt og Ondt, af sig selv at fordre det Fuld-
 komne og at ane dettees Uopnaaelighed, ikke ogsaa
 være istand til at optage ham i sig, som ikke vidste
 af nogen Synd! Hvorfor skulde den, baaret af men-
 neskelig Kjærlighed og levende ved den, ikke ogsaa

være tilbøielig og duellig til at høre og følge den guddommelige Kjærligheds Stemme i Christo! Hvorfor skulde man ikke, saasnart den begynder at føle Lovens Byrde og at ane Syndens Trældom, til Trost og Opmuntring kunne vise den ham, som alene mægter at frigjøre den fra begge! Og hvor kunne vi andet end føre dem til ham, saasnart blot deres Opmærksomhed bliver vakt paa det, som de høre om ham, saa at de spørge: Hvo er denne? Ja, allerede saasnart de blive opmærksomme paa os og vort hele Liv, og begynde at agte paa det Indre og Aandige i samme og at spørge: Hvorfra er dette? kunde vi da for vore Børn fornægte den, hvis Liv i os udgjør alt det, som de ære og elske hos os? Var det ikke at anmasse os den Gæst, som tilkommer ham, hvis vi ikke, for at de kunde blive dette, henviser dem til den, som gav sig selv for os, paa det han kunde rense sig selv et Siendoms-Folk, nidkjært til gode Gjæringer? Ja, lader os ogsaa i denne Henseende sætte hver ængstelig Betyrning tilside, og opdrage ikke blot den opvoksende Ungdom, men, som Apostelen siger, ogsaa Børnene i Herrens Formaning, og fast lide paa, at, saasnart Synden kan erkjendes og føles, og Aandens Frugt begjeres, det heller ikke længer kan være for

tidligt at aabne Dine for Naaden og at forkynde Frelseren.

Men ligesom vi saae, at alt hvad vi lære vore Born og paalægge dem at gjøre, maatte blive dem til Tugt, om ellers Apostelens første Ord ret skulde fuldkommes: saa vilde vi ogsaa kun meget ufuldkomment efterleve det andet, hvis vi indskrænkede det blot til Lærens Ord, og blot til dem, der umiddelbart have det Guddommelige til Gjenstand; thi al Formaning skal være en Herrens Formaning, ellers vilde meget snart den ene modsige den anden, men hver Maade, paa hvilken vi søge at virke paa deres Indre og at bevæge det, er en Formaning. Derfor, hvis vi i deres Hjerter ville antænde Kjærlighed til det Gode og Rette, da lader os for alting ikke henvise dem til detes jordiske Belsignelser; ville vi advare dem for det Onde, som begynder at spire i deres Hjerter, da lader os ikke tale om de onde Følger, som det drager efter sig, thi det vilde være en Formaning af denne Verdens Ting, ikke en Herrens Formaning; men hvad der er Gud liigt og velbehageligt eller ikke, hvad der stemmer med eller strider mod Frelserens Pagt og Bud, dette vilde vi lære dem at skjelne, saa bliver ogsaa dette en Herrens Formaning. Og naar vi ikke kunne forhindre, at med Tiden Livets hele brogede Skuespil

udfolder sig for dem, saavel med alle Menneskenes Daarskaber og Svagheder, som og med alt det Gode og Gode: saa lader os derhos hellere bortlede deres Tanker fra Menneskenes Dom, fra Verdens Dadel eller Beundring, forat ikke vor Formaning skal være til Forsængelighed og Dientjeneri for Mennesket. Men idet vi paa den ene Side vise dem, hvor vanskeligt det er at bedomme, hvad der er i Mennesket, lader os formane dem til Frygt ene og alene for den, der alene forstaaer at domme. Og i det vi paa den anden Side lære dem i deres egne Hjerter at gjenkende de første Spirer til alt det Onde og Brange, som ikke kan undgaae dem, og ofte langt fra det, der i Verdens Dine glimrer meest, at opsoge Christi Disciples skjulte Dyder: saa lader os derved give den Herrens Formaning, som seer i Løndom, og randsager Hjerter og Nyrer. — Men mere end alle Ord maa vort hele Samliv med dem, ført i sand og trofast Kjærlighed, være den kraftigste Herrens Formaning, saavist som Gud er Kjærlighed, og netop derfor er ogsaa Kjærlighed den almindeligste og tydeligste Aabenbaring af det evige Væsen. Naar de overalt føle vor Kjærlighed, ikke som et Gjenskin af Selvkjærligheden, der søger Moro og Smigreri, ikke som et Spil af Vilkaarligheden, der af Lune foretrækker eller tilside sæt

ter, heller ikke som en foranderlig Drift af den sandfælsige Natur, der ligesaa let kan kjølnes som udarte til svag Blodagtighed; men som en, om end svag, dog ikke altfor mørk og aldrig ganske ukjendelig Afglands af den evige Kjærlighed, og som staaende i nøieste Sammenhæng med den Tjeneste, hvilken vi have helliget Frelseren som vort Hoved: saa vil dette blive den kraftigste Herrens Formaning, ved hvilken de først lære at forstaae alle de øvrige og levende optage dem i sig.

Paa denne Maade, mine Elskede! vil Apostelen beholde Ret, at alt, hvad vi kunne foretage med vore Børn, kommer tilbage til at opføde dem i Tugt og Herrens Formaning. Men vi ere ogsaa her nødte til at sige: Salige ere de rene af Hjertet, thi de skulle see Gud! Thi kun da vil Alt blive vore Børn til Tugt og Herrens Formaning naar vi sætte alt Forføneligt og Ugudeligt som kun hidrører fra denne Verdens forgiængelige Væsen, tilside, og ikke søge andet, end at vore Huse maae blive den guddommelige Aands Templer, og Guds Velsignelse boe rige-
ligen iblandt os; naar vi ikke aflade i troende og lydige Hjerter, villigen og med Glæde, at optage enhver Herrens Formaning, som vi selv endnu trænge til, forat vi stedse end mere kunne styrkes til renere Kjær-

lighed og kraftigere Selvbeherfskelse, for ikke ved nogen Ting at lade vort høie Maal, at føre vor Ungdom til Herren, rykke af Lave. Saafremt vi tage dette skarpt i Die og forfølge det af reent Hjerte, saa ville vi sikkert ogsaa i dette Arbeide spore Gud og hans Hjelp; og langt fra, at selv den ømmeste Omhu for vore Born skulde fjerne os fra Livet i Gud, vil dette just heri herligst aabenbare sig for os. Thi altsom vi selv danne og hellige, ville ogsaa vi vorde helligede og dannede; og paa den Maade vil en Gud velbehagelig Bygning hæve sig paa den Grundvold, som Herren selv har lagt, og som Ingen ustraffet tør forrykke. Amen.

V.

Om den christelige Børnetugt.

Tredie Prædiken.

Efterat vi, mine Elskede! have overveiet, hvad Apostelen foreholder dem, der i den christelige Menighed enten umiddelbart tage Deel i Ungdommens Opdragelse, eller dog middelbart og forbigaaende indvirke paa den, som det egentlige Maal for deres Bestræbelser: saa er det vel ganske naturligt, at vi ogsaa spørge: men hvad foreholder han da fortrinligviis Børnene og hvad fordrer han meest af dem? Bistnok kunne vi her ikke opkaste og besvare dette Spørgsmaal i den Hensigt, at bibringe vore Børn dette til dem henvendte Guds Ord og gjøre det klart for dem. Thi de ere ikke her, ligesom de da ikke heller høre til disse Forsamlinger, fordi det endnu ikke er passende for deres Kræfter at trænge ind i saadanne Foredrags Art og Maade, der kun er for de modnere Sjæle, og fordi ogsaa Børnenes Ovelse i Guds frygt endnu

hjemfalder det fædrene Huus. Men hiint Spørgsmaal, hvad Skriften især fordrer af Børnene i deres Forhold til Forældrene, har for os en anden vigtig Betydning. Efterdi nemlig vor Opdragelse af Børnene gaaer ud fra den Forudsætning, at Menighedens Aand kan forherliges ogsaa i dem alt efter deres aandige Kræfters Udviklingsgrad: saa spørge vi med Rette: hvorledes viser dennes Indvirkning sig allerførst? hvad er først og fremmest Guds velbehagelige Villie i de unge Gemytter? Thi naturligviis maa jo netop dette først blive synligt hos dem, hvis vi ikke have ladet det mangle paa den rette Herrens Formaning; og tillige vil netop dette nødvendigviis blive forhindret og tilbagetrængt, hvis vi ikke omhyggeligt nok iagttage den Forskrift, at vi paa ingen Maade skulle opirre dem. Finde vi derfor det rette Svar paa hiint Spørgsmaal; saa have vi deri ogsaa den rette Maalestof, efter hvilken vi kunne erkjende, om endnu alt staaer godt paa vor Side eller ei, og hvorvidt vi maae gaae tilbage paa den hidtil betraadte Vej, for igjen at komme paa den rette.

Til Lykke mangler os nu desangaaende ikke Anviisninger af Skriften; ja hvad som er det bedste og sikreste for os, vi finde dem i de samme apostoliske Breve, af hvilke vi have taget Formanings=Ordet til

Forældrene. Thi omendskjondt Børn endnu mindre havde Udgang til de Forsamlinger, i hvilke Apostelens Breve oprindeligt bleve oplæste, end til vore: saa kunde Apostelen dog trygt til sine Formaninger for Forældrene føie et til disse svarende Formaningsord for Børnene, da han vel vidste, at Forældrene ikke vilde undlade at meddele Børnene det, for deraf at berede dem en Belsignelse. Saa ville vi da høre dette Apostelens Ord, og troligt tage det til Hjerte, for at anvende det til vor egen Belæring og Advarsel.

Text. Eph. 6, 1—3.

I Børn! lyder Eders Forældre i Herren, thi det er Ret (billigt). Or din Fader og Moder, (hvilket er det første Bud med Forjættelse), at det maa gaae dig vel, og du maa længe leve paa Jorden.

Ogsaa her altsaa, mine Venner! sammensatter Apostelen alt under Et, og det i saa Ord. Thi om det end ved første Diekast kunde forekomme Gen og Anden at være to Ting, det, han først siger: „Lyder Eders Forældre!“ og det dernæst: „Or din Fader og Moder“: saa er dog vist begge Dele kun Et og det Samme, thi de sidste Ord anfører Apostelen kun, for at stadfæste det forhen sagte og fremlægge det som en

gammel velbekjendt guddommelig Lov. Ifølge hans Mening altsaa kommer alting hos Bornene an paa, at de skulle være lydige; og det er ifølge heraf Lydigheden, som først maa vækkes hos Bornene ved vor rigtige Fremfærd i Tugt og Formaning. Derfor finde da ogsaa vi hiin Maalestof, som vi søge, i Lydigheden, idet vi af Apostelens Ord kunne slutte, at, hvis Lydigheden er villig og levende hos Bornene, saa er ogsaa vor Opdragelse af rette Art; men indsniger der sig Ulydighed, saa maa enten Oprørselse være opstaaet hos dem, og det kan ikke skee uden vor Brode, eller vi have ladet det mangle paa Tugt og Herrens Formaning. Dette er ogsaa i og for sig saa indlysende, at man ikke behøver at sige meget desangaaende. Men hvad der især foresvæver mig som Gjenstand for min Tale, det er den Betragtning, at, hvis vi ville vedligeholde os denne Maalestof reen og paalidelig, maae vi altsaa fortrinligviis vogte os for, at vi ikke ved en falsk Anskuelse af Lydigheden overhovedet forstyrre den hos vore Børn eller gjøre den ukjendelig. Og dette synes desværre næsten overalt tidt nok at skee. Thi vistnok bliver vel i ethvert Huus fordret Lydighed af Bornene; men naar vi dog i mange Huse finde en saadan Strengthed, at man ikke kan skjelne, om det er Lydighed eller slavisk Frygt, der

bevæger Børnene; og i andre en saadan Gftergivenesshed, at det synes som om Lydigheden var Forældrene ligegyldig, ja som om de stundom vilde ægge til Ulydighed: hvorledes vil man der af Lydighedens Standpunkt slutte til Opdragelsens Godhed? Og lader os nu kun ikke troe, at det derhos kun kommer lidet an paa disse Forstjelligheder, eftersom de meget naturligt opstaae deraf, at der i dette Tilfælde ikke lader sig bestemme noget fast Maal, og at desaaarsag det, som nogle Forældre fordre af deres Børn, forekommer Andre for Lidet, og, hvad disse forlange af sine, tykkes hine formeget. Thi alt Godt har stedse sit naturlige Maal i sig selv; og naar en saadan Bakken, at den Gne anseer for formeget, hvad der synes den Anden for lidt, forekommer i Overholdelsen af guddommelige Indstiftelser og Love, tyder den stedse paa, at disse overalt ikke ret ere blevne forstaaede. Lader os altsaa tage Apostelens Ord i noiere Overveielse, om vi maaskee deri kunne finde den for vort Diemeed fornødne Belæring om den barnlige Lydigheds sande Væsen. Men dette vilde især skee, hvis Ordene for det Første indeholdt en Antydning af, fra hvilken Kilde, ifølge Apostelens Mening, Lydigheden skal opstaae, og dernæst ogsaa af, ifølge hvilke Grunde han anbefaler den.

I. Angaaende det første altsaa, af hvilken Kilde Lydigheden skal opstaae, og hvilken altsaa dens rette Art skal være, finder jeg i vor Text en tilstrækkelig Belæring. Denne ligger deri, at Apostelen, idet han paabyder Lydighed, beraaber sig paa hiint gamle guddommelige Bud. Han fordrer derfor ingen anden Lydighed end den, som fremgaaer af hiint Børnenes naturlige Forhold til Forældrene, hvilket tillige er Ungdommens almindelige Forhold til den modnere Alder, at nemlig Børn skulle ære Forældrene. Og deri ligger allerede Advarsel mod de Afvigelser i Faderens og Moderens Fremfærd, hvilke meest beplette og forstyrre Lydigheden.

Hvor tidt, for Exempel, skeer det ikke, at vi ville lette vore Børn Lydigheden ved at love dem Belønninger eller true dem med Straffe. Men saa almindeligt dette end er: saa er det dog kun gavnligt i de første Begyndelser af Livet, da Børnenes aandige Bæsen endnu saa lidt er vaagnet, at de ikke engang ere istand til at føle Gribdighed; og hvis vi ville følge Apostelen, bør Lydigheden aldeles ikke fremvirkes eller snarere erstattes ved disse fremmede Midler, saasnart Grefrygten for Forældrenes høiere Aandskraft har fæstet Rod i Børnenes Sjæle. Hvis I opfylde den unge Sjæl med Forestillingen om en

sandselig Lyst, som skal blive den til Deel, for at bevæge den til dette eller hiint: saa quæle I, for Dødsblikket i det Mindste, den endnu spæde og svage højere Følelse, som maa vige for hiin heftigere. I bevise selv derved en maaskee overilet Mistro til Grefrygtens Kraft; og hvad de nu gjøre, det gjøre de ikke som opfyldte af Følelsen af eders Ansæelse og eders bevægende aandige Magt; men snarere idet de, ganske spændte paa hiin Lyst, forglemme deres egentlige Forhold til Eder. Ligeledes, naar I true dem i Forveien med Straf for Overtrædelsen af eders Befaling, saa opfylde I dem rigtignok med Følelsen af en Magt, som I have over dem; men det er kun Følelsen af en legemlig Magt, og det Billede, hvorlunde I opfylde eders Trudsel og foraarsage dem Smerte eller Pine, kan det vel lade nogen anden Bevægelse opkomme end Frygt? og ligesom Frygten ikke bestaaer med Kjærlighed, saa trænger den ogsaa den sande Grefbødighed tilbage, der ikke taaler en saa sandselig Tilfætning. Thi ligesom hiin Trældoms Frygt for det almægtige Væsen, hvilken overalt ængstes for Straffe og Ydmygelses, ikke i eet og samme Hjerte kan bestaae tillsammans med den tilbedende Grefrygt, men hiin først maa forsvinde, forat denne kan faae Plads; og ligesom man i Almindelighed kan sige, at vi, naar

vi frygte Noget, ikke længer vide, hvormeget vi endnu hoiagte ham: saaledes maa vistnok den barnlige *Er-* bodigheds rene Følelse ogsaa fordunkles hos vore Børn, naar de frygte os. Gjøre de nu, hvad der bliver dem befalet, med en saadan *Eydighed*, der egentlig ikke bestaaer i andet, end at de hige efter en opvakt, men dog snart slovet *Eyst*, eller jages af en endnu ikke overvunden, men dog snart uirksom *Frygt*, saa er dette vist ikke den *Eydighed*, som kan være en *Maalestof* for *Reenheden* af vort *Forhold* til dem. Thi selv midt i *Opriiselsen* ville de ikke forsømme deres egen *Fordeel*; og selv hvor der ganske fattes *Tugt* og *Herrens Formaning*, kunne *Eyst* og *Frygt* yttre deres *Virkinger*. Men naar I sige, at der dog gives saa faa *Exempler* paa, at *Forældre* og *Opdragere* kunde undvære *Straffe* og *Belønninger*, og alligevel være sikke paa *Eydigheden*, at dette overalt bliver udmærket som en særegen *Lykke* eller en fortrinlig *Konst*: saa veed jeg intet andet at svare, end at dette dog altid beviser, at det naturlige *Anlæg* til den rette rene *Erbedighed*, der aldrig fattes *Børnene*, ikke maa have fundet *Næring* nok; og dette maae vi dog stedse tilskrive den menneskelige *Fordærvelse*. Er det nu mere *Ungdommens* fremspirende *Syndighed*, der sprænger de naturlige *Baand*, eller have vi ikke været

flittige nok til at vedligeholde de høiere Bevægelser hos dem, eller have de altfor ofte seet os saaledes, at Synet af os ikke kunde fremme Grefrygten i deres Hjertes: dette være Gjenstanden for en ydmyg og alvorlig Prøvelse. Saameget er vist, jo mindre vi paa vor Side felle i denne Henseende, desto mindre vil hiin Fordærvelse opkomme hos dem; og kun naar deres Lydighed er reen, kunne vi have den Fortrøstning, at vi ere paa den rette Vej i Opdragelsen.

Men det er ligeledes en Afvigelse fra Apostelens Regel, hvis vi, medens vi fordre Lydighed af Børnene, tilfredsstille deres overilede Eyst til Grunde. Thi hvor Grunde meddeles, der er egentlig ingen Lydighed meer. Giv vi Grunde, saa forudsætte vi, at de kunne forstaaes, og støtte vor Ret paa den Overbeviisning, vi bevirke. Følge nu Børnene deres Overbeviisning, saa er det ikke længer nogen Lydighed; ikke deres Erbedighed for os er Kilden til deres Handlemaade, men deres Agtelse for deres egen Forstand. Men hvad de i denne Aand gjøre overeensstemmende med vor Villie, det yder os ikke den sikke Vorgen, som vi søge. Thi de ville følge deres egen Forstand, ogsaa naar de ere opirrede imod os; og meget Gavnligt kan paa denne Maade afvindes dem, om end ikke Tugt og Herrens Forma-

ning er anvendt til deres Gavn. Men endnu mere, den som giver Grunde, tilsteder ogsaa, at Modgrunde enten høit og lydeligt blive fremsatte eller i det Mindste indvortes i Stilhed opsøges og høres; og den, med hvem vi saaledes forhandle ved Grunde og Modgrunde, ham sætte vi lige med os, og han maa gjøre det samme. Men blandt Eigemænd, som saadanne, bestaaer ikke den Ufresøgt, hvorpaa Apostelen beræber sig, men man ærer kun den, som man holder høiere; og ved en saadan Fremgangsmaade stifte vi et ganske andet Forhold med vore Børn. At vi nu søge gradviiis at gjøre vore Børn os lige, at vi arbeide paa at oplyse deres Forstand og grundlægge faste Overbeviisninger hos dem, det kunne vi ikke undlade; thi hvorledes kunde de ellers komme til, hvad dog enhver Retfærdig skal, at leve i deres egen Tro? Men hvor de allerede have faaet en Overbeviisning, der ophører Lydigheden; og hvor vi endnu fordre Lydighed, der maae de ogsaa netop derfor føle, at de endnu ikke ere modne til egen Indsigt.

Kun den Lydighed altsaa er den rette, som, uden at enten Frygt og Haab eller selv fornuftige Grunde tages til Hjælp, ublandet fremgaaer af den barnlige Ufribodighed, og efter denne alene kunne vi afmaale, om vi staae i det rette Forhold til vore Børn. Saa-

ledes byder Apostelen, og vor himmelske Fader har ogsaa ved den menneskelige Naturs Indretning tilstrækkeligt sørget for, at, naar vi kun ikke fordærve noget, denne ædle Følelse, som skal blive til den første Spire til alt Godt i Sjælen, paany kan opstaae i enhver ny Slægt, og beholde Overhaand i ethvert ungt Gemyt, indtil den Tid, da Selvstændighed og egen Ansvarlighed indtræder. Thi den første Grundvold her til ligger jo i alle Børn, nemlig Følelsen af deres Tilværelses Afhængighed, og at de, selv ikke istand til at opholde og beskytte sig, stedse maae modtage, hvad de trænge til, samt at stedse en bevogtende Haand raader over dem, og at deres Kræfter kun under Forældrenes Førelse og Behandling lidt efter lidt udvikle sig. Men først da fuldkommes denne Følelse, naar Tugten giver Børnene en Anelse om alt det høiere Menneskelige, hvoraf det lavere skal beherskes, og naar ved Herrens Formaning det Høieste og Helligste, som Mennesket har, ogsaa bliver opvakt hos dem. Idet de da føle, at ogsaa det aandige Liv bliver dem meddeelt af Forældrene, opfyldes deres Hjerte for disse med hiin ublandede Grefrygt, der hidleder ethvert deres Bud kun fra deres beskyttende og virksomme Kjærlighed, og udgyder sig i eenfoldig barnlig Lydig-
hed, som, ikke tilbageholdt ved nogen mistroisk Tvivl,

heller ikke behøver nogen fremmed Tilskyndelse. Lad altsaa end en forbigaaende Ulydigbed sædvanligen kun være grundet paa den i de unge Gemytter fremspirende Fordærvelse, hvilken vi maae bekjæmpe med Narvaagenhed og Bon: saa vil dog en stadig Mangel af hiin rene, den barnlige Grefrygt bevisende, Lydighed næsten altid være et sikkert Tegn paa, at vi paa vor Side ikke have efterfulgt de Forskrifter, som Apostelen har givet os angaaende Bornenes Opdragelse.

II. Men hvorledes den sande Lydighed kan være en saadan Maalestof, hvorefter vi kunne skjonne, hvorledes det er fat med vore Borns Opdragelse, det ville vi endnu paa en anden Maade indsee, naar vi see hen til de Grunde, af hvilke Apostelen anbefaler Lydigheden.

Disse Grunde klinge rigtignok i det første Dieblif underligt nok. Naar Apostelen siger: I Born, lyder eders Forældre, thi det er billigt, saa synes os dette Udtryk altfor fattigt og ubetydeligt for det helligste Forhold, for denne Naturens oprindeligste Ret. Og naar han siden efter beraaber sig paa, at dette alt fra Arilds Tid var det første Bud, som har Forjættelse, nemlig at du maa leve længe paa Jorden, og at det maa gaae dig vel i dit Fædreland: saa synes det os maaskee endog ikke at være en christelig

Apostel ret værdigt at beraabe sig herpaa. Thi hvorledes vilde Frelserens Opfordring, at vi hvert Dieblif skulle være beredte til, ligesom han, at opoffre alle jordiske Goder, selv vort gode Navn hos Folket og i Fædrelandet, ja Livet selv, hvorledes vilde den kunne forenes med, at det Gode allerede fra Barndommen af skulde udøves og det Onde undgaaes for en saadan jordisk Belønnings Skyld, hvilken vi jo saameget mindre kunde ville opgive, som vi alt fra vore første barnlige Bestræbelser af især vare blevne henviste til den. For hine tidligere Tider derimod, da de høiere Goder endnu vare skjulte for Menneskene, synes en saadan Forjættelse at passe sig, men ikke at burde drages over i den nye Pagts Tider. Men jo mere begge Dele maae være os paafaldende, desto mere paaligger det os, ret nofagtigt at efterforske Betydningen af vore apostoliske Ord.

Lader os derfor begynde med de sidste og spørge: hvorfor vel Apostelen, idet han anbefaler Bornene Lydigheden, har beraabt sig paa denne gamle Forjættelse i den mosaiske Lov. Kan det vel have været hans Hensigt saaledes at fornye den, at man nu almindeligt i Christenheden kunde beraabe sig paa et Ord af ham, der jo var en Guds Mand, og Enhver som en betinget Lov for sin barnlige Lydighed

fordre en lang Levetid og Velstand? I Sandhed umuligt, og saaledes har vel heller ikke engang den gamle Lovgiver meent det, nei tværtimod ventet, hvad vist heller ikke har feilet, at ogsaa i hans Folk mangen Ulydig vilde leve længe, og derimod mangt lydigt Barn ikke vore op til en velstaaende Mand. Nei den gamle Lovgiver vilde vel allerede i denne Tilfættning kun henvise til den almene Orden, ifølge hvilken de øvrige selskabelige Forhold hos et Folk ogsaa udvikle sig kun i samme Forhold som det huuslige Liv. Netop i denne Betydning har ogsaa Apostelen gjentaget dem, og denne Sammenhæng, og den Betsigelse for det hele øvrige Liv, der hviler paa den barnlige Lydighed, vil vel ingen benægte eller miskjende. Thi hvorledes kunne vi anderledes tilstrækkeligt opfylde vort store Kald, for Guds Rige at dyrke og beherske Jorden, vor Fælledeise, som det sommer sig Guds Huusfæller, hvorledes kunne vi dette anderledes end i en saare forskjelligt fremtrædende Afverling af at befale og at lyde? og hvor almeen erkjendt er det ikke, at kun den ret forstaaer at befale, som i Forveien ogsaa ret har udøvet Lydighed. Den altsaa, der i et saadant stort Almeensamsfund ved Ulydighed spotter det Heles sammenholdende og oplivende Aand og de deraf fremgangne Love og Anordninger, den

som overalt lader sin Selvflogskab og Indbildskhed raade, eller altid først behøver udvortes Løkkelser for at gjøre, hvad der paaligger ham: han vil paa ingen Plads være istand til at virke det Gode, men netop derfor vil han ogsaa overalt føle sig paaagtet og standset af dem, der holde sammen til det Gode; de ville ansee ham som en fælleds Fiende, og det rette Velværen i Landet vil altid fattes ham. Og jo flere der gives af saadanne, som langt fra sand Verbødighed for den høiere aandige Livskraft, der aabenbarer sig i Menneskenes Forening, ville sætte deres egen Vilkaarlighed overst, desto mere maa ogsaa Forvirringen tage Overhaand, men det almene Vel og tillige med dette ogsaa den Enkeltes Liv og Velværen komme i Fare. Men troer I ikke, at den meest vil føle hiin Verbødighed, i hvis Sjæl den allerede ved det huuslige Liv er befæstet, og at der i det store borgerlige Liv kun kan være lidet Haab om at holde den i Lydighedens Toiler, der allerede i det fædrene Huus har afkastet dem? Thi hvor hellige end menneskelige Indstiftelser kunne være, hvor stærkt beskyttede af mange Aarhundreders Anseelse: saa lægger deres Hellighed sig dog ikke Mennesket saa nær paa Hjertet, som det Hellige i den naturlige Magt, Forældrene udøve over Børnene. Den der ikke er grebet af denne Hellighed,

hvad kan vel være helligt for ham, og hvilken Magt vil en Saadan underkaste sig og soie sig efter? Hvis Eydigheden ikke paa den Tid har fæstet Rod, da alt meest opfordrer dertil: hvor tør vi da haabe, at senere hen en anden end netop den ureneste og just derfor ogsaa usikkerste af Evang vil vorde udøvet? Men sikkerlig, mine Elskede! have vi alle uden Undtagelse ved Samlivet med vore Børn især dette for Die, at de engang med Tiden i det menneskelige Samfund skulle befordre det almene Vel med de Kræfter, Gud har givet dem, og, enten det nu bliver mere som befalende eller adlydende, arbejde med til at befæste og udbrede det Gode. Om nu vor Tugt og Herrens Formaning virkelig fører dem dertil, det ville vi bedst erkjende af deres Eydighed. Thi adlyde de os paa den rette Maade: saa vil ogsaa engang med Tiden Gørbødigheden for det Almene lede dem; og som befalende eller som adlydende ville de overalt hjælpe til at fremme det menneskelige Livs Sikkerhed og Velværen.

Men naar nu Apostelen for det Andet siger: I Børn lyder Eders Forældre i Herren, thi dette er billigt: hvad Stort skulle vi da uddrage af dette tilsyneladende saa Ubetydelige? Bistnok synes paa den ene Side Billigheden meest kun at ordne Livets Ube-

tydeligheder, thi i de store Anliggender skal Retten regjere. Men paa den anden Side er det dog ogsaa sandt, at vi sædvanligen tænke os, at det, som ved Retfærdigheden skulde afgjøres, maatte ogsaa være indesluttet inden bestemte Grændser; og i denne Betydning lader vel Retfærdigheden sig kun anvende paa de færreste Tilfælde i Forholdet mellem Forældre og Børn. Men kommer nu det Allermeste derimod til at berøve paa Billigheden, som uden Lovens Bogstav fælder afgjørende Dom ved Hjælp af den indre Følelse og ved den rigtige Burdering af Forholdene: saa er den allerede derfor noget større end Retfærdigheden, eftersom selv Lovens ordnende Bogstav kun kan fremstaae netop af hiin Følelse og hiin rigtige Burdering, hvilket først maa bestemme, hvad der skal være retfærdigt og hvad ikke.

Men at Apostelen ikke ogsaa formaner Forældrene til, at de skulde befale efter Billighed, men Børnene til at adlyde, efterdi dette er billigt, derved synes han mig især at have havt Følgende for Øie. Børnene skulde adlyde; men der kommer en Tid, — og held de Forældre, som ret længe endnu kunne nyde den med, — da Børnene indtage deres egen Plads i det borgerlige Selskab og selv blive ansvarlige for deres Handling, der maaskee i mange Henseender er fremmed for For-

ældrenes og altsaa deres Dom mindre underkastet; ja
 tilsidst naar de selv blive Forældre, blive de ogsaa
 deres Forældres Eige, og dette er altsaa en Tid, hvor
 al Befaling forvandler sig til velmeent Raad, al For-
 ældrenes Anseelse til faderligt og moderligt Ven-
 skab. Men Forandringen skeer ikke pludselig; Sjælen mod-
 nes lidt efter lidt til Selvstændighed; gradviis forlan-
 ger den egne Dom et større Spillerum og en bestem-
 tere Anerkjendelse, og i samme Forhold maa altsaa
 ogsaa fordres mindre Lydighed. Men som nu alle
 menneskelige Ting ere ufuldkomne: saa kan ogsaa her
 meget let Børnenes tiltagende Fordring paa egen af-
 gjørende Dom komme i Strid med Forældrenes fort-
 satte Fordring paa ubeskaaret Lydighed. Og dette er
 fra Begyndelsen af det Vanskelige i Fordringen af
 Lydighed, at Forældre, eftersom den begynder at
 mindskes, saa noiagtigt udfinde de Trin, hvorpaa den
 til hver Tid maa holde sig, at ogsaa Børnenes Fø-
 lelse kan stemme overeens dermed. Paa vor Side
 maa Kjærligheden finde dette Trin, der, da den
 ikke søger sit men Børnenes sande Vel, ogsaa glæder
 sig, naar deres Kræfter vore, og stedse har den
 skønne Tid for Die, da deres fuldmodne Liv vil be-
 rettige os til at ansee vort Bærf for fuldendt, og at
 aflægge vor fælleds Herre Regnskab for det, han be-

troede os. Men Børnene kunne kun finde dette Trin, naar de beherskes af Erbedigheden, der ved at see tilbage paa den forgangne Tid mindes, at vi ikke blot tidligere have erkjendt og behandlet det menneskelige Liv, men ogsaa udgrundet deres eget Væsen i dets Dybder tidligere, end de selv mægtede det, og gjerne stole paa, at alt hvad vi fordre af dem, bliver fordret i samme Betydning og Aand, hvis velgjørende Indflydelse de have enhver glad Krafts- og Livsfølelse at takke. At det nu, hvor Begge ikke strax og umiddelbart træffe sammen, sommer sig Børnene at agte Forældrenes Afgjørelse angaaende Lydighedens Grad og Trin, for ikke ved Tvist at besmitte Overgangen til den fulde Brug af egen Dom, det er den Billighed, som Apostelen fordrer af dem; og derved har han tillige udtalt det Skjønneste for selve det barnlige Forhold, og den rigeste Velsignelse af samme for hele det øvrige Liv. Thi see vi ikke i det senere Liv i de store selskabelige Forhold, at Spiren til den samme Tvedragt udsolder sig i mangehaande Former snart meer snart mindre truende, men stedse ifølge sin Natur med Ulykke i Folge? Maa ikke ogsaa da Alt udjævnes efter samme Billighed? Og hvad kunde vel mere berolige vor Samvittighed angaaende Alt det, som kan hændes i de Dage, da vore Børn alt ere

indtraadte i det virksomme Liv, end om vi vidste, at Lydighedens Billighed saaledes havde fæstet Rod hos dem, at de, naar de som Befalende skulde tjene det Hele, ville søge det Rette i uegennyttig Kjærlighed til Summen af alle Enkelte, eller som Lydende i tro Ordbodighed for det Heles store Genhed. Om vor Tugt og Herrens Formaning rigtig fører dem til dette, det kunne vi sikkert see deraf, hvis de, endog under tiltagende Selvudvikling og Frihed, blive faste i Lydighedens Billighed. Da kunne vi med Røilighed oppebie, at dette Lydighedens Baand gradviis opløser sig selv, og vi tør leve i den Fortrøstning, at vore Born, om de end staae paa deres egne Been og til andre Tider maaskee gaae andre Veie, desuagtet under alle Verdens Forviklinger, ogsaa ville lade sig lede af Herrens Aand, som de troligt ere formanede i Herren, saaledes at een Gud velbehagelig Slægt i den christelige Menighed kan træde i den Andens Fodspor, idet Spiren til Ordbodighed for enhver høiere, fælleds Billie hos hver Enkelt paa samme Maade ogsaa udvikler sig ved Bornenes Ordfrygt for Forældrene, og begge Dele blive Gæt i den tilbedende Kjærlighed til den, til hvem enhver i vore Hjerter indskrevet Lov henpeger.

Og da vort Blik nu engang er henvendt paa

Fremtiden: saa lader os heller ikke overse, at, jo mere vi elske vore Born i Herren, desto mindre kan det vistnok tilfredsstillende os, at de kun træde i vore Fodspor; nei Bornene skulle blive bedre end Forældrene vare, og paa den Maade skal enhver opvoksende Slægt til sin Tid have sig over den, der opdrog den. Thi kun saaledes kan Guds Rige bygges, og af ingen Marsag og til ingen Tid skulle vi frygte for at tilstaae dette. Bistnok ere Tiderne ogsaa heri ulige, ifølge Guds Villie og Indstiftelse; men om end ikke stedse noget Stort kan udvikles fra een Slægt til en anden, saa skal dog eet eller andet Menneskeligt i enhver Menneskealder blive bedre. Og selv denne Forbedring, om den end indesluttede de største Udviklinger og Renselser i sig, afhænger af de samme Betingelser. Thi under ingen Form kan det Bedre af hvilkensomhelst Art fremmes ved Ulydighed mod den fælleds Aand; og selvflog Vilkaarlighed eller voldsom Egensindighed, hvor den saa kommer tilsyne, kunne stedse kun forstyrre, men aldrig opbygge: men det Gode kan kun fremmes, hvor trosfaste og agtpaagivende Hjertes komme den guddommelige Villie imøde. Hvordan vi altsaa end betragte vor Tid, om ogsaa der er bestemt den Ungdom, som vorer op blandt os, en mere glimrende og bevøget Virksomhed, eller en stille og jævn:

hvordan vi ved Dannelselse og Opdragelse medvirke dertil, det vil altid afhænge af, at vi ved Tugt og Herrens Formaning vække og vedligeholde hos dem den billige Lydighed, som maa lægge Grunden til alt Godt og Stort, som kan paaligge dem.

Saa lader os da hellige dette Ungdomsuddannelsens store Arbejde rene Hjerter! lader os være ædruelige og vaage, at ingen Oprørselse skal forstyrre den naturlige Kjærlighed, og at viis Tugt og from Herrens Formaning, begge øvede ved Ord og Daad, maae befæste den heldbringende Erbødighed i Ungdommens Hjerter: da vil ogsaa stedse en villig Lydighed bevise, at deres Hjerter ere vendte til os i Tillid, og være os Borgen for, at Gud vil velsigne vort Værk indtil den sildige Fremtid. Og ligesom en riig Kilde deels uopholdelig strømmer fremad, og deels opbrusende vender tilbage i sig selv, og nærer og forfrisker sine nærmeste Omgivelser: saaledes ville ogsaa vi, idet vi bestræbe os for at opdrage vore Børn Gud velbehageligt, tillige føle os selv vægede paa en velgjørende Maade og fremskredne i Guds Velbehag. Amen.

VI.

Om det christelige Huusvæsende.

Første Prædiken.

Naar vi, mine andægtige Venner! betragte det christelige Huusvæsen, saaledes som det har ordnet sig blandt os: saa finde vi foruden Forældrene og Børnene, om hvis indbyrdes Forhold vi af Guds Ord have talt med hinanden, og foruden de tilfældige Medlemmer, som et christeligt Huusvæsen saa tidt forener med sig, deels af det umiddelbare Slægtskab, deels mere Fremmede, der forbundne med Forældrene i Lighed og Kjærlighed hjælpe disse i deres Kald — og om disse vilde det være overflodigt at sige noget særegent — men foruden disse finde vi næsten overalt endnu andre Medlemmer af Huusvæsenet, ogsaa hjælpende og tjenende, men i et mere afhængigt og underordnet Forhold. Og her moder os strax ved den første Tanke paa Sagen en, jeg kunde gjerne

fige, almindelig Klage, at nemlig dette Forhold for nærværende Tid især synes at være grebet af en eien-
dommelig Fordærvelse, idet Huusstyendet næsten endnu
kun trives vel i hine simplere Kredse af Samsundet,
hvor Uliggheden mellem dette og Herskabet er ubety-
deligst, og hvor den, der i Huset maa lyde, ogsaa
tor haabe at komme i en huuslig Selvstændigheds
Tilstand; men overalt, hvor Herre og Tjener staae
længer fra hinanden, og hvor der er Sandsynlighed
for, at en stor Deel af Livet vil hengaae i dette
underdanige Forhold, der synes Tyendet at lide af
en ulægelig Skade. Denne Klage stadfæster sig hos
os især ved den ringe Varighed, som disse Forhold
have, idet Herskaberne steds igjen søge nye Tjeneste-
folk og Tyendet nyt Herskab; den stadfæster sig ved
den levende Utilfredshed, hvormed Forholdet saa tidt
ender, ved Dyrighedens hyppige Mellemkomst i enkelte
Tilfælde, og ved den gjentagne, men steds forgieves
forsøgte Forbedring af Lovene for denne Gjenstand i
Almindelighed. Bistnok kan Christendommens formil-
dende Kraft heller ikke her miskjendes, naar vi sam-
menligne den tjenende Klasses nuværende Tilstand
med hiin hos de gamle Folkeslag, hos hvem de vare
Liv egne og Slaver, næsten uden Lovenes Beskyttelse,
givne til Priis for deres Herrers Vilkaarlighed; men

en sand glad Tilfredshed paa begge Sider maae vi dog i det Hele endnu savne i dette Forhold. Der fattes Hengivenhed paa begge Sider, hvorfor ogsaa det, der knyttes sammen med Eigegyldighed, igjen loses i Modbydelighed; og ligesaa stærkt og almindeligt som de Tjenende klage over Haardhed og over Mangel paa billig Omsorg, klage ogsaa paa deres Side de Befalende over Mangel paa deeltagende Opmærksomhed og over Utroskab. Dette er ikke sagt, som om der jo gives Undtagelser; men idet disse vise, at det ogsaa blandt os kunde være bedre, skærpe de kun hine Klager, som indeholde en haard Bebrejdelse for det christelige Huusvæsen. Ja den, der ret føler dette, maa, tænker jeg, være saa træt af en saadan Tilstand, at det, hvordan saa begge Parter nu end i rum Tid have stillet sig mod hinanden, maa forekomme ham at være den høieste Tid, at de aldeles forfra burde slutte Contract, og begynde et nyt Liv med hinanden. Men en saadan ny og fuldkommen Overenskomst kan kun hentes fra Guds Ord. Saa lader os da høre, hvad dette siger derom

Text. 1 Cor. 7, 20—23.

Hver blive i den Stand, som han er kaldet
udi. Er du kaldet som Træl? det bekymre dig

ikke; men kan du blive Fri, da vælg heller dette. Thi hvo som er kaldet i Herren som Træl, han er Herrens Frigivne; desligeste og, hvo som er kaldet som Fri, han er Christi Træl. I ere dyre kjøbte, vorder ikke Menneskers Trælle!

Apostelen anfører alt dette her kun exempelviis, for nemlig at vise, at, saa stor end den indre Forandring er hos et Menneske, der vender sig fra Mørket til Evangeliets Lys, der dog slet ikke maae fremgaae saa mange ydre Forandringer deraf, som vel mange kunde troe. Imidlertid skjøndt han kun i Forbigaaende taler om vor Gjenstand, saa udbreder han sig dog tilstræffeligt over, hvorlunde den overhovedet skal bedømmes fra en Christens Standpunkt og i Hensyn til vort fælleds Forhold til Christo. Men dette er jo det Første, som vi maae søge at blive fuldkommen sikke paa. Lader os altsaa nærmere overveie, hvorledes Apostelen i de oplæste Ord betragter Forholdet mellem de Befalende og Tjenende i Huset.

I. Først er det ialtsaa tydeligt, at Apostelen ogsaa har anseet det som et nødvendigt Onde. At han betragter det saaledes, idet han sætter sig i de Tjenendes Sted, det bliver umiddelbart af hans

Ord meget indlysende allerede derved, at han først og fremmest trøster dem angaaende det hele Forhold: Er du kaldet som Træl? det bekymre dig ikke, gjør dig ingen Sorg derover, men tillige opmuntrende og ansporende tilføier: Men kan du bringe det til at blive fri, da vælg heller dette, lad da ikke den gunstige Leilighed gaae dig forbi. Og især ved de Tjenendes daværende Tilstand maatte vel ogsaa enhver domme saaledes, der nogenlunde var istand til at sætte sig ind i en andens Tilstand. Ikke Faa af denne Klasse vare blot ved Magt, enten frigerisk eller vel endog roversk, komne i Trældom, andre befandt sig deri ved deres Fødsel, idet denne sørgelige Tilstand forplantede sig fra Modrene til Børnene; og denne Trældom gjorde dem saa afhængige af deres Herrers Luner og Vilkaarlighed, at de hos Lovene saa godt som slet ingen Beskyttelse fandt selv mod Herrens haardeste og meest uforskyldte Mishandlinger, at de aldeles ikke havde Raadighed over deres Kræfter og deres Tid, at Herren kunde bestemme dem til enhver Art af Tjeneste, og altsaa især var beseiet til paa det nøieste at foreskrive de i hans Huus fødte deres Livs Bane fra Barndommen af og efter Godtbefindende indskrænke Uddannelsen af deres Kræfter. — Saaledes er det rigtignok nu paa ingen Maade meer

hos os. Overhovedet er Ingen i en saadan Grad og isærdeleshed ikke ved ulovlig Magt eller ved retløs Fødsel underkastet en anden Enkelt's bydende Vilkaarlighed; men desuagtet er Apostelens Anskuelse desværre altfor anvendelig ogsaa paa vore Dages Tjenende. Thi vistnok nyde vore Tjenestefolk Lovens meget virksomme Beskyttelse; vistnok beroer det for størstedelen paa deres eget Godtbefindende at skifte Herskab, saa tidt de ville; vistnok have de i den Omstændighed, at det fædrene Huus ikke saa længe kan yde dem Virksomhed og Underholdning, indtil de ere istand til at indrette et eget Huusvæsen, en stærk Opfordring og en Trostegrund ved, alt, hvad der kan møde dem: men hvor langt staae de desuagtet tilbage for dem, som for fuldkommen at lære og fremtidigten for Andre at udøve en bestemt Forretning, forlade det fædrene Huus, som ikke længer kan beholde dem, uden andensteds at indgaae en saa nøie huuslig Forbindelse. Thi disse ere dog aldrig paa en saa personlig Maade bundne og underdanige, og derhos føre de den Bevidsthed med sig, at de befinde sig paa den lige Vej til, om end ei alt i den blomstrende Ungdom saa dog i de kraftigere Livsaar, at kunne følge Naturens Kald og danne et eget Huusvæsen; hvorimod netop dette kun er et fjernt Maal

for de Tjenende, og meget uviist, om de ville naae det. En saadan Tilstand altsaa, at jeg skal tale paa menneskelig Viis, saa meget overladt til Tilfældet, saa aldeles uden sikker Holdning, saa fjern fra de Fordringer, hvilke især i den christelige Verden ethvert Menneske synes at torde gjøre, med saa faa Udsigter for Livets senere Aar, en saadan Tilstand kan kun ansees som et nødvendigt Onde, og vi maae ønske enhver Medchristen, at det for ham kun maa være en forbigaaende.

Men hvad der maaskee ikke strax falder i Øinene, er dette, at den Omstændighed, at trænge til Tjenende, ogsaa for Husbond og Hustrue kun er et nødvendigt Onde. Thi det er vel et umiskjendeligt Fortrin for de mere Velhavende at vælte en Mængde smaa udbortes Forretninger fra sig og overdrage dem til Andre; men desaaarsag at maatte optage flere, for Huset oprindeligt fremmede Mennesker som Huusfæller, det er en trykkende Byrde. Allerede den Stilhed, som hvert christeligt Huusvæsen ifølge Skriftens Anviisning skal søge, hvor maa den ikke lide ved gjentagen Af- og Tilgang af nye Medlemmer af Huset, hvis afvigende Sæder forstyrre den samdrægtige Ro, og som kun langsomt og gradviiis aflægge de medbragte Sædvaner for at føie sig i Husets Skik!

Dg Borneens christelige Opdragelse, ved hvilken det saa meget kommer an paa, at alt gaaer fremad i en jævn og fast Gang, hvor maa den ikke vorde forstyrret ved fremmed Indvirkning af Saadanne, der, vante til noget andet, kun saare vanskeligt kunne bringes til at betragte og behandle, hvadsomhelst der forekommer i det huuslige Liv, paa samme Maade, som vi. Dg den Bevidsthed, som ingensinde bør forlade os, at nemlig Enhver i Huset har sine Svagheder, der ligesaavel maae bæres med Kjærlighed, som ogsaa kun ved Kjærlighed kunne helbredes, hvor megen grundet Bekymring maa den ikke vække hos os, naar Huset Tid efter anden forøges med nye Lemmer, der ikke oprindeligt ere forbundne med det ved Kjærlighed, men om hvilke vi, jo mindre deres Stilling er dem efter Ønske, saa meget mere bør formode, at deres Bestræbelse først og fremmest blot vil kunne være henvendt paa, vel saameget som muligt at benytte de Andres Svagheder til deres egen Fordeel, men selv saa lidt som muligt at lide derunder. Ja selv naar vi see hen til det umiddelbare Kald, i hvilket disse Husets Medlemmer ere komne, til de udvortes Tjenester, som de skulle yde; hvor forlegne føle vi os ikke paa mangfoldige Maader ved at lade dem vise os disse, saa længe vi ingen anden Følelse have, end

at de vides os for Vonnens Skyld; saa at vi først befinde os vel, naar et gemyttligt Forhold danner sig, og naar den Maade, hvorpaa hine Tjenester udøves, giver os Borgen for, at ogsaa Kjærlighed og Deeltagelse i Husets almene Vel er i Spillet med, og vil give sig tilkjende. Men hvor seent kan et saadant Forhold først befæste sig, eftersom de og vi uden nogen somhelst tidligere Foreningspunkt ved Tilfældet blive blæst sammen, ja, og hvor ofte kommer det slet ikke i Stand! Af alle disse Grunde, — og hvormange kunde man ikke endnu tilføie — er det meget naturligt, at ogsaa de Befalende i Huset betragte og beklage det kun som et nødvendigt Onde, at være omgivet af Dyende i et saadant Forhold, som, jo større deres Antal er og jo hyppigere Skiftning indtræder, desto vanskeligere kan antage en det christelige Samliv værdig Skikkelse.

Naar det derfor dog i den christelige Verden ikke ret vel kan finde Sted, at de Tjenende paa denne Maade tildeels alt fra deres Fødsel af tilhøre Huusvæsenet, som det paa Apostelens Tid var Tilfældet hos de Folk, som han havde for Die; saa maae vi saa meget mere glæde os over, at Antallet af vore tjenende Huusfæller er saa lidet i Sammenligning med Datiden, og at en stor Mængde Tjenstarbejder,

som dengang bleve udforte af saadanne Tilhørende, nu blive ydet os af selvstændige Mennesker, der blive fjernt fra Huusvæsenet. Og saaledes er allerede i det Hele, mindre ved Nøgles enkelte Bestræbelser end ved Verdensbegivenhedernes almindelige Gang, Apostelens formanende Ord blevet sandt i den videre Betyning, at allerede saa mange af dem i Almindelighed ere bleven frie, som fordum maatte være Trælle.

Skjøndt imidlertid meget formindsket, nødvendigt bliver dette Onde endnu stedse, uundværligt for dem, der maae lade sig tjene, fordi de hidtil endnu ikke paa nogen anden Maade kunne forskaffe sig mangan Haandskræfning, uundgaaeligt for dem, som tjene, fordi de paa ingen anden Maade i det Hele kunde finde deres Ophold. Men kan man vrides paa de Tjenende, om de stedse gjentage sig de Ord: Kan du blive fri, da vælg hellere dette? eller om de med Længsel ønske sig ud af en Stand, der kun kan yde dem saa liden Tilfredsstillelse? Kan man fortænke Huusbonden i, om det forgjebes Ønske, ikke at behøve nogen Fremmed i Husets Indre, stedse paany opstaaer hos ham? Kan man fortænke begge i, om ofte selv den ubetydeligste Misfornoielse er nok til at løse et saa svagt Bånd, og om de i Afverlingen lige-

som søge en Erstatning for det Ubehagelige i Forholdet overhovedet? Men at netop det, som er slemst deri, herved bliver endnu slemmere, og at det følger paa denne Vei, og hvis vi ikke tilsætte et ganske nyt Livselement, ikke kan blive væsentlig bedre med denne Deel af Huusvæsenet, men at til dette skeer, ethvert godt og fortrinligt Forhold mellem Herskab og Tjenestefolk kun maa ansees som et heldigt Træf, det er vel indlysende nok for Enhver.

II. Denne nye Drivspjeder til paa en, Gud velbehagelig, Maade at ordne det hele Forhold, finde vi nu antydet i det, som de følgende Apostelens Ord frembyde os, at han nemlig anseer dette Forhold som en Ulighed, der skal jævnes. Thi ligesom det var en Ulighed, at den ene var Herren og den anden Trællen; saaledes er det aabenbart en Udjævnelse, naar Apostelen siger til disse: „Hvo som er kaldet i Herren som Træl, han er Herrens Frigivne,” og til de Første: „Hvo som er kaldet som Fri, han er Christi Træl.” Men det er en Udjævnelse, som bliver bevirket alene ved begges Forhold og Hensyn til Kristus; og netop dette er det nu, som skal meddele det hele Forhold et nyt og andet Liv. Og lader os da her endnu noiere overveie dette som den anden Deel af vor Betragtning.

Først altsaa, hvo som er kaldet som Fri, siger Apostelen, — og det er den, som kan lade sig betjene, — han er Christi Træl. Men dette mener han ikke blot saaledes i Almindelighed, som man vel ved første Diekast kunde være tilboielig til at forstaae det. At vi alle uden Forskiel, ogsaa de, som ere borgerlig Frie, ja selv de, som byde og befale i hvad Betydning det saa er, ere optagne i Guds Huus uden personlig Selvstændighed, uden nogen naturlig medfødt Ret, det vil sige, som Tjenere, ja at vi i dette Forhold befinde os desto bedre, jo mere afhængige vi ere og forblive af vor Herre og Mester, det er sandt; og dette er allerede en Lighed, som er bevirket, fordi vi nemlig heri aldeles ere lige med dem, som tjene os og ere os undergivne, saafremt vi nemlig paa begge Sider ere kaldte i Herren! men det er kun det Almindelige, og herved maae vi ikke blive staaende, hvis vi ganske ville forstaae Apostelen; nei hans Mening er, at vi ogsaa skulle anvende det ganske særligt paa dette Forhold, at nemlig en Huusbond ogsaa, i Henseende til de ham tilfaldne tjenende Huusfæller, skal være Christi Træl, det vil sige, skal vide, at ogsaa han har et Herrens Bud at opfylde mod dem, og at han ogsaa

her, hvad han saa gjør, ikke skal gjøre det for sig, men for Herren.

Saasnart vi nu, mine Elskede! betænke dette, maa da ikke dette Forhold vise sig for os i en ganske ny Betydning? maa ikke den Følelse, at det er et nødvendigt Onde, — hvilken Følelse dog især kun opstaaer af de tusinde ydre Smaating, som i det daglige Liv tusind Gange gjentage sig, — maa den ikke ganske træde tilbage, saasnart vi betragte dette Forhold i det Hele som en Deel af vort christelige Kald? og maae vi ikke faae den Fortrosning, at sikkerlig det Vigtigere, som ofte deri er os forstyrrende, desto visere vil forsvinde, jo meer vi stedse forst stræbe efter at opfylde vor Herres Villie? — Men at erkjende denne kan jo ikke være vanskeligt, naar vi kun huske paa, at det overalt er ham om at gjøre at frelse Sjælene, at opsoge det Fortabte og bringe det Bilsfarende tilbage; thi deraf følger, at han ogsaa i denne Hensigt især vil have anbetroet os dem, der træde i denne huuslige Forbindelse med os. Eller hvor finder alt det Vedre i Mennesket mere Holdning og Ro end i det huuslige Liv, naar det kun er indrettet nogenlunde christeligt og naturligt? hvor bliver Kjærlighedens Magt følt i høiere Styrke og rigere Velsignelse, end der? Hvor bliver Sjælens

Eigevægt, ved forenet Samliv af alle menneskelige Forskjelligheder i Slægt og Alder og ved en fuldstændig affluttet Tilværelse mere befordret end der? De altsaa, som ville slutte sig til vort Huusvæsen som tjenende Medlemmer, ere dog altid saadanne, der ere udrevne af denne velgjørende Forbindelse, og Herren fører dem til os, paa det vi kunne forskaffe dem en Erstatning for, at de ere adskilte fra deres Egne. De skulle igjen, skjøndt paa en anden Maade, optages i denne gavnlige Forbindelse, og netop ved det Velgjørende heri bevares for hiin Udspredelse og Forvildelse, hvortil det enkeltstaaende Menneske saa let overlader sig; de skulle ogsaa berøres af et sædeligt og dannet Livs mildere Aand; de skulle see Forbilleder paa christelig Levemaade og christelige Dyder; de skulle lære at gjøre Forskjel mellem Verdens forvirrede Færd og hvorledes det gaaer til i et Huus, hvor Huusfaderen intet andet Valgsprog kjender end dette: Jeg og mit Huus, vi ville tjene Herren vor Gud. Og ligesom Apostelen selv giver dem det Raad, hvis de kunde blive frie, da heller at vælge dette, og vi ogsaa af Hjertet maae ønske hver Enkelt af dem efter denne Provestand at indtræde i den selvstændige Tilværelse i et eget Huusvæsen: saa skulle de forberedes hertil ved dette Forhold, og i et christeligt

Herstabs Huus anfores til alt, hvad der er Gud velbehageligt og priseligt, og hvad der vil kunne skaffe dem Ro og Tilfredshed i deres eget huuslige Liv. Naar vi, som tor og maae lade os opvarte, stille mod dette christelige Maal med vore Tjenestefolk, naar vi let og uden stor Sorg kun bortffjerne slige af dette Forhold, hvem der desværrer fattes Sands for en christelig og mere paa det Indre rettet Behandling deraf, men ellers have Taalmodighed selv med Svagheder og Ufuldkommenheder, og ikke ophøre at virke paa deres Forbedring, eftersom Herren har kaldet os dertil: saa maa der useilbarligen ogsaa udvikle sig mere Hengivenhed og Naerlighed i dette Forhold, end det desværrer hidtil for det meste skeer; men denne er det alene, hvorved alt Ulige til gjensidig Tilfredshed udjævnes.

Thi naar Herrerne saaledes gjore Begyndelsen med at vise sig som Christi Tjenere, da vil og saameget des lettere det andet Apostelens Ord gaae i Opfyldelse, at den Tjenende foler sig som Herrens Frigivne. Dette Udtryk er kommet af Datidens Indretninger, da det ofte pleiede at skee, at man efter en Raekke af Aar skjenkede troe Tjenere deres Frihed; og da først udviklede sig et nyt, skjoennere Forhold mellem den Frigivne og hans for-

henvørende Herre, hvori fri Kjærlighed kunde erkjendes og med Taknemlighed føles. Saaledes holdt den Frigivne sig bestandig til sin Herres Huus, og søgte og fandt der endnu stedse Raad og Understøttelse; og nu først, efterat han ikke mere var bundet ved nogen Magt, blev han ret af Hjertet anseet som en Husets Tilhørende, og tog hjertelig Deel i alt, hvad her tildrog sig. Naar nu Apostelen i Dvereensstemmelse hermed siger: Hvo som er kaldet i Herren som Træl, han er Herrens Frigivne: saa har han heller ikke derved kun ganske i Almindelighed tænkt paa, at den som føler Sjælen fri fra Syndens Herredømme, ikke meer kan lægge nogen stor Værd paa den udvortes Undergivenhed; og at vi uden al Forskjel i de borgerlige Stillinger, kun i Forhold til efter som vi hænge ved og følge den Herre, der vil frigjøre alle, ogsaa vorde frigjorte af ham saaledes, at han siger til os: Jeg kalder eder ikke længere mine Tjenere, men mine Venner; thi Tjeneren veed ikke, hvad hans Herre gjør, men I vide det. Hvo vilde ikke føle dette Ords Sandhed selv i denne almindelige Betydning, og at heri ligger den meest styrkende Trost for dem, der i Livets udvortes Ujævnheder lide Tab. Men vi ville ikke lade os nøie med denne almindelige Betydning; thi Apostelen har ogsaa her i Særdeles-

hed meent, at de, der tjene i en christelig Huusholdning, netop i denne Henseende skulle ansee sig for Herrens Frigivne. I et saadant Samfund skulle de befries for Folelsen af Tvang og Underdanighed, og, Trostaben og Lydigheden uskadte, være sig et friere Forhold bevidste, thi naar en Tjenende tænker paa det, at ethvert Huusvæsen er en Planteskole for den christelige Kirke, og en fast Borg mod alle det ydre Livs Forvildelser: saa maa han føle sig æret og høvet, som en Frigivnen fra Trældommen, ved for medelst sit Kald at være et saadant til Hjælp. Og saa hos de Tjenende maa den Folelse, at deres Forhold kun er et nødvendigt Onde for dem, forsvinde ved denne Betragtning, og de maae ansee det som en Guds Gave, at det er givet dem ikke blot af Nødvendighed at være deres Huusbond og Madmoder undergivne, men for Samvittighedens Skyld, og at de kunne elske deres Kald som deres eget frie Valg. Ja, jo mere de ved deres Tjeneste sigte til dette christelige Maal; jo mere de komme paa det Rene med, hvormeget de ved deres Bidrag, skjøndt disse for en stor Deel maaskee synes ringe, kunne bidrage til at vedligeholde Rolighedens og Stilhedens Aand, ved hvilken et Huusvæsen meest holder sig i en Gud velbehagelig Gang: desto mere vil den Kjær-

lighed, hvormed vi alle ere tilboielige til at omfatte dem, vi gjøre vel imod, ogsaa hos dem vinde i Kraft mod Medlemmerne af det Huusvæsen, som de tjene. Jo mere da Herstaberne paa deres Side vise sig som Christi sande Tjenere, desto mere ville ogsaa de Tjenende villigen foie sig i Meget, som ei kan undgaaes, de ville nedstemme deres Fordringer og paa deres Side ogsaa være overbærende; og mellem begge Parter vil der knyttes et fromt Trofskabs og Kjærligheds Baand, som ikke uden Smerte kan løses, og den huuslige Tilstand vil ogsaa i denne Henseende vorde glædelig for alle.

Dette, mine elskede Venner! er det nye Liv, som vilde opstaae i dette Forhold, hvis vi ret lagde Apostelens Ord paa Hjerte. Dette er den Maade, hvorpaa det ifølge den Anskuelse, som denne store Lærer og Stifter af christelige Menigheder og Familier har fremsat, ogsaa hos os skal forme sig; og vi maae vel tilstaae, at den paa det noieste stemmer overeens med alle Christendommens Fordringer. Thi overalt, hvor Christne træde sammen til en fælleds Virksomhed, skal den Bevidsthed, at de alle ogsaa deri tjene den fælleds Herre, forbinde og beslægte dem indbyrdes; og den almindelige christelige Broderkjærlighed skal omdanne sig til en for hvert enkelt Forhold pas-

sende, eiendommelig Kjærlighed. Og herved kan ogsaa dette Forhold mellem Herskab og Lyende, der ellers for en stor Deel synes et Onde, forvandle sig til en Belsignelse. — Ingen maa her gjøre den Indvending, at hvad her er sagt altid forudsætter en vis Lighed, men at begge Parter for en stor Deel i dette Forhold borgerligen staae saa langt fra hinanden, at hiint ikke er anvendeligt. Thi mine Elskede! i det huuslige Liv skal man jo ogsaa ellers for en stor Deel glemme de borgerlige Forhold. Ligesom ethvert Huusvæsen trykker og ængster os, hvor vi selv i Forholdet mellem Forældre og Børn see den Rang, som hine indtage i Borgersamfundet, altfor stærkt at fremtræde; da vi tvertimod fordre, at det Guddommelige og Naturlige i dette Forhold skal fordunkle alt andet: saaledes maa dette netop ogsaa udstrække sig til alt andet inden for Husets Grændser. Og om der alligevel hyppigt nok selv i de Hoiere finder en forkastelig og det rigtige Forhold forstyrrende Fortrolighed Sted mellem Herskabet og dets underordnede Huusfæller, hvorved jo ogsaa den borgerlige Ulighed bliver tilsidefat: skulde der da ikke ogsaa ligesaa godt fra et rigtigere og ædlere Synspunkt af kunne opstaae et kjærligt Forhold, hvori intet afgik den sande Afgtelse, og som fremmer begge

Parter i det christeligt Gode? Ikke engang de udvortes Tegn paa Erbødighed udsættes for Fare derved, at der mellem begge Parter hersker agtelsesfuld Kjærlighed og Hengivenhed: men gid vi derimod kunde lære, hvor lidt hine udvortes Tegn paa Erbødighed og Underdanighed ere istand til at vedligeholde Følelsen af Grefrygt, hvor denne ikke har en dybere Grund! Hvin Ullighed skader altsaa ikke den bedre Tilstand, som vi ønske; men den kan kun indtræde for dem, hvem Apostelens Ord har en Betydning, at vi, hvortil vi saa end ere kaldte, stedse ere kaldede i Herren, det vil sige kun for dem, der have Villie til ogsaa at betragte Huusvæsenet i alle dets Former fornemmelig som en Deel af Christi Menighed, og deres Plads deri som et fra ham til dem udgaaet Kald. Gid dette Præg blot ret tydeligt var paatrykt alle christelige Huse! Gid vi kunde tilbagefalde de Tider, da man i Følelsen af til det fælleds Samliv ogsaa i Fælledsskab at maatte styrke sig ved Guds Ord, flittigen forsamlende alle Husets Medlemmer uden Undtagelse til huuslig Gudstjeneste! Denne skjønne christelige Indretning er vist ikke endnu forsvundet overalt; men om vi end ikke kunne gjenoprette den, gid da alle forskjellige Familielemmer maatte finde Erstatning i vor fælleds offentlige Gudstjeneste. Velan! saa

lader os da aldrig komme sammen her i Guds Huus og ved Herrens Bord, uden at denne Følelse ret gjenmemtrænger os, forat den dernæst ogsaa i Livet mere og mere kan beherske os: at vi nemlig ere een Herres Menighed, Brødre i ham, som, skjondt alles Herre, ikke skammer sig ved at kalde os Alle Brødre og Benner! Gid alle de hellige Dieblikke, i hvilke vi inderligere forene os med Ham, ogsaa, ifølge Herrens eget Bud, maae hidføre og lette os en hjertelig Tilnærmelse til hinanden, og gjenklingende og gjenbærende i vor Sjæl forekomme og forhindre alt det, som i det huuslige Liv vilde forstyrre den christelige Kjærligheds rene Samklang. Da ville Herskeshyge og Forfængelighed, kold Gegenkjærlighed og slavisk Dientjeneri mere og mere forsvinde, og et reent Forhold danne sig mellem Bydende og Lydende, saaledes at Hver af dem paa sin Plads, den One som Herrens Træl, den Anden som Herrens Frigivne, udfører Herrens fælleds Gjerning, og Hver i sit Kald mere og mere helliges ved den, der alene kan hellige Alt. Amen.

VII.

Om det christelige Huusthende.

Anden Prædiken.

Mine andægtige Tilhørere! Det gjelder vist om alle Forhold i det menneskelige Liv, at, naar Eysten og Kjærligheden til dem ikke er noie forbundet med Indsigt i, hvad Guds Villie er med dem, saa udspringer denne Kjærlighed kun af foranderlige Tilboieligheder, eller sandselige Tilskyndelser, og staaer i Forbindelse med personlige Hensyn, men at det indvortes Mennekses rette Glæde af dem først kan udvikle sig, naar vi have gjort os det klart og tydeligt, hvorlunde et Livsforholds Værdi og Væsen viser sig, naar det bliver betragtet fra den Christnes Synspunkt. Thi først, naar Forskjellen mellem flygtigere og dybere rodfæstede Tilboieligheder og en tilsvarende hjertelig Pligtfolelse og Forskjellen mellem det tilsyneladende Ubetydelige, som vi glide saa let hen over, og det Store og Vigtige, der trykker os, forsvinder i en andægtig

Følelse af det hele Livs Hellighed: da først kunne vi af hvert enkelt Forhold føle, hvor uundværligt det er i det Hele, og hvilken Fylde af Godt der kan og skal fremgaae deraf, saasnart Guds Villie dermed kun bliver opfyldt. Saaledes haaber jeg, skal det ogsaa være gaaet os med Forholdet mellem Tjenende og Befalende i det christelige Huusliv, hvorom vi nylig begyndte at tale. Naar vi have indseet, hvorlunde der paa den ene Side rigtignok med dette Forhold er forbundet mangeslags, skjøndt dog uundgaaelige og nødvendige, Onder, men hvorlunde paa den anden Side det store guddommelige Huusliv paa Jorden, hvis Medlemmer vi alle ere, ogsaa derved kan fremmes: saa maa vel sagtens det Ubetydelige være blevet os vigtigt, det Ulige have jævnet sig, og Glæden ved Guds Villie i dette Forhold have overveiet alt andet deri. Kun maae vi bemærke, mine Elskede! at endnu ikke alt er afgjort med denne det indvortes Menneskes Glæde ved Guds Indstiftelse; thi er denne opvakt, og ville vi skride til Værket, da begynder først Striden mellem Aanden og Kjødet. Da rører sig i Sjælen mangeslags, der strider mod den guddommelige Villie, og forsinker vort Værk; da føle vi Loven i vore Lemmer, som Apostelen kalder det, der imod vor Villie endnu vil udøve sin gamle Magt ogsaa

paa dette Gebeet, da træder ved hvert Skridt en indre Modstand os paa alle Sider imøde; og idet der tillige udaf Hjertets modstræbende Bevægelser fremgaae slemme forvirrende Tanker, som i det Enkelte igjen fordunkle det almindelige Billede af Godt og Ret; saa maa der opstaae en Forlængsel i os efter, at der af det indvortes Menneskes Glæde med den i Almindelighed erkjendte Guds Villie ogsaa maa udvikle sig en ordnet Indsigt i Sagens hele Sammenhæng, forat vi, uden at daares ved vore egne anklagende og undskyldende Tanker, ogsaa i det Enkelte kunne rigtigt bedømme, hvad der er det Bedste, og vide, i hvilken Henseende vi især maa tæmme vor egen Sjæl, hvis Guds Villie ogsaa ved os virkelig skal fuldbyrdes, saa at den nærværende, utilfredsstilende Tilstand kan forvandle sig til en bedre og en den christelige Kirke mere værdig.

Denne Forlængsel altsaa ville vi med Hensyn paa det Forhold, hvorom vi alt nyligen have talt med hinanden, søge at tilfredsstille ved vor Betragtning i Dag.

Cert. Coloss. 3, 22. og 4, 1.

I Tjenere! værere Eders timelige Herrer lydige i alle Ting, ikke med Dientjeneste, som de, der ville tækkes Menneſkene, men i Hjertets Genſoldighed, frygtende Gud. — I Herrer! beviseſe Tjenerne hvad ret og billigt er, vidende, at I og have en Herre i Himlene.

Ogsaa her, mine Andægtige! ſammentrænger Apſtolen alt det, han i dette Forhold onsker af den Chriſtne, i ſaa ſimple Forſkrifter, ſaaledes ſom jeg nu, kun med Udeladelse af det, der ikke ſaa noie hører dertil, har oplæst dem. Ved forſte Diekaſt kan det vel rigtignok synes, ſom om hermed endnu ikke blev hjulpet paa alt det, vi netop i dette Forhold ſavne. Imidlertid haaber jeg, det ved nærmere Betragtning vil viſe ſig, hvor aldeles udtømmende diſſe Forſkrifter ere, naar vi blot bringe dem i nærmere Forſtaaelse med det, vi nylig allerede have overveiet, og naar vi blot overeensſtemmende hermed ogsaa ſtille os alle deres Folger for Die. Lader os derfor forſt ſee, hvorlunde de Forſkrifter, ſom Apſtolen her giver, ſamſtemme med den almindelige Anſkuelse af Sagen, ſom han i ſine nys betragtede Ord har opſtillet, og dernæſt for det Andet ſee, hvad

den naturlige Folge maa være deraf, hvis de Forskrifter, som han her giver, følges af et reent Hjerte.

I. Hvad Apostelen fordrer af de Tjenende, er fornemmelig to Ting; de skulle paa den ene Side afholde sig fra al Dientjeneste, og paa den anden ogsaa vogte sig for alt Mismod, men tvertimod foretage, hvad de have at gjøre, af Hjertet og af en reen god Villie, thi det er jo denne og intet andet, der gjelder for Gud. Af de Befalende fordrer han ligeledes to Ting; de skulle give de Tjenende hvad ret og billigt er, og de skulle derhos undgaae, overalt at bære den Magt til Skue, som er forlenet dem; thi det ligger i Tanken om Herren i Himlen, der alene er den sande Herre, for hvem dog alt menneskeligt Herskab forsvinder. Begge Dele hænge nu noie sammen med den Anskuelse, som indeholdtes i de nyligen overveiede Ord, skjøndt Apostelen der kun forbigaaende berørte dette Forhold.

Hovedindholdet nemlig af det, som han der siger om de Tjenende, var følgende: Naar Nogen er optaget i det christelige Samsfund, saa har dette, uagtet al broderlig Liighed, slet ingen Indskydelse paa hans udvortes Stand, det hindrer slet ikke, at jo enhver bliver i den, han vælger, eller hvortil Gud har kaldet ham; men ligesaa lidt hindrer det, at den, der maa

leve i personlig Afhængighed af Andre, jo netop gjør vel i, naar han maaskee kan blive fri, da at benytte den gunstige Leilighed. Deri ligger altsaa, at Apostelen anseer denne Underdanigheds Tilstand, ligemeget om den er noget losere eller fastere, stedsse kun som en forbigaaende, hvorfra enhver skulde kunne gaae over til en Tilstand af et frit Liv i en egen Huusholdning. Og visselig, jo mere Christendommen forbinder os i broderlig Kjærlighed, desto mindre kunne vi betragte nogetsomhelst Forhold af virkelig personlig Afhængighed, hvori een Enkelt tjener en Anden, anderledes end paa denne Maade: men deraf følger ogsaa, at enhver allerede i denne Tilstand skal forberede sig til, retteligen at kunne bruge sin Frihed, hvis det lykkes ham at forskaffe sig den. Vegge de Feil, for hvilke Apostelen advarer de Tjenende, ere vel altsaa aabenbart saadanne, ved hvilke siden den rigtige Brug af Friheden meest forhindres, og netop herpaa maae vi først og fremmest gjøre disse opmærksomme.

Thi hvad nu for det Første Mismodet angaaer, saa gad jeg spørge dem, hvad for Binding kunne I vel have af een eller anden Forbedring i eders udvortes Tilstand, hvorved I sole eder friere og mere uafhængige, hvis I ikke medbringe et glad Hjerte? Den Mismodige finder overalt Grund til Utilfredshed, og

er i den nye Tilstand meget snart ligesaa fuld af de samme Klager og unyttige Ønsker som i den forrige. Hans større Selvstændighed, hans mere udbredte Virkefreds kan hverken forskaffe ham selv nogen Tilfredsstillelse, eller give det menneskelige Samfund Anrsag til at glæde sig derover. Men I haabe forgjeves at medbringe et glad Hjerte i en fremtidig Tilstand, hvis I ikke udfylde den nærværende med glad Hjerte. Hvis Taler kun var om deres Fordeel, som I tjene; saa kunde I maaskee ville tage eders indsluttede Bitterhed og eders fortrædelige Mismod i Forsvar og sige: „af en Huusholder fordres ikke mere, end at han bliver befundet tro“; og dette ville vi ikke nægte, at, naar man kun maaler med Lovens udvortes Maalestof, der jo gives en Troskab, der skal anerkjendes, selv i et uvilligt og ulysteligt Gemyt, der egentlig intet foretager af Hjertet. Men om I end nu formedelst denne Troskab bleve satte over meget; saa vilde det ikke hjælpe eder. Men et glad Hjerte har ingen sikker Grund, undtagen naar enhver veed at finde den ædle og glædelige Side af sit Kald, og af Hjertet foretager, hvad han skal foretage sig. Hvor denne Kjerne af al Ro og Tilfredshed mangler, der maa ogsaa snart selv det bedste naturlige Anlæg til et glad Liv gaae under. Men eders nærværende Kald har

ligeledes sin ædle og glædelige Side; opfyldte I det af Hjertet, saa ville I snart spore den gode Indflydelse deraf paa det Huusvæsen, som I høre til, og denne Følelse er den bedste Udrustning til en anden Stand, som Gud endnu kan have beskjeret eder.

Men ligesaa vist er det, at intet gjør Mennesket mere uværdigt til en friere Tilværelse, end den anden Feil, hvorfor Apostelen advarer de Tjenende, nemlig Dientjeneste. Hvad man skal forstaae ved dette Udtryk, vide vi vel alle. Det er det hykkelske Smigreri, som, hvor det bemærkes, i Ord og Gjerning indretter alt saaledes, som det behager de Befalende, og er beredt til alt selv imod egen Overbeviisning, som, endog i det Gebeet hvorfor den skal indestaae, ikke engang vover det Forsøg at skaffe en bedre Mening Indgang, naar Herrens Villie engang er udtalt; men hvor den er ubemærket, saameget mere seer paa sin egen Fordeel og egen Bequemmelighed, og paa Herrens Bagdadler og gjør Nar af, hvad den i hans Paasyn billiger og med tilsyneladende Iver bringer i Udførelse. Ved en saadan Opsørsel aabenbarer sig en fuldkommen Mangel af Frihed. Sæt et saadant Menneske paa nok saa høit et Punkt i Samfundet: saa længe han har om endog kun Een staaende over sig, kan han ikke være andet end dennes Træl. Den som

saaledes har givet Slip paa al Sandhed, hvem det endog ikke koster noget, ganske at fornægte sin indre Følelse og træde sin Overbeviisning under Fødder, han fører Trældommen med sig overalt, og er uduelig til at gjøre nogensomhelst værdig Brug selv af den fuldkomneste Frihed; ja enhver Forandring af hans Stilling kan stedse kun have den Betydning, at han som Træl gaaer fra een Haand til en anden. Vilde I altsaa worde skikkede til en mere selvstændig Tilværelse, I, som nu i Afhængighed snart slutte eder til dette, snart til hiint Huusvæsen: saa lærer ogsaa i denne ringere Tilstand at agte eder selv, lærer at forbinde Troskab og Lydighed med den bestedne Meddelelse af eders Indsigter og Erfaringer i eders Dont, lærer ikke at være afhængige af Synet af eders timelige Herrer, men følgende Samvittigheden, ved hvilken eders evige Herre altid taler til eder, stedse at være eens, enten det saa er under Die eller ude af Die.

Men netop de Feil, hvorved de Tjenende meest blive uduelige til værdigen at benytte en friere Tilværelses Fortrin, netop disse maae ogsaa meest forhindre, at de i deres nærværende Tilstand ret kunne opfylde Guds Billie. Derom, mine Elskede! ere vi vist alle overbeviiste. Der kan gives mange Feil for de Tjenende, som i det Enkelte synes at virke skadeligere,

men ingen, der saameget vanskeliggjøre det huuslige Samliv, og just derfor ogsaa staae Forbedringen af alt andet Mangelfuldt saameget i Veien, som netop denne. Thi jo dybere Gen staaer under os i ydre Henseende, desto mindre kunne vi føle os vel i et nyere Forhold med ham, hvis han ikke forstaaer at afvinde os en vis Agtelse. Men dette er fuldkommen umuligt for Dientjeneren, naar vi have lært ham at kjende som saadan; men ogsaa før vi lære dette, lader den paa-trængende Smidighed ikke noget komme frem, der kunde ligne sand Agtelse. Men den, som vi af den Aarsag maae ringeagte, fordi vi see, at han ikke med nogen Ting mener det alvorligt, at ingen Overbeviisning og ingen Beslutning lader sig grundfæste hos ham, hvor kunne vi ville drage ham nærmere til os, og slynge et Kjærligheds Baand om ham? hvor kunne vi fæste noget Slags Tillid til ham, og regne paa ham ved en hensigtsmæssig Førelse af Huusvæsenet? — Og ligesaadan forholder det sig med den anden Feil. Jo kjærligere vi ere sindede mod de Tjenende og jo omhyggeligere for at danne vort Forhold mod dem saaledes, at det ogsaa kan blive dem selv til Betsignelse, desto dybere maae vi føle deres Mismod, desto mere maa deres Fortrædelighed nedtrykke os; ved den forgievnes Bestræbelse at vække en modsat Aand hos dem støves

vor egen Eyst og Kjærlighed. Der gives intet mere Beklemmende, end det bestandige Syn af et fortrædeligt Menneske, hvem intet gaaer fra Hjertet, og altsaa heller intet til Hjerte; og i det nu herved den livlige Klarhed i det Hele uundgaaeligt formørkes, opstaaer der ligesom en Forringelse af Livet, der ikke opveies ved alle de gode Egenskaber, hvormed en Saadan iøvrigt kan indgribe i Husets Bestyrelse. Paa denne Maade maae vi da vel give Apostelen Ret, at dette er de Feil hos de Tjenende, som meest fordærve det hele Forhold; og tillige gjøre dem selv Overgangen til en bedre Tilstand vanskelig og fast umulig.

Men hvad for det Andet de Bydende i det huuslige Liv angaaer, saa havde Apostelen i de nyligt betragtede Ord erindret dem om, at de, selv med den dem forlenede Magt, ikke skulde være andet end Christi Tjenere, Trælle i det aandige Huusliv, som Sonnen skal regjere i Faderens Navn; men de Feil, for hvilke han i de i Dag oplæste Ord advarer dem, ere først Partiskhed og Vilkaarlighed i Behandlingen af de Tjenende, idet han siger: „bevise Tjenerne, hvad ret og billigt er,“ og dernæst Prælen og Brammen med den dem forlenede Magt, hvilket jo mindst kan enes med den Bevidsthed, „at

ogsaa I have en Herre i Himlene, og hvorfor Apostelen endnu tydeligere og stærkere advarer paa et lignende Sted*), med de Ord: „lader Trudsel fare.“ Ogsaa disse to Ting altsaa enes mindst af alt det, som vi kunne gjøre os skyldige i mod de Tjenende, med hiin veiledende Tanke, at vi kun som Christi Tjenere have erholdt den Anseelse, vi nyde i det huuslige Liv. Thi hvad nu først Partiskheden angaaer, saa fremtræder jo overalt, hvor Frelseren taler om Guds Huusholdning paa Jorden, især dette, at Herren, efterat have fordret Regnskab af sine Tjenere, ogsaa beviser dem, hvad ret og billigt er. Har han fordeelt sin Gjerning i Forhold til Anlæg og Kræfter, har han ikke ladet det mangle paa Gaver: saa lonner han ogsaa, eftersom han har uddeelt, og Tjenerne aagret med det Unbetroede. Saaledes fremstiller han sig selv i sine Signelser: og den som i de huuslige Forhold vil betee sig som hans Tjener, maa altsaa handle efter samme Grundsætning. Den som anseer Personer og i sin Opførsel lader sig bestemme af udbortes, mindre til Sagen hørende Ting; den som overlader sig til sine Luner og lader Vilkaarlighed raade, isædedetfor kun at see paa, hvorledes enhver med

*) Ephes. 6, 9.

alle sine Kræfter gaaer ind i det ham betroede Kalb, for at glæde sig derved og dernæst rose og belønne: den kan umuligt i sit huuslige Liv tænke paa hiin retfærdige og upartiske Herre og ansee sig som hans Tjener. Men den som maa skye denne Tanke, ham fattes da ogsaa det, der under alle andre Vanskeligheder meest kan styrke ham til at fuldbyrde sin Herres Villie. — Men hvad hiin Pralen og Brammen med den huuslige Magt og Herskab angaaer, hvorledes skal den vel enes med den Bevidsthed, som overalt og altid skulde ledsage os, at vi med alt, hvad vi have, ere Christi Tjenere, den samme Herres Tjenere, hvis Tjenere og Frigivne ogsaa de ere, der tjene os. Meget vel kunne vi, mine Elskede! herpaa anvende, hvad Frelseren selv sagde til den, der rigtig nok ikke i det huuslige Liv, men som høieste borgerlig Dyrighed optraadte mod ham med den truende Tale: „veed du ikke, at jeg haver Magt til at korsfæste dig, og at jeg haver Magt til at lade dig løs?“ Han svarede ham nemlig: „du havde aldeles ingen Magt mod mig, dersom den ikke var givne dig ovenfra.“ Thi disse Ord kunne selv i det huuslige Liv stedse minde os om, at vi, naar vi i truende Ord fremstille vor Magt og ligesom prale dermed, ikke kunne have Følelsen af, at den er os betroet herovenfra,

og at den hører med til det Pund, hvormed vi til Herrens Vre og hans Riges Gavn skulle aagre. Thi den, der er sig bevidst, at al Magt stammer ovenfra, han veed altsaa, at den kommer fra Kjærlighedens Gud, og at den altsaa ogsaa kun for Kjærlighedens Skyld er givne, for at der i Kjærlighed kan opbygges og bedres, hvor det behøves; hvorledes skulde han altsaa ved Trudsel ville vække en slavisk Frygt, som nødvendigviis udjager Kjærligheden; hvorledes skulde han gjøre sig til og vise sig overmodig for dem, der ere hans Medtjenere og Medlemmer af det samme Hele, for hvis Skyld ogsaa hans Pund er givet ham? Men den som i det huuslige Liv ikke henfører alt til, at han er Christi Tjener, hvorledes kan han vel trofast opfylde Guds og sin Herres Villie? Det er altsaa aabenbart, at begge disse Feil hos de Befalende ere de største; og ligesom de tydeligst robe Mangel paa den rette Grund i Tænkemaaden, saaledes gribe de ogsaa meest forstyrrende ind i det hele Forhold. Vi behøve kun at tænke os ind i de Tjennendes Sjæl, vi behøve kun at forestille os, at de oprigtigt og efter modent Overlæg, om end ogsaa meget andet i deres Herrers Skik og Viis i det enkelte var dem besværligere, skulde besvare det Spørgsmaal: om ikke dog dette er de største Feil, naar Her-

rerne vise sig partiske og vilkaarlige, og naar de give efter for Luner, som vække slavisk Frygt: de ville vissefælgelig nodes til at tilstaae, at disse meest forstyrre Enigheden og Roligheden, at disse ere den rigeligste Kilde til vedvarende Utilfredshed, og meest frembringe Utilbørlighed og Forvirring.

Saaledes see vi af Sammenligning af det Gufelte med det, hvorpaa i Almindelighed Alt kommer an, hvortil Apostelen ogsaa her meget viseligt har udvalgt det Bigtigste og meest Omfattende, hvorpaa det Meste kommer an, hvis dette Forhold ogsaa skal være ordnet efter Guds Villie; og vi tør haabe, at naar vi paa begge Sider vogte os for de Feil, som han foreholder os, vil alt andet da lettere udjævne sig. — Og dette Haab, mener jeg, vil endnu befestes hos os, naar vi

II. ogsaa betragte, hvad den naturlige Følge maa blive, naar disse Apostelens Forskrifter i deres hele Omfang blive fulgte i de christelige Huusholdninger.

Her synes det mig nu det Første og Nødvendigste, at jeg gjør eder opmærksomme paa, hvor noie det, som Apostelen siger til de Tjenende, og det, han siger til de Befalende, staaer i gjensidigt Forhold til hinanden, og hvortil ifølge heraf hans Forskrifter gribe ind

i hinanden. Det forekommer mig nemlig, som om just disse Hovedseil stedse gjensidigen opvakte hinanden. Thi naar vi Befalende spørge os selv, hvad driver os meest til hiin besværlige Brammen med Magten, til hiin Frygt opvækkende Truen? saa ville vi vel eenstemmigen svare: det er de Tjenendes Mismod og fortrædne Sind. Naar disse medbringe Eyst og Kjærlighed til Gjerningen, naar deres Bestræbelse efter at befordre det Heles Vel i deres Kreds og at virke i een Aand med dem, som lede det, er umiskjendelig: hvem kunde det da falde ind at tage Helesen af Overmagt med til Hjælp? Thi hvor der er Eyst og Kjærlighed, der er Frygten overflodig, og, ligesom Frygten uddrives af Kjærligheden, saaledes finder heller ikke Frygten nogen Plads, naar Kjærligheden alt er tilstede. Men naar der dog maa skee noget, og Eyst og Kjærlighed slet ikke ville spores hos dem, som skulle udrette det: hvad andet er der da at gjøre, hvis det Hele ikke skal lide, end stedse at tage de tvingende Bevæggrunde til Hjælp, at indpræge Magtens Billed og vække Frygt? og som det saa gaaer, hvad der i Begyndelsen skeer ugjerne og med Modbydelighed, det bliver ved afstungen Gjentagelse taaleligt, ja tilsidst yder da denne Brammen med Magten et Slags Tilfredsstillelse. — Ligeledes naar vi

spørge: hvad lokker os meest til partisk Forkjærlighed? saa ville vi nok til vor egen Beskjæmmelse være nødte til at tilstaae, at det er Dientjeneriet, og hvad der til hører, hos de Undergivne. Det griber os desværre ved den svage Side, Skinnet af Hengivenhed og Orbdødelighed er en ikke uvelkommen Næring for vor Egenskærlighed, og forleder til den partiske Dom; thi vi tænke ikke noksom paa, at ogsaa det maa bringes med i Beregning, som vi ikke see og høre; ja der hører en mere end almindelig Fasthed og Reenhed til, hvis de Befalende ikke skulle fordærves ved de Undergivnes smigrende Dientjeneste. Derfor er i det borgerlige Liv os intet saa modbydeligt og forhadet, som netop en saadan Opførsel mod de Hoiere, fordi dens ulykkelige Følger overalt saa tydeligt træde os imøde. Og ligesaadan gaaer det desværre ogsaa i det huuslige Liv. Hvis de, der tjene os, vare eens, ubemærkede eller i vor Nærværelse; hvis de ikke søgte at vinde os ved noget andet, end ved redeligt at staae Husset bi: da vilde heller ikke det partiske Væsen saaledes vækkes hos de Svagere blandt os, og det vilde være lettere for Alle at bevise hvad ret og billigt var.

Men ligesaadan, mine Dyrebare! forholder det sig paa den anden Side; hvor Tilboieligheden til Partiskhed bliver synlig hos de Befalende, der bliver

naturaligviis ogsaa det indsmigrende Væsen vaft hos de Tjenende; de ville ogsaa bemægtige sig de Fordele, som Nogle fremfor Andre hofte deraf, og tænke ved sig, naar deres Herre ikke vil have det bedre, kunde de vel ogsaa yde ham Dientjeneste, for at faae Deel i det samme, som Andre; og faaledes kan lidt efter lidt den uskyldigste Redelighed forvandles til denne hykkelske Selvsyge. Og naar de Befalende engang have vœnnet sig til, mindre at regne paa den indvortes Lov og det indvendige Menneskes Glæde derved, naar de troe kun ved Frygt for deres personlige Ansæelse og deres Magt som Huusbonder at kunne opretholde den faste Orden, som bor herske i et christeligt Huusvæsen, da er det naturligt, at Lyst og Kjærlighed, eftersom de dog synes slet ikke at kunne gjelde noget, lidt efter lidt tabe sig hos de Tjenende, og derimod Mismod og fortrædent Sind mere og mere tage overhaand.

Saaledes forholder det sig, mine Elskede! og vi see, hvor let det er for hver Part at undskylde sig for sine Feil med den andens Feil. De Tjenende kunne sige, hvis vore Herstaber ikke vare partiske og ikke gjorde Magten gjeldende, saa vilde vi hverken være Dientjenere eller mismodige; og saaledes omvendt de Befalende. Men vi see ogsaa, hvorlunde

det umuligt kan blive bedre, saalænge dette skeer, og saalænge den ene Part vil bie med at bekjæmpe sine Feil, til den anden har aflagt sine. Men istedetfor paa begge Sider at vente, maa der begyndes paa begge Sider, og hver Part sætte sig for, at overvinde den andens Onde ved det Gode paa sin Side. Da vil ogsaa enhver af dem komme paa det Rene med, at, hvis han kun selv søger det Gode og heri ikke lader sig vildlede, ville ogsaa de andre derved paa det Virksomste drives til, ogsaa paa deres Side at fjerne alt Forstyrrende, og holde sig til det, som er Guds Villie.

Den anden vigtige Følge synes mig at være den, at naar vi iagttage Apostelens Forskrifter, vil der for dette det huuslige Livs Forhold igjen danne sig en almindelig Sædvane, ved hvilken da saa meget lettere hver Enkelt kan ledes til det Rette. Thi den Følelse have vi dog vel ved alle vore Forhold, at selv det meest exemplariske og fortræffelige, naar kun Enkelte hist og her udøve det, dog kun meget lidt standser Fordærvsens Strøm og kun frembringer meget flygtige Virkninger; men har en prisværdig Sædvane dannet sig, da ville deels den Enkeltes Feil mindre forstyrre det Hele, deels finder ogsaa den Enkelte lettere det rette Maal og bliver fastholdt ved de

bedre Exempler. Derfor føle ogsaa især med Hensyn til det her omtalte Forhold alle de, som elske det Rette, netop det saa smerteligt, at al fælleds Indretning og Skik paa dette Gebeet saagodt som er forsvundet, og at kun paa den ene Side en utilstrækkelig Lovs døde Bogstav hersker, paa den anden den desuden ganske ubundne Vilkaarlighed, der i ethvert Huusvæsen fremtræder i en anden Skikkelse. Naar vi nu spørge, hvorfra hidrører denne Mangel paa ligedannet Tugt og Indretning? saa tør vi vel svare, netop fordi hine Feil, som ere saa hyppige, fremtræde i saa mangfoldige Former. Thi det Mangelfulde er stedse mere broget og verlende i Formen, end det Gode. Naar vi fæste Diet paa alt det, hvorpaa vore Livsindretninger beroe: saa kunde der herske langt mere Overeensstemmelse i vore Huusordninger, i vor Følelse med Hensyn til det, der er ret og pænseligt mellem Huusbonde og Tyende. Men netop de Feil, som vi ifølge Apostelens Ord have paataalt, ere samtlige af det Slags, at den Enkeltes særegne Væsen træder formeget frem og fordrer formeget Hensyn, hvorimod Apostelens Forskrifter have til Diemeed, at fore dette tilbage i dets Skranker, paadet enhver maa have det fælleds Samlivs Hele, og hverken sig selv eller nogen anden Enkelt for Die. Derfor have hine

Feil opløst den almene fælleds Tugt og Sædvane, men disse Forskrifter maae igjen hidføre den. Tænke vi os, at alle Tjenende havde indgaaet en Pagt, som Herrens Frigivne at skye al Dientjeneste og med glad Hjerte at gaae ind paa alt, hvad der er nødvendigt og velgjørende for det Hele, og alle Befalende en Pagt, at bevise, hvad ret og billigt er og med sagtnodig Kjærlighed at benytte deres Anseelse: saa vilde der snart i vort Huusvæsen være saamegen overeensstemmende Lov og from pænselig Ordning, som der sommer sig for Bestanddele af det store guddommelige Huusliv; og uden paa nogen Maade at træde de uundværlige borgerlige Afstande for nær, vilde dog den Ulighed, der saa hyppigt fordærver dette Forhold, ved den lige christelige Aand saare meget holdes i Sfranker.

Det Tredie er endelig, at ligesom alle de Feil, Apostelen paataaler, hænge sammen deels med Usandhed deels med Ustadighed, saaledes bliver derimod ved Jagttagelsen af de apostoliske Forskrifter Sandheden og Albenhertigheden befordret, saavel hos begge Parter indbyrdes, som og hos hver enkelt mod sig selv, og kun derved kan lidt efter lidt den Sikkerhed og Tilforladelighed vende tilbage, hvis Fraværelse vi saa ofte smerteligt savne. Thi saalænge endnu Gen i et

saa noie Forhold søger at skjule sig for den anden eller at skuffe ham, kan det ikke være sundt og varigt. Forventninger blive vakke eller Forhaabninger smigrede, som siden ikke gaae i Opfyldelse, og dette avler meest Rjede og driver til at forsøge, om det andetsteds gaaer bedre. Men vender først Sandheden tilbage, har enhver en fast Grund og bliver han ifølge Apostelens simple Forskrifter stedse fort tilbage til det samme: da først kan Tilliden fremspire og Tilboieligheden udvikle sig til, hellere at holde fast paa, hvad man kjender, end paa det Uvisse at knytte nye Forhold. Og er først enhver, der mener det redeligt, sikker paa en længere Virksomhed i et saadant Forhold: saa faaer han først Lyst til efter Gvne at mage Alt stedse bedre og skønnere, og saameget muligt at udjævne og fjerne alt det Enkelte, der kunde bringe Forstyrrelse.

Og lader os derfor nu ved Slutningen af Dagens Betragtning komme tilbage til det, hvorfra allerede den forrige gik ud, at vi nemlig ogsaa i dette Forhold fortrinligviis bør ansee os som Christi Frigivne og som vor himmelske Herres Tjenere. Det klinger rigtignok ikke saa stort og oploftende, som naar Skriften taler til os om Guds Børns Herlighed og Frihed; men hiint er et ligesaa stort og betydningsfuldt

Ord, og begge hore nødvendigen sammen. Hvor Talen er om ret at nyde vort ved Christum gjenoprettede Forhold til Gud, der skulle vi gjøre Fordring paa alle et Barns Friheder og Herligheder. Men hvor det kommer an paa vor Gjerning i Verden, paa Guds Bünbjerg, som vi skulle dyrke, der træder det frem, at Han er Herre og vi hans Tjenere. Men uden denne Gud velbehagelige Virksomhed, den vi som Tjenere og Trælle udøve, er heller ikke hiin Salighed til, hvorved vi som Born glæde os. Derfor er det nu ogsaa en vis Anordning af Gud, at intet menneskeligt Samfund kan bestaae, uden at Billedet af hele Menneskenes Forhold til Gud derfra træder os imøde; og saa maae vi med Rette ogsaa betragte og behandle de Tjenendes Tilstand i det huuslige Liv som et Sindbillede paa hiint almindelige Forhold. Ere vi derhos stedsse opfyldte af vort Forhold til Gud og Frelseren; glæde vi os derhos over ved Christum at være befriede fra den eneste trykkende Trældom, som det opad stræbende Sind kan føle, og føle vi, at vi netop derfor, enten saa Stort eller Smaat her er betroet os, ikke kunne være andet end den Herres Trælle, der bruger alle sine Tjenere til at bygge Guds frie Borns Rige paa Jorden: da ville vi ogsaa glæde os over, at vi alle, uden at udvortes og borgerlige Forhold be-

grunde nogen Forskjel, kunne være Uddelere af den guddommelige Naade og aabenbare og meddele Følelsen af et ved Christum frigjort Liv. Men den som vil dette, han vil ogsaa i alle det jordiske Livs Forhold og Stillinger holde fast ved det høiere Standpunkt, som den Christne aldrig skal tabe af Sigte; og da vil med alt andet ogsaa dette Forhold danne sig saaledes velbehageligere for Gud, som det sommer sig dem, der høre til een Christi Menighed. Amen.

VIII.

Om den christelige Gjestfrihed.

Mine andægtige Venner! Vi have i en Række af Betragtninger under Veiledning af den hellige Skrift stillet os det Væsentlige i det christelige Huusliv for Die; og ligesom vi vel Alle, den Ene hist den Anden her, deri ere blevne opfordrede til alvorlig Eftertænken, saaledes haaber jeg, ville ogsaa disse Betragtninger have givet os Alle Leilighed til at prise Gud for den Naade, han i alle vort christelige Huuslivs Forhold har viist os. Thi i Sandhed, naar vort Huusvæsen er saaledes indrettet, som Guds Ord forlanger; naar hvert Forhold bliver opfattet i Troen som guddommelig Indstiftelse og som væsentligt bidragende til Opdragelsen for Guds Rige; naar netop derfor Kjærlighedens Aand hersker overalt deri, og enhver udfylder sin Plads i Huset, paa det han maa fortjene sin Plads i Guds Rige: da er en saadan Forening,

mere end det enkelte, selv meest fuldendte Menneske kan være det, et Guds Tempel, hvori Guds Aand boer; og om dem, der høre til et Huusvæsen, som svarer til dette Billede, kan man med Rette forudsætte, at de ere hinanden nok, og at de, fulde af den Følelse, hvor naadig Herren beviser sig mod dem og stedse fremmer og forherliger deres Opbyggelse, heller ikke kunne have nogen Trang til at træde ud af deres skønne Kreds. Men Mennesket skal ikke leve for sin Trang alene; og især ere ogsaa vi Christne i en egen Betydning et Folk af Brodre, netop for at vi ogsaa i det huuslige Liv, paa mangehaande Maader ængere forbundne med hinanden, skulle prise Gud, enhver ogsaa for det, han har gjort mod den Aanden. Ligesaa lidt altsaa som den Enkelte, der ogsaa af denne Grund kaldes et Guds Tempel, skal tillukke sig og skjule sit Lys, men lade det skinne, for at den i ham boende Guds Aand kan sees og prises, saa skal endnu mindre en større Deel af Guds Stad, der for at skinne vidt omkring er bygget paa det hellige Bjerg, og mindst en saa høit benaadede Deel, som et christeligt Huusvæsen, skjule sig, men i Følelsen af sin Rigdom paa guddommelig Naade være beredt til ogsaa at overrække andre denne Naade, paa det Gud maa vorde forherliget. At nu et

Huusvæsen ikke aflukker sig for den øvrige Verden, at det i Forbigaaende optager Andre i sig og underholder Forbindelser udenfor, det finde vi overalt, hvor blot den menneskelige Slægt har hævet sig over den første Naahed, det er den Gjestfrihed, som Menneskene i ængere og videre Kredse øve mod hinanden. Hvis nu dette er et almindeligt Træk, hvorved den broderlige Kjærlighed blandt alle Menneskehedens Folk og Slægter giver sig tilkjende i sit hele Omfang, og vi dog vide, at intet naturligt bliver undertrykt ved den guddommelige Raade, men alt forædlet og gjort aandigt; saa maa der ogsaa gives en Gjestfrihed for Christne, men som grundet paa den Bevidsthed, at ethvert christeligt Huus er et Guds Tempel, vil bære et andet Præg og aabenbare det christelige Livs høiere Aand. Saa lader os da ogsaa desangaaende endnu høre Skriften, og tage til Hjerte, hvad den siger os.

Cert. Hebr. 13, 2.

Glemmer ikke Gjestfrihed, thi ved den have Høje, uden at vide det, herbergeret Engle.

At den hellige Forfatter, hvem disse Ord tilhøre, ogsaa vil have Gjestfriheden, der alt i den jødiske og hedenske Verden gjeldte for en Dyd, opta-

get med i det christelige Liv, det finder vel enhver selv ud af disse Ord; men deels synes heri ikke at være udtalt noget etendommeligt ved den christelige Gjestfrihed, deels vil vel den Bevæggrund, som Forfatteren tilføier, forekomme Alle fremmed og uanvendelig for os, eftersom ingen af os kan gjøre sig Haab om, at der i Udøvelsen af Gjestfriheden skulde hændes ham noget Overmenneskeligt. Men med dette Sidste forholdt det sig allerede dengang, da dette Brev blev skrevet, ligesom nu. Englene aabenbaredede sig heller ikke mere, ja Fortællingerne om deres Aabenbareelser hørte ogsaa kun til Sagnet fra en længst forsvunden Tid, hvis Grindring rigtignok ved særegne Foranledninger paa en vis Maade blev opfrisket i den første Begyndelse af Christendommen, men aldrig saasuart var den christelige Kirke grundlagt, før ogsaa Tingenes naturlige Gang igjen overalt indtraadte. Dengang allerede kunde altsaa heller Ingen mere bogstaveligen haabe at herbergere Engle, naar han var gjestfri, som da overhovedet, eftersom Exempler af dette Slags selv i de hellige Bøger forekomme saa sjældent, dette aldrig kunde blive en almindelig Bevæggrund. Desaaarsag er det vel tydeligt, at vi her ikke tør blive staaende ved Bogstavet. Og naar vi nu spørge, hvad vel Forfatteren har villet fremstille

under dette Billede, og derhos betænke, at Englenes Forretning deels bestod i at bringe guddommelige Velgjerninger og Beskyttelser, men deels ogsaa i at forjætte og give Forbilleder af Verdens kommende Frelser: saa ville vi vist i disse Ord finde den christelige Gjestfrihedens eiendommelige Væsen tydeligt nok betegnet.

I. Det Første nemlig, hvori dette tilkjendegiver sig, er det, at den hellige Forfatter ved sine Ord for en menneskelig Sædvane og Brug, der overalt har en kjødelig Begyndelse, opstiller et aandigt Maal; og det er jo Christendommens Væsen, at gjøre alt det Kjødelige aandigt.

Thi et aandigt Maal er vistnok antydet ved denne Bevertning af Engle, eftersom selv, naar de ifølge den hellige Skrifs Fortællinger kun viste sig for at forjætte et timeligt Gode eller advare for et timeligt Onde, Omgangen med guddommelige Sendebud dog var et aandigt Forhold, en guddommelig Raade, hoiere end det timelige Gode, for hvis Skyld de kom. Men Gjestfriheden har overalt i det menneskelige Samfund en kjødelig Begyndelse. Saa snart nemlig hiin raac Tilstand er forsvunden, i hvilken enhver behandles fiendligt af den, der ikke umiddelbart horer til ham; saa begynder ogsaa den naturlige Mildhed

at udvikle sig mod dem, som ved Ulykke ere jagne fra Hjemmet, eller som ved særegent Kald eller indre Drift ere bragte til at drage ud; disse saavel som hine synes at være trængende til Hjælp og forladte, og en saadan Medfølelse driver velvillende Mennesker til venlig og hjælpsom Modtagelse. Jo mere nu Menneskenes selskabelige Forhold udvide sig, desto mere forsvinder rigtignok hiin Trang; thi jo mere de Foranledninger foreges, som drive Mennesket fra dets Hjem, og det for største Deel af Lyst til Fordeel og Binding, desto mere nødvendigt bliver det at gjøre saadanne Foranstaltninger, at den just ikke fattige Vandrer, selv i den største Graastand fra sit Hjem, ikke blot kan tilfredsstille sine Fornødenheder, men ogsaa forskaffe sig Livets Behageligheder, uden at tage sin Tilflugt til fremmed Gæmildhed. Paa den Maade adskilles altsaa det, som fordem var eet og det samme: Velgjørenhed mod de Trængende og Gjestfrihed mod de Fremmede. Men selv i alle senere Former af denne sidste see vi en Forbindelse vedligeholdt med hiin oprindelige, kjædelige Begyndelse. Thi der kan vel ikke være mindre Tale om en udvortes Trang, end naar kristelige Huusfædre, der paa een eller anden Maade staae i noiere Forbindelse, gjensidigen modtage hinanden og Tilhørende i deres

Huus; og dog vil selv der ikke letteligt den legemlige
 Bedersvægelse fattes, var det end kun for ligesom at
 bringe hiin Giestfrihedens første Oprindelse i Grin-
 dring. Og saaledes har det stedse vedblevet at være i det
 Væsentlige, skjøndt til forskellige Tider og hos forskellige
 Folk i forskjellig Grad; og naar Forfatteren af vor
 Tert for den christelige Giestfrihed, under Billedet af
 Engles Bevertelse, opstiller os et aandigt Maal, saa
 har det dog vist ikke været hans Hensigt, at berøve
 den hiin kjedelige Begyndelse og Indledningspunkt.
 Thi ogsaa Englene i hine gamle Fortællinger bleve
 beverte hos Loth og Abraham, og netop i deres
 Taler over Borde indblandedes de hjælperige Advarslar
 og de trostelige Forjættelser. Ja selv Frelseren see
 vi ikke blot ved hiint Bryllup, hvor de fattedes Wiin,
 at forvandle Vand til Wiin, men ogsaa paa andre
 Soitidsdage see vi ham snart bedes til Giest af Fol-
 kets Dverste, snart ogsaa hos Benner, hvor han da
 var Festens egentlige Midtpunkt, og stedse udviklede
 der sig en Fylde af Lærdom og aandig Nydelse af
 den legemlige Bevertelse. Vi føle vel ogsaa Alle, at
 hvis Nogen fordrede, at den christelige Giestfrihed
 skulde fjerne alt det legemlige fra sig, vilde han der-
 ved ogsaa undergrave det aandige. Thi den Sinds-
 stemning vilde undertrykkes eller dømpes, af hvilken

den frieste og muntreste aåndige Nydelse i den selskabelige Samværen alene pleier at udvikle sig. Kun er det Regelmiges Forhold til det Aandige, ligesom det allerede i sig selv maa være saare forskjelligt ifølge Tid og Sted, ikke overalt lige priseligt; og vi ville ikke nægte, at man i vor Tid ogsaa især siger vort Folk paa, at i alle Giestfriheds-Betvísninger det Kjødelige, mere end nødvendigt, fremtræder, og man klager ofte over, at det selskabelige Liv hos os, mere end det andetsteds er Tilfælde, derved besværes. Men det er vel ikke let at domme i disse Sager. At det Kjødelige til en vis Grad udbreder sig i Selskabeligheden, kan være uret, naar det overskrider Huuslivets Forhold, naar den store Regel for det christelige Liv tillige overtrædes, at enhver skal have noget at meddele den Trængende; men det er umuligt at sige noget almindeligt til at bestemme Graden. Thi i og for sig synes det Rigeligere i den udvortes Side af Giestfriheden ikke at hindre, at jo det aandige Maal kan naaes, idet jo Frelseren selv var behjælpelig til at det kunde gaae rigeligere til der, hvor man ogsaa beverteede ham, uden at vide hvo han var. Ogsaa berette Evangelisterne, hvorlunde Herren paa Steder, hvor det gif rigeligt til, ikke blev forhindret i at tale undervísende og at virke paa Gemytterne, hvem

Meningen af hans Tale, midt under de festlige Tilberedelser, dog ikke undgik. Og om Frelseren ved saadanne Leiligheder end ofte yttrede sig dadlende mod de Riges Gjestfrihed paa hans Tid, saa er det dog ikke egentlig Overflodigheden, han dadler, og hans Tausshed taler ligeledes for, at der desangaaende ikke godt kan bestemmes noget almindeligt. Den eneste Regel i dette Tilfælde bliver altsaa det, som saa tydeligt ligger i vor Tertes Ord; vi skulle være gjestfrie, for at vi ogsaa kunne herbergere Engle.

All Gjestfrihed skal nemlig sigte til aandigt Samqvem og aandig Nydelse, og alt det Udvortes og Kjodelige skal kun tjene dette Diemeed. Overalt, hvor vi see, at der slet ikke tænkes paa, om og hvorledes en aandig Nydelse kunde fremkaldes, der er alt i Forveien det eneste, en Christen værdige Maal for al Selskabelighed forfeilet, og selv de simpleste ydre Anstalter forekomme os allerede som bortodslet Kraft og Tid. Overalt hvor Opmærksomheden udelukkende og ængsteligt er henvendt paa det Ydre, hvor Forsængeligheden lægger an paa, at bryste sig med søgt Ziirlighed eller overlæsset Pragt, eller hvor der under en hvilkensomhelst anden Skikkelse aabenbarer sig en Tænkemaade, der fornemmelig holder sig til det Kjodelige, og ikke ene og alene betragter det som Middel

til et høiere Diemeed, og som Grundlag til en aandedig Meddelelse: der maa hver den, der søger det Aandedige, seke sig ængstet og trykket; Aandens fortsatte Bevægelser blive standsede, og det høiere Maal for al forstandig Selskabelighed maa nødvendigviis forfelles. Hvo kunde ogsaa i denne Anledning tænke paa vor Tertens Ord, uden at sige til sig selv, hvis ogsaa de fromme Patriarcher, som beverte de Engle, kun havde villet kildre Sandserne eller prunket med deres Rigdom, saa vilde Herrens Engle vist enten slet ikke taget ind hos dem, eller ogsaa Forjættelsens Ord vilde være forstummet i deres Mund. Eigesaa dan søge allerede nu alle de Bedre blandt sædelige Folkeslag, men endnu mere alle Christne, som kun dvæle gjerne der, hvor troende Menneskers aandedige Velværen aabenbares og kan fremmes, alle disse søge, saavidt det kun nogenlunde kan forenes med deres ydre Forhold, at losrive sig fra alle saadanne selskabelige Kredse, i hvilke det Aandedige bliver undertrykt af det Kjødelige. Thi hvis det allerede er en almindelig Følelse, at den sandfælige Nydelsessyge doder Aanden, og at en Overvurdering saavel af det, som oprindeligen kun skal tilfredsstille legemlige Fornødenheder, som og af det, der kun som Vorgen for en sikker Velstand har Værdi, forstyrer og hemmer den

aandige Meddelelse; hvis der allerede overalt bliver flaget over det Uglædelige i mange, ja i de fleste større selskabelige Sammenkomster, især af den Grund, at de blive sammenbragte mere af ydre Hensyn, end at man tog til Overveelse, om og hvorledes maaskee eet eller andet Aandigt skulde kunne trænge igjennem den glimrende Brimmel: hvor meget meer maa en saadan Art af Selskabelighed forekomme den sande Christen kun som en fordreiet Gsterligning af den sande Gjestfrihed, hvori han ikke uden Vebreidelse kan deeltage. Thi omendskjøndt hans aandige Liv trives ved enhver uskyldig Glæde: saa forudsætter dette dog stedse en reen Samvittighed; men ethvert aandløst Drab af Tiden besmitter nødvendigviis den sande Christnes Samvittighed. Og om han end gjerne foier sig efter den herskende Skik, for ikke at tabe sit Standpunkt i det fælleds Samliv og med dette tillige sin Indflydelse paa Andre: saa er det dog stedse en dyrebær Plikt, lidt efter lidt at lempe enhver Skik saaledes, at den kan stemme sammen med vort aandige Liv og være dette til Fremme. Lader os saaledes hver i sin Kreds anvende vor hele Indflydelse — jeg udtaler denne Opfordring i Almindelighed, thi der er intetsteds Mangel paa Misbrug og Udartning af Selskabeligheden, kun fremtræde de i

forskjellig Skikkelse i de forskjellige Kredse af Selskabet, — saaledes, at det kjødelige intetsteds hersker alene, eller fremtræder som det Maal, hvorefter saavel Gens eget Livs Værd som den Evne at bidrage til Andres Velbefindende bliver afmaalt. Glemmer ei at være giestfrie, men saaledes at I ogsaa kunne herbergere Engle, at alt Aandeligt ogsaa let maa fremblomstre under Eders Tag; og at om end hine Tidens Genfoldighed ikke kan gjensødes, om hvilke vor Text minder os, dog den kjødelige Side af Giestfriheden overalt maa blive ført tilbage til eller opretholdt i hiint Maadehold, ved hvilken en til det Aandige henvendt Sands aabenbarer sig.

II. Den anden Regel, som ikke mindre klart udtales i vor Textes Ord, er denne, at der i Giestfriheden skal avles en Berøvelsvirkning af aandelig Meddelelse og Modtagelse; thi Pine, der vare saa lykkelige at herbergere Engle, modtog dog, idet de gavede, de modtog mere, end de nogenstunde formaaede at give, og de beholdt for deres hele Liv noget Stort og Uforglemmeligt tilovers. Men i et kristeligt Huusvæsen skal Giestfriheden begynde med at give og meddele, ogsaa i aandig Betydning; den fremgaaer af den Bevidsthed, at et Saadant er tilstrækkeligt og fuldstændigt i sig selv, den er en Be-

stræbelse for at aabne og meddele sig, for at ogsaa
 Andre maae kunne see af den Fylde af aandig Sund-
 hed, Kraft og Ynde, som ved Guds Naade er dan-
 net i den, og vederqvæge sig derved. Saaledes for-
 holdt det sig ogsaa med hine af Gud velsignede Mænd
 i det gamle Testamente. De aabnede deres Huus
 for de Fremmede og kappedes om at herbergere dem,
 fordi de vel folte, hvormeget deres fromme Huusvæ-
 sen var forskjelligt fra de for det Meste raae, afgudiske
 og fordærvelige Mennesker, blandt hvilke de levede:
 derfor kom de hinanden i Forkjøbet med at optage
 Fremmede hos sig, forat disse foruden den legemlige
 Velgjerning, som ogsaa andetsteds hos ligesaa Velha-
 vende kunde være blevet dem tildeel, ogsaa kunde
 nyde en aandig Vederqvægelse, idet der blev dem
 aabnet fortrolig Adgang til et Huus, der i en saa
 udmærket Betydning var et Herrens Tempel. Og
 netop med denne Bestræbelse begynder ogsaa den chris-
 telige Gjæstfrihed. Vistnok leve vi ikke blandt Afguds-
 dyrkere og Ryggesløse, og hvormeget vi end ofte klage
 over Verdens Fordærvelse, saa staaer dog intet chris-
 teligt Huusvæsen i saadan Omgivelse, som Loth i
 Sodom; tvertimod skulle vi ansee alt det, der kan
 retfærdiggjøre hine Klager, kun som Undtagelser eller
 flygtige Pletter i den christelige Verden. Dog for

vor Gjestfrihed behove vi heller ingen saadan Sammenligning, men Enhver skal udove den fra et aandsigt Synspunkt i sin Kreds og efter sine Forhold, først og fremmest mod saadanne, som slet ikke paa nogen anden Maade kunde sive den guddommelige Naades Fuldstændighed, som den aabenbarer sig i et kristeligt Huusvæsen, men dernæst skal ogsaa enhver Familie ligeledes udove den mod andre Familier, i Følelse af at den bør afgive noget af sin Kjærligheds og Venligheds Skat, som ingen anden i den Grad finder hos sig selv. Thi det er den billige Fortrosthing, hvoraf ethvert kristeligt Huusvæsen maa være gjennemtrængt, at Guds Naade paa en eiendommelig Maade forherliger sig i enhver; og var dette ikke saa, da vilde ogsaa den hele kristelige Kirke være et saare kummerligt Væsen.

Det er altsaa dette, hvormed den kristelige Gjestfrihed overalt blandt os skal begynde. Begynder den anderledes, ere Munterhed og Glæde ikke hjemme i Huset og skulle de først vækkes og oplives ved venlige Gjester; er det en Trang paa kunstig Maade at skabe en større Kreds, fordi den naturlige mindre ingen Tilfredsstillelse yder; vil man i den større forglemme Utilfredsheden og Bekymringen, som i den huuslige steds igjen fornyes; saa kan deraf ikke frem-

gaae nogen af Gud velsignet Gjestfrihed, men kun et tomt Skin, som udarter til sandselig Overdrivelse; og det vilde være bedre først at holde sig rolig, og indensfra ved Bod at helbrede sig. Thi kun det Huus kan ved sin Gjestfrihed stifte Velsignelse, som, naar det aabner sig, kan fremvise Guds Børns himmelske Fred og Lyksalighed, paa det en glad Taksigelse ogsaa fra andre Hjertes kan opstige til Gud for det Gode, som boer deri, og paadet det kan vise sig, hvorlunde netop derved, at enhver ved sin velsignede Plads i Huusvæsenet er lykkelig og ivrig i den aldrig trøttede Virksomhed, som den anviser ham, tillige endnu en Kraft udvikler sig og en Drift opstaaer til ogsaa at række Andre et Gud velbehageligt Glædesbæger.

Denne aandige Meddelelse altsaa er og maa være Maalet for al christelig Gjestfrihed, hvis vi ikke ville komme i Fare for at henfalde til en fordærvelig sandselig Nydelsesfyge. Men idet den hellige Forfatter siger, „Værer gjestfrie, thi derved have Nogle herbergeret Engle“: saa minder han om, hvorlunde de, som udøve Gjestfriheden, skjøndt de uden Egennytte kun ville meddele noget Aandigt, tillige selv modtage noget Aandigt. Ligesom hiint er den Drift, hvoraf de besjæles i det selfkabelige Liv: saaledes er dette den Velsignelse, som deraf falder tilbage paa dem selv. Vi vilde

jo heller ikke være et Folk af Brødre, hvis dette ikke fulgte af sig selv, endog uden saadanne særegne guddommelige Tilskikkelser, som Englenes Aabenbarelser i hiin Tid vare. Thi idet vi kalde hinanden Brødre, saa udtale vi derved en naturlig Liighed, trods alle personlige Forskjelligheder, ikke blot dem, der opstaae af de menneskelige Indretninger, men ogsaa dem, der umiddelbart komme fra Gud, der jo fra først har skabt og begavet enhver paa forskjellig Maade. Og ikke alene Liigheden udtale vi men ogsaa Kjærligheden, for hvilken det vel stedse bliver saligere at give end at modtage, men for hvilken det ogsaa er saligt at modtage, især det Aandige, og det saaledes at begge Dele stedse mere og mere komme i Ligevægt, jo inderligere og fuldkomnere den sammensmeltende Kjærlighed selv er. Naar vor Text derfor kun kunde sige, „mange have herbergeret Engle“: saa kommer det deraf, at det ikke var forundt hine gamle Fædre at leve blandt et saadant Folk af Brødre i Aanden. Blandt os kan og skal dette være almindeligt. Thi ligesom det vilde være et ondt Tegn, hvis et kristeligt Huusvæsen, naar det aandigt aabner sig, ikke kunde give noget mere og skønnere, end det kan modtage af een eller anden Enkelt: saaledes vilde det være et farligt og med hiin broderlige Liighed uforeneligt Hovmod, hvis

vi ikke ligesaavel, idet vi give, havde det Dnske ogsaa at modtage, som ogsaa den Tro, at enhver Broder i Herren ogsaa har en aandig Gave at tilbyde os.

Og ville vi vide, hvad det Bedste er, som vi kunne modtage: saa behøve vi kun at spørge, hvad der hændtes hine Patriarcher, som herbergerede Engle. Hos Gen vakte Englen et glædeligt Haab, at et Gode endnu skulde vorde ham tildeel, hvilket han, skøndt det var ham forjættet af Gud, dog næsten allerede havde opgivet. Den Anden, der som Fremmed levede blandt en aldeles ryggesløs og vanartet Slægt, fik ved de Engle, han herbergerede, i rette Tid et Udvarfelsesord, at han skulde unddrage sig Samlivet med disse Onde, over hvem Guds Bredde snart vilde bryde løs. Dette var rigtignok enkelte og ganske særegne Tilfælde, men desuagtet gjenfinde vi i begge det Almindelige, som fra Tid til anden er os Alle fornødent, og som lettest ydes os ved Udøvelsen af Gjestfrihed. Hvor reent og trofast end et kristeligt Huusvæsen holder sig, Bekymringerne finde dog ogsaa her en Indgang, udbredte overalt snige de sig ogsaa paa een eller anden Maade ind i denne Helligdom. Hvis det ikke netop er de jordiske og legemlige, saa gaaer det saaledes til, at, jo mere vort aandige Liv skjærpes og vor Synskreds udvider sig, desto mere Godt blive vi vaer,

som vi endnu føle os langt fra, saa at vi mene ikke at kunne naae det, men at samles med vore Fædre, selv endog før vi have seet blot Begyndelsen dertil; og jo mere ved tiltagende Erfaring alt det Smaalige og Billedende i Verden træder os imøde, desto mere troe vi at maatte opgive allerede fattede og i tidligere Tider med Glæde nærrede Forhaabninger. Mangen Forjættelsens Son vil ikke komme, og det bedrøver os. Thi hvad der saa end opstaaer af opgivne Forhaabninger, en ligegyldig Given Slip eller en skrantende Længsel, eller en utaalmodig Bitterhed, der smerteligt foremaler sig, hvad der ikke meer er at vente, — stedse bliver Livets glade Stemning forstyrret. Da maa altsaa fra Tid til Tid et trosteligt Ord med guddommelig Forjættelse træde ret midt ind i Livet; et mere glad stemt eller mere roligt beskuende Gemyt maa høre os, og ved en glædeligere Udsigt i Fremtiden, end vi selv kunne udfinde, lette Bekymringen, om end ikke ganske borttage den. Det er dette, som den aandige Side af Selskabeligheden skal yde; saaledes skal Egevægten gjenoprettes i den Sjæl, hvor den var forstyrret, og det hendaanende Liv ved gjenvaakt Forhaabning erholde et nyt Sving, saa at tillige den glade Fortrosthing vender tilbage, og vi ligesom Abraham kunne bede til Gud, at han for de Retfærdiges Skyld

ogsaa maatte forskaane de Ugudelige. Svo skulde ikke ofte have erfaret, at den muntre, selskabelige Samtale, den lette Berel af forskjelligt opvakte Gemytter heldigere har bevirket dette, og sikkrere truffet den beroligende Tone, end den alvorlige Gftertanke og den dybsindigste eensomme Betragtning; og hvem dette er vederfaret, han har huset en Guds Engel. — Men trænge vi ikke ligesaa meget til Advarselordet, som Engelen bragte Loth? Det vilde være en uretsfærdig Klage, hvis ogsaa vi vilde sige, at vi levede blandt en forvendt Slægt, ligesom hiin. Det var det samme som at miskjende Guds Rige, der er stiftet blandt os, hvis vi stedse vilde sukke over, at Jorden ogsaa nu ikke var andet end en Jammerdal. Saadanne Klager skulde ikke opkomme, en saadan Yttring i Folelsen skal ikke forbittre den Christnes Liv. Men desuagtet føle vi nok, at Guds Riges Medlemmer og denne Verdens Børn endnu altid leve blandede med hinanden, og at ikke alle, som dele Navn og Tegn med os, ogsaa af Hjertet høre til de Christnes Samfund, som de beskjende sig til. Naar vi derfor uden Betænkning hengive os til mangeslags Mennesker, drage mangehaande Farer sig sammen om os, og kunne pludselig hilde os. Gre vi selv tilgjængelige for Sorgen: hvor let kunne da herskesyge og listige Mennesker smitte os

med deres mistænkelige Klogskab. Gives der Stemminger, i hvilke ogsaa vi ere udsatte for, at den kjædelige Side af Livet overdøver det Aandige: hvor let kan det da skee, at Mennesker, som kun søge det Jordiske, bemægtige sig os, stedse sætte sig fastere i vor Kredss, lidt efter lidt fortrænge af samme dem, som ved Lighed i Tænkemaade egentlig høre til os, og idet de udøve et fordærveligt Exempels Magt over os, stedse lokke os længere bort fra den uskyldige, Gud velbehagelige Munterhed. Denne Fare synes meest at opstaae af Sindets gjestfrie Tilgjængelighed; men have vi kun stedse det Ord i Minde, at det ikke kan fattes den rette Gjestfrihed ogsaa stundom at huse Engle, saa finde vi netop i den ogsaa Hjelpen meest paa rede Haand. Thi da vil det være vor faste Villie, at holde vor selskabelige Kredss reen, efter som Guds Engle vist ikke indtræde, hvor Synden pleies, men kun til Guds rene Indlinge; den Følelse vil aldrig forlade os, at vi ikke maac dele noget andet med de Onde, end hvad der uundgaaeligt fremgaaer af bestemte Forhold, som vi ikke kunne beherske eller omdanne, og at Afdgangen til vor fortrolige Glædes Kredss ikke tilkommer dem. Men er det vor faste Villie at vogte os for enhver altfor noie Forbindelse med forføreriske Mennesker, og fra vort Selskabslys

at fjerne det, der især hidlokker Saadanne; da vil Gud ogsaa bevare os for farlige Bildfarelser, at ikke maaskee en allerede uddrevet ond Aand indtræder hos os, og slaaer sig til Ro i den til Glæde festligt smykkede Sjæl; men naar vi stedse meest søge at drage de Eigesindede, der ønske at hente Lærdom af og vederqvæge sig ved det samme Gode og Skjonne, som vi, ind i vor Kreds, saa vil Han af disse opvække saadanne, som advare os for truende Farer, og da have vi til vor Frelse og vor Redning herberget Guds Engle.

I samme Grad altsaa, mine Elskede! som hine Sagn ere svundne, at Engle fordem ikke sjelden kom ned til Menneskene og lode sig tage til Gæste af dem, for at bevare og styrke dem for Himmelen, i samme Grad føle vi, at vi i nærværende Tingenes naturlige Orden skulle være hinanden Guds Engle, og at hans Aands Kraft derfor boer iblandt os, for at vi kunne vorde dette for hinanden. Ja ligesom Herrens Engel dengang viiste sig for Guds Indlinge ikke blot ved den eensomme Bøn og ved det smertelige Offer, men ogsaa medens de i magelig Rolighed sad under deres Figentræ, ventende paa venlige Gæster: saaledes skulle ogsaa vi trøste, undervise, opløste hinanden, ikke blot i Andagtens eller Sorgens høiti-

delige Timer, men ogsaa i den selskabelige Roligheds og Glædes lettere Dieblikke. Og paa hvor mangfoldig Viis kunne vi ikke dette, uden dog paa ængstelig Maade at omstemme den eiendommelige Tone i dette Livsgebeet. Hvor I ved eders Hjertes grundige Glæde og Tillidsfuldhed overvinde en ængstende Stemning hos en Anden; hvor I ved et træffende Ord opløse en Forvirring i Følelsen eller Domme-kraften; hvor I ved en let men sikker Vending drage Spøgen bort fra det Strafværdiges Grændse, oprettholde Munterhedens Samfund med Livets høiere Gehalt, og i den skyldfrie jordiske Nydelse holde den aandige Længsel vaagen: der have I overalt vist eder som Guds Engle. Og alt dette skal og kan jo i de Christnes selskabelige Liv ikke være noget sjældent. Lader os kun steds mere og mere befrie os for de trykkende og for det Meste aldeles unyttige Lænker, som vi i denne Betragtning have paalagt os, for at, naar alt Fremmed og Forstyrrende er fjernet, de kunne leve desto gladere med hinanden, som høre til hinanden formedelst den Lands Lighed, der opfylder dem, og den Kjærligheds, der besjæler dem: da ville vi ogsaa i vort selskabelige Liv være ligesaa velsignede, som hine Patriarcher vare. Da aabenbarer sig for Enhver et trostende eller adva-

rende Guds Sendebud, naar han trænger dertil; og i Modsetning til hiin gamle Historie, hvor Menneskenes største Bestræbelser bleve forstyrrede derved, at Herren forvirrede deres Sprog og splittede dem ad, vil da ad denne Vej, fra Menneskenes mindre Forbindelser, fra de enkelte huuslige Kredse og hvad der umiddelbart pleier at knytte sig til disse, mere og mere udbrede sig en skjon Forstaaelse mellem Nanderne, en fri, hjælperig Umgængelse. Alle ville, idet de forstaae de samme Tegn og tale det samme Sprog, med forenede Kræfter arbejde paa det fælleds Bærk, og Enhver vil, naar han kommer og gaaer, naar han venligt giver og modtager, i de muntre og dog betydningsfulde Livets Dieblikke møde sin Broder som Herrens Engel. Amen.

IX.

Om den christelige Velgjørenhed.

Mine andægtige Tilhørere! Da jeg nyligen taledede med eder om den christelige Gjestfrihed, bragte jeg i Erindring, hvorlunde Gjestfriheden næsten overalt oprindelig har beroet paa, at de, som langt fra deres Hjem vare drevne til fremmede Lande, i hver Henseende befandt sig i en hjælpeløs Tilstand. I hine tidligere Tider altsaa var Gjestfriheden, som tog sig af den Landsflygtige, og Velgjørenheden, som tog sig af den hjælpeløse, meestendeels eet og det samme. I vor Tid ere begge meget adskilte fra hinanden; den selskabelige Gjestfrihed kan fra sin kjædelige Begyndelse ile lige til sit aandedige Maal, Velgjørenheden bliver for det Meste staaende umiddelbart ved det Begyndelige, og naar vi i Gjestfriheden meest have at gjøre med vore Eigemænd, saa gjør Velgjørenheden for størstedelen saadanne Brødre til sin Gjenstand,

hvilke i mange Henseender staae bag os i større Fræ-
 stand. Men begge disse Dyder ere selv i vor Tid
 endnu beslægtede. Thi vi føle meget vel, at saafremt
 det Legemlige dog ogsaa er uundværligt for Gjestfriheden,
 har enhver kun Ret til at være gjestfri, saafremt han
 tillige ikke lader det fattes paa Belgjorenhed: og den
 som var velgjorende, men slet ikke gjestfri, angaaende
 ham ville vi dog tvivle, om hans Belgjorenhed var
 den rette. Og paa ligesaa naturligt Maade fremgaaer
 saavel det ene som det andet af et velordnet Huus-
 væsens christelige Aand. Thi intet Saadant bestaaer
 nu for sig og ved sig alene: Livets Hjælpemidler fin-
 des kun i den almindelige Forbindelse og Omgang;
 og til jo flere Sider denne udbreder sig, jo større
 Fylde af Gie og Guds Mennekkets Herredomme over
 Jorden avler, desto større Ulighed i Mennekkenes ydre
 Tilstand opstaaer og fornyes overalt, og i denne
 Ulighed avles Belgjorenheden ganske naturligt hos
 Alle, som endnu ville være nogenlunde retfærdige.
 Forholdsmæssig ringe er dog altid Antallet af dem,
 som med Hensyn til det ydre Liv ere saa heldige
 fremfor Andre, at deres Velstand synes sikket mod
 alle de mennekkelige Ting's Omskiftelser; de Fleste ere
 næsten altid saadanne, som rigtignok lettelig troe, at
 de have mindre, end der tilkommer dem, men dernæst

ogsaa igjen maae tilstaae, at de have erhøldt mere end Andre, af hvilken vaklende Bevidsthed de netop sikkest kunne slutte, at de have, hvad dem tilkommer, og at de leve i en lykkelig Middeltilstand. Thi der gives saare Mange bag dem, som ikke kunne blive den Følelse qvit, at de med Hensyn til alle Livets udvortes Goder ere komne tilfort. Og maae vi ikke tilstaae, at der uden hiin de menneskelige Ting's sammensatte og indviklede Tilstand, hvoraf den største Deel af vore Behageligheder i Livet fremgaaer, slet ikke kunde finde en saa stor Forskiel Sted? at, hvis vi ikke paa en saa glædelig Maade havde nok og tilovers, heller ikke saa mange af vore Brødre vilde have for lidt? Der altsaa, i den simple Retfærdighed, er Roden til den Bestræbelse efter at hjælpe og gjøre lige; vi skaffe os selv en høiere Nydelse af den guddommelige Velsignelse i det Ydre derved, at vi lindre den paa- liggende Følelse hos dem, som ved den samme Forbindelse af Menneskene, hvorved vi finde os velsignede, for deres Part synes at være forfordelte.

En Velgjørenhed paa en saadan Grundvold er nu vistnok ikke noget Tilfældigt; nei efterdi den beroer paa de uundgaaelige Virkninger af Menneskenes fælleds Tilstand, er den noget Væsentligt. Derfor findes ogsaa flere Anviisninger desangaaende i Skriften;

og i den christelige Kirke har der fra dens første Begyndelse af bestaaet gavnlige og nødvendige Anordninger, efter hvilke den er blevet udøvet. Men den kan kun øves og naae sit Maal, naar der i ethvert christeligt Huusliv danner sig en rigtig Mand for den, og der ved enhver Inddeling af det Erhvervede strax bliver taget Hensyn til velgjørende Gjerninger. Derfor har det forekommet mig nødvendigt, til vore foregaaende Betragtninger over det christelige Huusvæsen endnu at tilføie disse over den christelige Velgjørenhed.

Tert. Ephes. 4, 28.

Den, som stjal, stjæle ikke fremdeles, men arbeide heller og gjøre noget godt med Hænderne, paadet han kan have at meddele dem, som have behov.

De Ord, mine Elskede! som vi nu have hørt, klinge deels meget jævne, deels endogsaa raac, og synes at henvise til en meget ufuldkommen Tilstand i det christelige Samfund, der endnu gjorde saadanne Advarsler fornødne, hvilke vi nu i en velordnet christelig Menighed kunne erklære for fuldkomment overflødige. Disse Ord gjøre og saare lidt Væsen af den Sag, hvorpaa det kommer an, og fremhæve ingen

Bevæggrunde dertil; og saaledes synes de maaskee paa ingen Maade egnede til at lede vor Betragtning over den christelige Belgjorenhed. Men, mine Elskede! meget vel betænkt og med Hensigt har jeg, skjøndt der jo ikke fattes andre i vore hellige Skrifter, just valgt disse jævne Ord, fordi det synes mig mindre nødigt med indtrængende og rørende Opfordringer at overtale eder til Belgjorenhed. Thi saadanne behøves der i Sandhed ikke, eftersom I ere bevægelige nok i denne Henseende, og letteligen give Lyd, naar Noget opfordrer eder til milde Gaver, saa at ogsaa Rygtet om eders Belgjorenhed er vidt udbredt. Men desuagtet synes jeg, det forekommer mig, som om der endnu var meget Urigtigt i den blandt os sædvanlige og herskende Art af Belgjorenhed, hvorfra vi endnu maae løsrive os, og som om det kunde være gavnligt, at foranledige saadanne Overveielser, ved hvilke Grunden kunde renses, hvorpaa siden en Gud velbehagelig og sand christelig Belgjorenhed kan trives, og dertil synes mig just de opløste Ord saare fortrinligt at egne sig.

I. Jeg begynder med, under Veiledning af vor Tert, at bortrydde det falske Underlag, paa hvilket saa mangen høit berømmet Belgjorenhed hviler. Thi dette er Betydningen af hine haardt klingende

Ord, som maaskee kunne have været mange fine Dren til Anstod: „Den, som stjal, stjæle ikke fremdeles.“ Thi blive vi staaende ved den bogstavelige Mening, saa skulde der blandt Christne slet ikke mere være Tale herom; ja, selv uanseet alt, hvad Fromheden virker, dele vi vist alle den Følelse, at, naar det udvortes Liv i Selskabet alt er kommet til en vis Uddannelse, kunne saadanne Krænkelser af Retsfærdigheden kunns vorde begaaede af de raaeste og lumpneste Menneſker, som vi slet ikke have Grund til at søge i vore Forsamlinger. Men, mine Elskede! lader os ikke blive staaende ved det tørre Bogstav, men huske paa det, som vi alt i vor Barndom have hørt som den rigtige Fortolkning af det gamle Bud, hvori det samme Udtryk forekommer, at nemlig hermed ikke blot menes hine udtrykkelige Krænkelser af Eiendomsretten, hvilke, saasnart de bevises, blive anseete med Straf af det borgerlige Selskab, men at derunder er indbesattet alt det, som kun lader sig retsfærdiggjøre ved en undvigende og tvetydig Fortolkning af hine almindelige Regler, som ere Grundstøtterne for Troſkab og Retsfærdighed. Enhver bevidst Forfordeling for Exempel, enhver Handlemaade, hvilken man, fordi den er fordeelig, er bange for at underkaste sin egen og det Offentliges strengeste Prøvelse, en Erhvervsmaade, som

ikke er begrundet i hiin sande og høiere Lovmæssighed, som fordrer, at alt hvad enhver gjør for sin egen Fordeel, skal samstemme med det almene Vel og alle Enkeltes Vel, hvem dette kan angaae; alt dette er allerede en Afvigelse fra den strenge Retskaffenhed i Handel og Wandel og indbefattes under Apostelens Advarsel.

Det synes vel sagtens ufrugtbart, mine Elskede! kun at opstille saadanne almindelige Udtryk i en Række ved Siden af hinanden; men det er ogsaa vanskeligt og næsten uendeligt, her at gaae i det Enkelte. Imidlertid vil jeg i det Mindste berøre eet og andet, som især passer sig paa et saadant Middelpunkt af et virksomt Liv, som vor By er. — Skriften selv siger: „Gud Herren er den, som gjør den Fattige ved Siden af den Rige;“ og hvad saa end velmenende Mennesker af og til have drømt og udmalet sig i mangehaande Former om en udvortes Liighed blandt Menneskene, saa vide vi, at det er en Drøm, som den Høieste ikke billiger, eftersom det menneskelige Samfund i en nogenlunde udviklet Tilstand ikke kan bestaae derved. Thi hvis der ogsaa i Dag ved et Guds Under eller en frivillig Overenskomst mellem Menneskene kunde opstaae en saadan Liighed: saa vilde allerede i Morgen Uligheden igjen indtræde, og det saaledes, at vi tydeligt vilde see, at Herren havde

frembragt den, ikke alene derved at han har begavet den Gne fremfor den Anden med Forstand og Due-
 lighed til sin Dont, men ogsaa ved hiin afverlende
 Indflydelse af den ydre Natur paa de menneskelige
 Bestræbelser, hvilken vi rigtignok meer og meer, men
 aldrig ganske faae i vor Magt, og ved hiin almene
 Sammenfjedning af de menneskelige Anliggender, hvori
 stedse det Mindre bestemmes af det Større og det Større
 af det Mindre paa en uberegnelig Maade. Men naar vi
 ikke kunne nægte, at Gud Herren paa denne Maade
 stedse paany stiller den Fattige ved Siden af den
 Rige: saa maae vi dog indsee, at det er hans Willie,
 at Kjærligheden skal formilde denne Modsatning; vi
 maae indsee, at den meest oplivende Fordeling af
 menneskelige Kræfter kun kan være der, hvor denne
 Modsatning holdes inden visse Grændser, efterdi
 enhver kun under denne Betingelse kan opfylde alle
 menneskelige Pligter. Men naar den Rige ikke benyt-
 ter den Afhængighed af ham, hvori de Uformuende
 tidligt eller seent komme, saaledes, at disse ogsaa
 blive afhjulpne derved, men saa egennyttigen, at han
 vel selv bliver rigere og rigere, men hine synke
 dybere og dybere i Fattigdom; naar den Rige tænker:
 Paadet jeg bestandig kan blive rigere, maae hine
 meer og meer være nødte til at arbeide med deres

Hænder og gjøre noget Godt for mig; om de end ved alt Arbeid intet fortjene, hvoraf de kunne meddele dem, som have behov, saa skal jeg nok gjøre det godt og give de Trængende desto mere af mit eget; om de end tilsidst trods al Arbeidsomhed blive saa fattige, at de kun kunne bidrage lidet eller intet til Samsfundets almindelige Fornødenheder, saa skal jeg nok paatage mig desto mere for min Part; ja lad dem endog blive saa fattige, at de ikke engang meer kunne opfylde den Pligt at sørge for deres Børns Opdragelse, saa skal jeg nok lade dem opdrage, jeg kan endog saa besørge det billigere og bedre: naar den Rige tænker saaledes, da bliver Modsætningen mellem de Rige og Fattige paa en unaturlig Maade overspændt, og den Rige bestjæler den Fattige for den ædleste Deel af hans Tilværelse. — Fremdeles hvormange gives der ikke, især paa et Sted som vort, der ikke blot staae i Forbindelse med Enkelte, men tværtimod drive deres Forretning paa mangehaande Maader med Statens Bestyrelse og dennes enkelte Grene. Jeg troer, at denne Gjenstand behøver kun at nævnes, for strax at bringe de løse Grundsætninger i Grindring, som saare mange, forresten ikke forkastelige Mennesker i denne Henseende følge. Men hvis Nogen vil besmykke den overdrevne Fordeel, han drager af Almeeenheden, der

dog skal opretholdes af alle Enkelte, ved den Betragtning, at det end ikke i mindste Maade mærkes af nogen Enkelt, hvad han desaaarsag maa gjøre eller yde mere for det Hele: er det vel andet, end at ville retfærdiggjøre Bedrageriet ved Hemmeligheden? og skulle vi regne for intet den Utilfredshed og den Uorden, som derved paa mange Maader frembringes og næres, om det end kun betragtes i sine ydre Følger?

Seer I, mine Elskede! dette her og alt lignende hører med under det Ord: Den, som stjal, stjæle ikke fremdeles! og lader mig nu ikke spørge mere, om vi ere saa langt havede over denne Formaning, som det ved første Diekast syntes. Men lader os tage det til Hjerte, at Apostelen sætter denne Formaning foran Opfordringen til Belgjorenhed, som om han vilde sige til os: Forend I tænke paa at være velgjørende og at understøtte dem, som have behov, skulle I først være retfærdige, aflægge enhver selv den hemmeligste Uretfærdighed, som netop meest skaber Trængende. Ja jeg kunde end yderligere sige, han vælger de jævne, tørreste Ord, som slet ikke vilde kunne høres uden Forlegenhed og Undseelse, som om han vilde sige: Et Samsund, fra hvilket al Uret af det Slags endnu ikke er fordrist, har ingen Gæde men Skam selv af den meest rundhaandede Belgjorenhed. Thi

hvad ere saadanne Belgjørende andet end, som Frelseren siger, kaldede Grave? Rovets Hule skal smykkes med et glimrende Skin og oppyntes med hellige Tegne; og efter enhver saadan hykkelsk Daad vender den onde Aand tilbage med fornyet Kraft og glæder sig over at finde sin Volig saa bedragerisk smykket; Samvittigheden, saavel vor egen som den fælleds, hvilken vi kalde den offentlige Mening, skal beroliges og vildledes, ret som om det Onde kunde gjøres godt igjen ved den gode Gjærning! Og hvad ere dog sædvanligen de meest glimrende milde Gaver i Sammenligning med den Rigdom, der ad uret Bei er bleven erhvervet? en Deel deraf, som knap er værd at nævne! Og en Saadan, som har bragt Mange til Fattigdom eller i det Mindste ladet dem blive i Fattigdom, for selv at blive saameget rigere, hvor meget mindre giver han ikke altid, ikke alene ifølge den indre Værdi, saafremt den Fattiges Skjerv er mere værd end den Riges Gave, men ogsaa ifølge den ydre Værdi hvor meget mindre, end de Mange tilsammentagne vilde have givet, hvis Htin kun havde ladet dem faae lidt mere Plads at bevæge dem frit paa!

Og her maa nu Ingen for Exempel sige: Sæt ogsaa, at der gives Enkelte blandt os, med hvis

Velgjørenhed det ikke staaer meget bedre: saa kunne vi øvrige dog ikke tilregne os dette, og vor Velgjørenhed bliver al Værd værd! Thi det forholder sig ikke saaledes: det er tværtimod det christelige Livs Bæsen, at ligesom al Fortjeneste er fælleds, saaledes ogsaa al Brøde. Skulde ikke Enhver, som villigen fremmer velgjørende Foretagender, være bange for at modtage Doffere af dem, hvis Rigdom paa een eller anden Maade er besmittet? Skulde vi ikke i ethvert saadant Tilfælde med Billighed vogte os for at bringe ydmyge og glade Givere i Forbindelse med mistænkelige Navne? Skulde vi ikke ængstes ved, til alt det, der trykker den Fattige, ovenikjøbet at soie den Forbandelse, der hænger ved uretsfærdigt Gods, der selv som Gave ikke kan trives? Ja, lader os paa enhver Maade være strenge mod al Velgjørenhed, som ikke har den rene og ulasteligste Samvittighed til Grundvold. Den som har gjort Uret, han aflægge den først, for at hans Velgjørenhed ikke skal være besmittet af hans Uret. Men har han aflagt den, da vide vi ikke at ønske ham noget Bedre, end at han maa kunne sige: Og hvad jeg med Uret har erhvervet, det giver jeg dobbelt til de Fattige.

II. Efterat vi altsaa ere blevne enige med hinanden angaaende den eneste Grundvold, hvorpaa en

Gud velbehagelig Belgjorenhed kan bygges: saa lader os nu i vor Tertes Belysning ogsaa betragte den falske Glands, hvormed den christelige Belgjorenhed kun altfor ofte omgives, paa det vi ret maae skamme os deraf. Hvad siger Apostelen videre i vor Tert? Enhver arbeide og gjore noget Godt med Haenderne, paa det han kan have at meddele dem, som have behov. Dette klinger sandelig slet ikke stort og praegtigt, slet ikke som en saa udmærket Dyd eller Salighed, som Belgjorenheden meget ofte er bleven fremstillet, vistnok mere til Skade end til Gavn for det hele christelige Liv. Thi disse Ord sige dog hverken mere eller mindre, end at den er det rigtige Maal for vort Arbeide. Saa lidt som vi nu pleie fortrinligen at rose os af det Arbeide, som vi gjore med vore Haender, som om det var noget Stort og Herligt: ligesaa lidt er ogsaa det noget Stort, naar vi opfylde det rigtige Maal for dette Arbeide; og andet skal, ifølge vor Tert, Belgjorenheden ikke betyde. Sammenhængen er nemlig følgende. Just fordi Mange formedelst uheldige Omstændigheder, eller naar særdeles Ulykkestilfælde indtræffe, selv med den bedste Villie ikke ved deres Arbeide kunne erhverve saa meget, som de og Deres bruge: saa gjør hver Den for lidt, der ikke ved Arbeid vil skaffe mere, end han selv be-

høver; nei enhver skal gjøre sig Umage for at tilveiebringe meer, end han bruger, for at han kan have noget at meddele hine Uformuende. Og at dette kun er det rigtige Maal for vort Arbeide, i det Mindste i det menneskelige Livs Tilstand, som den allerede dengang var, og selv endnu bestaaer, det kan vel ingen nægte. Thi naar det lykkes os ved vore Høenders Arbeide at forskaffe os, hvad der horer til vort og vor Families eget Ophold; saa er dette rigtignok nærmest Frugten af vor Flid; men vor Flid formaer dog kun at forskaffe os dette under Forudsætning af hiin Lethed og Tryghed i Samsærrelse og Meddelelse, som kun bliver mulig ved vor borgerlige Indretning og de forskjelligste offentlige Sikkerhedsanstalter, og dette gjelder ovenikjøbet om alle Stænder uden Forskjel. Disse Anstalter altsaa maae vedligeholdes, og allerede dertil maa vor Flid, hvis den ikke skal være ganske forgjeves, frembringe mere, end vi selv bruge umiddelbart til os og Vore. Men naar man ikke modarbeider Fattigdommen, naar de Trængendes Antal tager Overhaand: saa vil den Sikkerhed i alle hine Forhold, hvorpaa det heldige Udfald af vor Flid beroer, snart mere eller mindre umiddelbart komme i Fare. Idet vi altsaa give vort Arbeide den Udstrækning, at vi ogsaa have noget at meddele

dem, der have behov: saa opfylde vi kun det rette Maal af vor Anstrengelse i de af Gud anordnede Forhold i det menneskelige Selskab, vi gjøre intet andet, end hvad allerede Hensynet til vor egen varige Fordeel, efter rigtig Beregning af disse Forhold, paalægger os. Her er altsaa intet videre at rose i Særdeleshed; men hvis vi have forsomt, hvad i denne Henseende paaligger os, saa ere vi doyne Tjenere, og maae frygte for den naturlige Straf. Have vi udrettet, hvad der paaligger os, have vi ved stigende Nød anstrengt os for i dette Tilfælde ogsaa at gjøre mere end i Tingenes sædvanlige Lob: saa bør vi holde os ydmygeligt tilbage, og om vi overoses med blødagtig Roes og Berømmelse, maae vi i Sandhed sige, at vi ere unyttige Tjenere, thi vi have kun opfyldt det os anviste Maal af menneskeligt Arbejde.

Idet nu Apostelen fremstiller os Velgjørenheden fra dette eenfoldige og jævne Synspunkt, afsridser han os ogsaa dens Omfang saa bestemt, at vi maae tilstaae, at ligesaalidt som den er nogen særdeles Berømmelse, ligesaalidt indslutter den nogen saadan fortrinlig Salighed og Tilfredshed i sig, som kun udmærket Heldige kunne forskaffe sig den. Thi Apostelen fører Velgjørenheden lige tæt ned til Grændserne af selve Fattigdommen. Ogsaa de, som maae ar-

beide med deres Hænder, skulde erhverve saameget de kunne, ei blot for ikke selv at komme i den altid trykkende Stilling, at de kun ved Andres Hjælp kunne bestaae, men ogsaa for selv endnu at give dem noget, der allerede befinde sig i denne Stilling. Thi begge Dele ligge nær nok ved hinanden; den der slet ikke mere kan meddele noget, vil meget snart selv trænge til at faae. Saaledes er da Belgjorenheden fra denne Side betragtet, igjen ikke andet end Maalet paa vor Fraastand fra Trangen, eftersom de rette Gjenstande for Belgjorenheden ere de, der selv ikke mere kunne være velgjørende; og altsaa kan der ikke sættes nogen særegen Salighed i, at vi, medens vi lette de Trængendes Naar, føle, at vi selv ikke ere trængende. Ja trods alt Skin af Ulighed, som om i det Mindste de, hvis Belgjorenhed kan gaae i det Store, skulde have en stor Lyksalighed forud, viser den noiere Betragtning ogsaa her en fuldkommen Liighed. Den, der under ugunstige Forhold er indtraadt i Livet, og sat paa et lavt Trin i Selskabet, men som trofast holder ved Apostelens Ord, og i sit Ansigts Goed erhverver saa meget, at han ikke blot ernærer sig og Sine, men, hvilket vi ogsaa ved Bielsen foreholde alle unge Vgtesfolk, der begynde deres christelige Huusliv med hinanden, ogsaa endnu har noget, om end nok saa

lidt, tilovers, til at ræffe dem, der maae føre deres Liv under endnu mere trykkende Forhold, — han kan vist ikke rose sig af noget stort Resultat af sine Gaver; de ere ikke noget, hvormed han kan glimre for Verden, de ere kun et taknemligt Beviis for, at Gud i det Mindste har opholdt ham paa dette Trin, og et glædeligt Tegn, hvorved han mindes sin trofaste, pligtmæssige Anstrengelse. Den derimod, som Gud har velsignet saa rigeligt, at han synes saa godt som slet ikke at behøve at arbejde, og altsaa ganske kan hengive sig til et høiere aandigt Liv, han kan vel ellers have mange ædle og rene Glæder forud, og tillige hvad Belgjorenhed angaaer, har han vel det forud, at han er i Stand til at uddele saare meget: men det er dog med Hensyn til den større Kred, hvori han er sat, ikke mere, end hvad hiin i sin mindre udretter, kun med den Forskjel at, hvad han uddeler, ikke er et glædeligt Tegn for ham paa hans Anstrengelse, efterdi han ikke uddeler, hvad hans egne, men hvad andres Hænder have erhvervet; han er kun Forraadskammeret, hvori der fra en større Omkreds samler sig det, der i smaa Dele uddeles til dem, som have behov. Hvis derfor en saadan Begunstiget vil dele hiin slittige og arbeidsomme Belgjorendes — jeg vil ikke sige Lyksalighed — men Følelse af Tilfredshed: saa

maa han ikke blot give mere, men udrette mere end give; han maa paatage sig Udførelsen af velgjørende Foretagender, og Opfølgningen over den hensigtsmæssige Bestyrelse og Fordeling af Andres Bidrag; da først kan han stille sig lige med dem, som have arbejdet for at være i Stand til at kunne meddele noget, og da kan ogsaa han føle Tilfredshed til Løn for sin Møie. Men en særdeles Lyksalighed finder her ligesaa lidt Sted som en særdeles Verommelighed, men kun paa den ene Side den veemodige Følelse, at de fortrinligt Begunstigede i Samfundet kun kunne være dette paa Andres Bekostning, og paa den anden Side Trosten desangaaende, som ligger deri, naar de, der modtage meget, tillige rigeligt og virksomt befordre Fordelingen af Gaverne.

Saa lader os da holde vor christelige Velgjorendehed fri for al forfængelig Prunk; thi af den falske Glæde af Roes og Lyksalighed, hvormed den ofte i en god Mening omgives, bliver der ved nærmere Betragtning intet tilbage. Den er og bliver et Værk af Nøden og i en vis Henseende af Undseelsen, hvoraf der skal gøres saa lidt Væsen, som Sagen nogenlunde tillader. Men at svømme i sødlig Følelse af Glæde og Selvtilfredshed, naar man har været i Stand til ved milde Gaver at lindre Brodres Nød, det ville vi overlade dem, som endnu fattes den rette Erkjendelse

af, at Mennesket ligesaa lidt ved Gjerninger af Nød kan blive retfærdig for Gud som ved Lovens Gjerninger, men kun ved Troen, af hvilken alle gode Gjerninger maae fremgaae. Lader os ikke forglemme, at iblandt de Hovedpunkter, mod hvilke Kirkens Reformatorer rettede deres hellige Iver, isærdeleshed ogsaa horte hiin forsængelige Verømmelse af gode Gjerninger, hvoraf var fremgaaet en Mængde efter deres Omfang beundringsværdige Velgjørenheds Stiftelser, men hvilke, da der kun laae en vrang Tænkemaade til Grund for dem, ogsaa kun frembragte fordærvelige Virkninger. Thi Menneskene vare ikke mere bange for ved egen Brode at synke ned til Fattigdommens laveste Trin, eftersom der da aabnede sig en Skat for dem, hvoraf de paa den beqvemteste Maade kunde tilfredsstille alle deres Fornødenheder. Saaledes fremkom den Fattige ved Siden af den Rige ikke efter den guddommelige Indretnings Lov, men efter den menneskelige Daarstabs; og noget Eignende maa stedsse være Følgen, naar der drives Pral med Velgjørenheden, og den Trængende mærker, at Giverens Forsængelighed tilfredsstilles ved at gjøre vel. Naar vi derfor gjøre vel, skulle vi ikke udraabe det paa Gader og Stræder, men give vor Skjerv i ydmyg Stilhed.

III. Og efterat vi ogsaa have fort vor Velgjø-

renhed tilbage til denne rette Sindstemning, staaer endnu kun tilbage for os, efter vor Tertes Anviisning ogsaa at advare for den falske Udøvelse af den christelige Velgjorenhed.

Apostelen siger nemlig: Enhver arbeide og gjøre noget Godt med Hænderne, paadet han kan have at meddele dem, der have behov. Mærker vel, han siger ikke, for at han kan give den Trængende, men paa det han kan have noget at give. Give til den Fattige det skal den Enkelte ikke, men det skal Menigheden. Den der ved sin Haandtering erhverver mere, end han selv behøver i sit Huusvæsen, bør give det til Menigheden, og Menigheden uddele det. Troer ikke, at jeg paa en vilkaarlig kunstig Maade indlægger dette i vor Tert. Nei, thi dette er den oprindelige Indretning i den christelige Kirke, hvilken Apostelen altsaa ogsaa, da han skrev, vistnok tænkte paa. Alt, hvad der var sammensparet og bestemt til velgjorende Brug, blev overleveret til Menigheden, og Menigheden valgte blandt paalidelige, kyndige Mænd og Qvinder, som tillige noksom kunde raade over deres Tid, de fælleds Gavers Uddelere. Dette var en god og smuk Indretning, som man ikke burde have forladt. Thi Giveren kunde langtfra ikke saa let forføres til en fordærlig Forsængelighed. Ligesom nemlig Mennesket ikke

saa let forfalder til Selvbehag, naar han sammenlig-
 ner sig med Loven, fordi enhver føler sig denne altfor
 dybt underordnet; men kun naar han sammenligner
 sig med denne eller hiin Enkelte og da kan sige, jeg
 takker Gud, at jeg ikke er som denne, da behager han
 sig selv: ligeledes ophøier Ingen sig saa let formedelst det,
 han bidrager til det Hele, til Menigheden, fordi dog en-
 hver føler, at han ganske og aldeles skylder denne sin
 Stilling; men naar han seer de enkelte Mennesker
 vandre om sig, om hvilke han kan sige, denne har jeg
 hjulpet paa denne, hiin paa hiin Maade, da ophøier
 han sig. Men dette kan aldrig skee, naar alle Gaver
 overleveres Menigheden og uddeles af den; thi da
 gaaer det i Virkelighed, som Frelseren vil, at den høire
 Haand ikke skal vide, hvad den venstre har gjort.
 Thi at forglemme det, som vi selv have gjort, kan
 jo Ingen befale os, ligesom man da ogsaa mindst
 vilde kunne forglemme det, som man vilde forglemme.
 Men naar alle Gaver overleveres til Menigheden og
 denne da fordeler dem; saa veed Ingen, hvad der er
 blevet af hans Gave, Ingen har gjort noget bestemt
 Udslag, som han kunde rose sig af, men alle kunne
 kun føle fælleds Glæde af deres fælleds Bærf. Men
 ogsaa for Modtagerne var der paa denne Maade
 bedre sørget. Thi det er jo en meget mere piinslig

Følelse at takke en Enkelt for Redning og Hjælp, og ifølge heraf føle sig afhængig af et heldigt Sammentræf, et hjælperigt Tilfælde, en gunstig Sindsstemning. Derimod skylder Enhver allerede Menigheden desuden sin hele Stilling; og det kan ikke være trykkende for Noget, ogsaa at modtage det Legemlige af de samme forenede Kræfter, som han jo allerede takker for alt det Aandige. Hvorledes det nu er gaaet til, at denne Indretning er ophørt, saa at den christelige Menigheds Velgjørenhed endnu kun bestaaer som et mat Skyggebillede, der paa de fleste Steder mere er til for Skinnets Skyld, end at det skulde staae i noget som helst Forhold til Trangen hos de lidende Medlemmer af Menigheden, og at derimod de Trængendes væsentlige Understøttelse ganske blev afhængig af Enkeltes usammenhængende Velgjørenheds Ytringer, det kunne vi her vel ikke sætte ud fra hinanden, men desto lettere overtøde os om, at det ikke er saa godt, men at dette ligesaa vist er en falsk Udøvelse af Velgjørenheden, som det strider mod Apostelens Anviisning i Dagens Text. Thi hvorledes kan den Enkelte, naar han er nødt til selv at anbringe sine milde Gaver, med god Samvittighed være vis paa at anvende dem rigtigt, da han aldrig er i Stand til at sammenligne de enkelte Fordringer, der tilfældigviis gjøres til ham, med

Summen af det Onde, der overhovedet skal afhjælpes? Eftersom nu Ingen har et rigtigt Maal, saa vakle alle meer eller mindre mellem to modsatte Feil. Den Ene, beleiret af sine Forretninger og overvældet af et blødt Hjertes Følelse, veed ingen bedre Regel end at tilfredsstille enhver, der møder ham, og saaledes bliver han let bedraget. Den Anden, vant til overalt at aflægge og fordre strengt Regnskab, gjort mistroisk ved krænkende Erfaringer, bekjendt med deres Usandsfærdighed, der trænge til Hjælp, afviser Mangen, der kun med retfærdige Sukke gaaer bort, fordi han frygter for at misbruges af Uværdige, og gjerne overalt vilde begynde med den Værdigste. Er hiint ikke uforstandigt og svagt, og dette ikke haardt og følesløst? Men helder desuagtet ikke enhver i Yttringerne af sin Velgjorenhed snart til den ene snart til den anden Side? Og kunne vi holde det for den rigtige Udøvelse af en christelig Pligt, hvad der noie betragtet stedse viser sig kun som en taalelig Feil?

Derfor kan man ogsaa let begribe de Feil, som saa hyppigt findes hos dem, der trænge til Hjælp, og hvorover vi høre saamange Klager. De opstaae af de Hjælpendes Feil, eller blive i det Mindste nærede ved disse. Thi naar hine Svagheder aabenbare sig i vor Velgjorenhed, saa kan den ikke gjøre det rene

Indtryk af en ægte christelig Dyd; Grefrygten mangler altsaa, der sikkest hemmer alle Misbrug, og paa den Maade ansee hine sig berettigede til, saa godt de kunne, til deres Fordeel at benytte de Svagheder, vi vise dem. Men er Sjælen ikke mere end Legemet? hvis sædelige Svagheder, ja grovere Synder underholdes og forplantes ved Belgjorenheden, bliver der da ikke gjort mere Skade end Gavn? Men nu ere disse skadelige Folger uundgaaelige, hvor det Meste i denne Sag beroer paa Enkeltes usammenhængende og uordnede Belgjorenhed; og derfor er denne altid forkastelig, og enhver blandt os skulde gjerne give Afkald paa den forsængelige Glæde selv at uddele sine Gaver og glæde sig ved deres Frugter, paa det Belgjorenheden atter maatte blive et fælleds Bærk.

Dette er den nu rigtignok for en stor Deel, saavel hos os som i andre christelige Lande og Stæder, allerede igjen blevet; men jeg bør ikke tage i Betænkning her at udtale min Mening desangaaende, heller ikke dette paa den rette Maade. Ligesom man nemlig maatte bemærke, at der ved hiin falske Udovelse af Belgjorenheden mere blev næret Misbrug, end virkelig sat Grændser for Trangen, og man ikke med Egegylldighed kunde see paa, at trofaste og velsindede Medlemmer af det Hele forgjeves ødslede deres Un-

derstøttelser, og derimod unyttige og døvne, stolende herpaa, henslæbte et uværdigt Liv: saa tog endelig Dyrigheden sig af Sagen, og Fordelingen af Belgierenheden blev et Anliggende for det verdslige Regimente i dets forskjellige Forgreminger, ligesom det forud var den kirkelige Menigheds Sag. Hvis nu og dette vistnok er bedre end hiint: saa hører dog, hvorfor denne Forandring efter min Mening endnu ikke er det Punkt, hvorpaa vi skulle blive staaende; den er ikke noget, vi skulde kunne rose os af, men tvertimod maae vi endog i flere Henseender skamme os ved den. Thi det er allerede slemt nok, at den gode Villie hos de Enkelte, der have Leilighed til at see og kjende skjult Glendighed, bliver indskrænket i sine Meddelelser ved en ydre Lov, eftersom gode Dnsker og Forslag ikke saa let og utvungent lade sig forebringe hos dem, hvis Embede det er at uddele, naar de bestyre dette i Kraft af en borgerlig Anseelse og Ansættelse af Dyrigheden, som naar det er Bemyndigede af den kirkelige Menighed, hvem enhver, der ønsker at skaffe en Trængende Hjelp, langt lettere og hjerteligere vil meddele sig. Men endnu værre er det, at som Sagerne nu staae, saavel alt hvad der selv af dette Slags skeer i Dyrighedens Navn, som alt, hvad der ellers hører til den offentlige Tjeneste, bliver en vidt

løstlig Forretning, hvor der kun kan indrommes Tilliden lidet eller intet; men man maa holde sig de strengeste Former efterrettelig, den noiagtigste Beviisførelse maa overalt være mulig, alting i Forveien anlægges og forberedes til det punktligste Regnskab. Thi at meget Belgjørende og Gavnligt ad denne Veisaaere meget vanskeliggjøres, ja ofte heller undlades, og at den hjertelige Tillid, hvilken vi som Medlemmer af den christelige Menighed hver især gjerne skjenkede vor Menigheds Befuldmægtigede, og som med Guds Hjelp ved Erfaringen stedse vilde vorde retfærdiggjort, i disse den christelige Belgjørenheds Unliggender hurtigere og fuldstændigere vilde føre til Maalet, det skulde vel ingen ville nægte. Derfor er heller ikke denne Forandring endnu det Rette, som vi kunne rose os af. Men hvorfor jeg mener, at vi endogsaa bør skamme os derover, er følgende.

Jeg tænkte nemlig, at den almindelige Følelse, at Belgjørenheden igjen maa blive et fælleds Bærk, vilde strax have taget den rette Bending til at tilbageføre denne Sag til dens oprindelige Skikkelse i den christelige Kirke, og Dyrigheden vilde slet ikke have skyndt sig med at gjøre den til sin, hvis kun christelige Menigheder havde været tilstede og synlige, hvis kun saadanne havde kunnet fremtræde som friske og levende

Væfener, bekjendte og beviisligen antagne for, at de vel ere i Stand til med Dygtighed at udføre noget af Betydighed. At nu egentligt kirkelige Menigheder, det vil sige en Forening af evangeliske Christne, saaledes som de ifølge Indstiftelsen skulle være forbundne med hinanden til Fremme for alt det, der staaer i Forbindelse med vor Troes og det kristelige Livs Anliggender, at saadanne for en stor Deel, — thi de hæderlige Undtagelser ere os vel alle bekjendte, — for længe siden her og paa mange andre Steder ere saa godt som forsvundne; at det kirkelige Liv paa denne Maade næsten ganske har kunnet worde opslugt af det borgerlige hos os, skjøndt det dog paa andre Steder endnu blomstrev, — det mener jeg skal med Rette være en Gjenstand for vor Undseelse.

Hvis nu dette for en Deel i det Mindste er en tidligere Slægts Brøde, saa maae vi saameget mere glæde os over, at vi med Guds Hjælp ere kaldte til at udsone den. Thi der forestaaer os jo i det Mindste et Forsøg paa igjen ængere at knytte vor kirkelige Forbindelse. Om kort Tid, haaber jeg, ville vore kirkelige Menigheders Huusfædre blive opfordrede til at forsamle sig, for af deres Midte at bestemme dem, hvem de helst i Forbindelse med os Lærere ville skjenke deres Tillid i alle kirkelige Anliggender

Gid man da ogsaa snart i christelig Kjærlighed vilde tænke paa Fattigvæsenet! Gid disse kirkelige Foreninger, naar de først bestaae, stedse meer og meer maae danne sig saaledes, at ogsaa Dyrigheden snart maa finde det hensigtsmæssigt at afgive Omsorgen for de Trængende til de Hænder, hvori den i Christenhedens første Tider befandt sig. Da vilde vor Belgjorenhed sikkert ikke blot blive fri for allUdyd og Forsængelighed, som saa let blander sig deri, men dens Udøvelse ogsaa paa mange Maader bliver mere sikkert og lettet. Og da vilde den Omsorg at give Afkald paa det Overflødige i ethvert christeligt Huusvæsen være et desto mere helligt Anliggende, eftersom vi da have saameget mere at overlevere Menigheden, som et Kjærligheds og Taknemmeligheds Offer, paadet den, af hvem enhver ogsaa helst modtager det Begemlige, kan give det til den Trængende.

Saaledes fører da alt det, der hører til den christelige Gudsfrugtighed i Huuslivet, os fra alle Sider tilbage til ethvert Huusvæsens Sammenhæng med Menigheden. Ligesom vi saae, at en lykkelig Begyndelse og en Gud velbehagelig Fremgang i Ægtestanden især beroede paa, at den christelige Menigheds Velsignelse i rette fulde Maal herskede deri, og at ligesledes ved Børnens Opdragelse alt kom an paa, at

de bleve dannede til Medlemmer af Herrens Menighed; ligesom vi saae, at Forholdene mellem alle det christelige Huusvæsens Medlemmer kun kunne bestaae uformørkede, naar alle ansaae sig som vor Herres Trælle og Frigivne: saaledes fører ogsaa dette sidste og ligesom yderste Punkt i det christelige Huusvæsen os tilbage til den samme Betragtning, at der heller ikke i Udøvelsen af den christelige Velgjorenhed kan findes nogen Reenhed og Fuldkommenhed, uden i den levende Forbindelse af hver Enkelt med dette Hele. Fader os altsaa her, hvor vi fremtræde som Brødre og Søstre i den ene Herre og Mester, her hvor hans Nadveres Bord med hans Samfunds hellige Tegn staaer oprettet blandt os, stedsse paany forene os til det Maal, at Enhver paa sin Plads i Huusvæsenet ikke maa leve for sig alene, men for den Herres Menighed, til hvis Ære og Glæde vi alle skulle leve. Og ham, samt hans og vor himmelske Fader være Pris og Ære ved hans hellige Aand. Amen.

